

ADRÉCÉK.

Anatidae.

Éber tekintetem a magasba tapad,
Hol hápogva vonul a vadréce-csapat;
Hiába van nálam a gyilkoló szerszám:
Golyó se hordana oly magasra fel tán!

Széchenyi Könyvtár



Habár hazánkban a vizivad-állomány a nagyobb tóságok folytonos és következetes lecsapolásával észrevehetőleg megkevesbbedett, azért még messze vagyunk azon időponttól, mikor ezen vad vadászatának tárgyalása egy ilyen vadászati munkában fölösleges leend. Nem lehet azonban feladata ezen munkának a hazánkban előforduló vagy vonulásuk idején nálunk megforduló összes récefajok *természetrajzát* tárgyalni, mert ezeknek száma oly nagy, hogy az összes fajok leírása ezen könyvkeretébe nem illeszthető bele. Miután ezen munkának fő- és tulajdonképpeni feladata a vadászat és vadóvás leírása, csakis azon három vadrécefaj természetrajzi leírására szorítkozhatunk, melyek nálunk a vadászat tárgyát leggyakrabban képezik, és így a hazai vadászközönségünket leginkább érdeklik. Ezek: 1. a *tőke-réce* (*Anas boschas* L.); 2. a *csörgő-réce* (*Anas crecca* L.) és 3. a *felelő-réce* (*Anas querquedula* L.).

A vadrécének úszóhártyával összekötött lábujjait *vadászosan »evező«*-nek nevezzük; a fiatal récék szárnyán levő tarka tollakat, melyekről felismerhető, hogy már vadászhatók, *»tükör«*-nek vagy *»paizs«*-nak mondják. A vadréce hímje *»gácsér«*, nőténye *»tojó«*. A vadrécék költenek, a tojók vezetése alatt álló fiatalok *»fészekalj«*-at képeznek. A társaságba összeverődött récék *»seregek«*-et alkotnak. A hím a tojót *»megtermékenyíti«*; ha a pázás kezdetével több gácsér legyeskedik egy tojó körül és az elől repülő tojót egyenes vonalban követik, *»kergetőznek«*. A gácsér a tojót *»üzi«*. Az elvert

gácsérok, melyek kis csapatokba verődve kóborolnak, »kajtárok«. A vízbe »bezállanak«, üldözve a »víz alá buknak«, s ha a réce a víz alatt nádba vagy sásba kapaszkodik, azt mondjuk »beharapózik«. Midőn a récék játszadoxva vagy ételment keresve fejükkal s testük mellső részével a víz alá merülnek s testük hátulját magasra tartják: »görgicsélnék«, »bukdácsolnak«. A fiatal récék fiókáit, midőn nagytollaik fejlődnek, de még tokban vannak, »tokos«-oknak mondjuk.

1. A *tőke-réce*, *közönséges vadréce*, *dunai réce* hosszúsága 55—56 cm., míg kiterjesztett szárnyai 95 cm.-t is mérnek. Az öregek csüdje és evezője sötét narancssárga, a fiatalabbaké világosabb; az egy évnél fiatalabb példányoké elmosódott barnássárga. Az öregek csőre sárgászöld, a fiataloké az első évben olajzöld. Az öreg gácsér feje s nyakának felső része fémfényű sötétzöld s nyakán fehér örve van; begye sötét vörösbarna, háta és hasa halványzürke és feketén vonalzott. Vállköze rozsdabarna, a hátának középső része és a válltollai fehéresszürkék és feketén hullámozottak. Első evezőtolla sötétbarna. Szürkésbarna színű kormányának négy középső tolla fekete, zölde fényű s előre kunkorodik. A tojó csőre zöldesszürke, színe általában halványvörhenyes és szürkésbarna, vegyítve számos apró fekete ponttal.

Az egészen apró fiókák testének alsó része sárga, felső része zöldesfekete, a csőr felső kávájától a szemein át a tarkóig barna, szemei fölött széles sárgás sáv látható. A tulajdonképpeni tollazat kéthetes korukban kezd fejlődni és október végére teljesen kiszínesednek.

A tőke-récénél *színelterések* igen ritkán észlelhetők; de azért találtak már tarka és majdnem egészen fehér példányokat is.

A tőke-réce nálunk kóborló madár; a bokros, nádas partú vizeket, tavakat és mocsárokat lakja s főképp azokat kedveli, melyek erdővel vannak körülvéve. Tavasszal és nyár elején páronként található, szeptemberben, októberben több fészekalj egy seregbe verődik s éjjelenként egyik vízről a másikra húznak. *Táplálékuk* főleg növényi anyagokból és mindenféle magvakból áll; nagyon szeretik a zabot, árpát, sőt a makkot is; szeretik a vizi-lencsét, a harmatkását és a mannafünek a magvát. Állati táplálékukat apró halak, halikra, békapetétek, rovarok, apró kételtűek, férgek és csigák képezik. Hasonlóan, mint szelid rokonuk, az iszapos vízben előszeretettel görgicsélnék.

Párzásuk márciusban kezdődik s a gácsérok heves küzdelmet folytatnak a tojóért, míg a legerősebb a tér ura marad. Ezen időtől kezdve a gácsér és tojó hűséges házastársként élnek, míg az utóbbi kotolni nem kezd; repülés alkalmával a gácsér mindig elől van és egyenként nem kelnek fel soha. Ha a tojó a fészkeléssel elkészült, a gácsér a többi gácsérokhoz csatlakozik. Az idősebb tojók már április végével fészkelnek, a fiatalok valamivel később. A tojások száma 8—10, míg 10—14 ritkaságszámba megy; ezek valamivel kisebbek, mint a szelid réce tojásai és halványzöld színűek. Ha az első fészek tojásai tönkre mennek, a réce is szokott másodszor fészkelni, de ekkor a tojások száma kevesebb. Midőn július kezdetén még egészen apró fiókákat találunk, mikor a többiek repülősek, ezek a második költésből valók.

A tőke-réce *fészket* kákából, nádból, galyakból és száraz fűből készíti, ohmával és tollakkal kibéleli. A fészek többnyire a víz partján, bokrok között, a zombékok tetején, a tavak és ingoványok nádcsomóiban vagy fűz- és éger-tuskókon található. Akárhányszor a víztől távolabb, avarfűben is fészkel; a Nyírségen egy pár év előtt egy zabtábla szélén találtam tőkeréce-fészket. Néha magas fákon levő varjú- vagy szarkafészket vesz igénybe, melyet megújít és használhatóvá alakít.

A tojó körülbelül három hétig kotol; a tojásból kikelő fiókák azonnal követik anyjukat s mihamarabb a vízbe mennek. Ha a fészek magasan van, anyjuk fiait csőrében egyenkint a vízhez viszi, vagy kiesnek a fészekből a földre; vajjon önkénytelenül, vagy sem, nem lehet tudni, de hihető, hogy igen sok vadrécének testi hibája ezen körülményre vezethető vissza; sőt, ha a talaj a fészek alatt nem nagyon puha, igen sok el is pusztul. Midőn egy alkalommal egy fán ilyen fészket találtam, mindent megtettem, hogy a fiókák tönkre ne menjenek; a fa alól eltakarítottam minden ágat, követ és sok mohát raktam oda; mégis később, midőn a tojásokból kikeltek, hármát élettelenül találtam a fa alatt, míg a többi hat már a vizen volt.

Míg nem egészen repülősek, az egész fészkalj ugyanazon vizen marad; csak később húznak egyik vízről a másikra, de eredeti helyükre az első időben gyakran visszatérnek. Mindaddig, míg aprók, pityegő, később tökéletlen, hápogó hanggal hívják össze egymást, ha táplálékkeresés alkalmával a nádas sűrűségeiben elszóródnak. A tojó hűségesen vigyáz fiaira s veszély esetén ugyanazzal a csellel él, mint a foglyok és más madarak, amennyiben bénának teszi magát s vergődésével az ellenség figyelmét magára vonni igyekszik. A fiókák veszély alkalmával a legsűrűbb sás vagy a part gyökérezete közé bújnak vagy a víz alá buknak s beharapózva addig maradnak a víz alatt, míg a veszély elmúlt; ha már nagyobbak és tapasztaltabbak, a szárazra menekülnek és a parti fűben bújnak el. Ha veszély fenyegeti, anyjuk a fészkaljat néha messze elvezeti, hogy a szárazon biztos menedékhelyet keressen. Csak ha az ellenség meglepi és nincs menekülés, akkor hagyja el a vizen levő fiait s nagy körökben körülöttük röpköd; az anyai szeretet azonban nem hagyja nyugodni s még mielőtt a veszély elmúlt, sőt néha a vadász szemeláttára száll be oda, hol fiait elrejtőzve tudja.

Az öregek vedlése után, mi július végén vagy augusztus elején történik, az árpa és zab érésekor, több fészkalj egyesül egy seregbe; ezek nappal a vizen tartózkodnak. Ha a víz széles és partja nagyon kopár, vagy a partról veszély fenyegetheti, akkor a víz közepén tanyáznak, más esetben a sás közé vagy aláhajló bokrok alá bújva maradnak. Este — a szürkület beálltával — egy tapasztalt tojó vezetése alatt, rendetlen csapatokban, eledel után kezdenek járni, mit ilyenkor leginkább a zab- és árpatarlókon keresnek és találnak. Húzásuk alkalmával, vagy ha már beszállottak, az öreg tojó hívó sáporgása időnként hallható.

Ha az állóvizek befagynak, akkor a folyók jégmentes helyeit, vagy a melegebb árkokat keresik fel, hol a telet jól-rosszul eltöltik. Pihenéskor a sereg

a szárazon összebújik, s míg egy része alszik, a másik része halkan hápog; a nem alvó rész mindig éber s a veszélyt azonnal ijedt hápogással jelzi, mire az egész sereg hangos zúgással felemelkedik. Midőn önkéntesen kelnek szárnyra, előbb élénk terefere kezdődik, minek rendszeren a felszállást jelző öreg tojó sáporgása vet véget, melyet az egész sereg tétovázás nélkül követ. Megérkezve az illető helyre, mielőtt bezállanak, alább ereszkednek s párszor a helyet megkerülik; itt ismét kezdetét veszi a sáporgó társalgás s csak azután látnak az edelkereséshez.

A tőke-réce *hallása* és *látása* kitünő; belopásuk alkalmával tehát főleg ezekre s kevésbé a szaglásokra kell tekintettel lenni. Sokat gondolkoztam már azon, honnan vették egyes vadászok, hogy a vadréce szaglása éles volna; mert én nem tapasztaltam, hogy a récéknél a szaglás szerve nagy mértékben ki lenne fejlődve. Midőn gát, magas part vagy hasonlók által fődve, gyepen, nedves havon vagy puha talajon csendesen, észrevétlenül közeledhettem, akkor mindig biztos volt az eredmény, még ha a szél nem is volt kedvező; sőt emlékszem, hogy sűrű bokortól fődve, alig tizenöt-húsz lépésnyi távolságból három-négy percig észlelhettem — azt várva, hogy több kerüljön egy csoportba, s így többet lőhessek egy lövésre — anélkül, hogy észrevettek volna. Miután ez velem többször megtörtént, nem tehető fel, hogy a szél mindig kedvező lett volna. Mindazonáltal a lehető elővigyázat ezen vadászatnál sem fölösleges. Hogy a réce szaglása oly különös éles lenne, már azért sem hihetem, mert csőrének alkotása erre nem látszik alkalmasnak lenni s legalább míg a vizen van, mindig nedves is; azonban *Jäkel* neuhausi lelkész az ellenkezőről biztosított.

Ezen figyelmes természetbúvár és előnyösen ismert ornitológus lakóhelyének környéke bőven nyújt alkalmat az észlelésre, amennyiben az ottani vidék vizi-vadban, de főleg récében igen gazdag. Közvetlen a lakásánál kezdődő halastó-sorozaton igen könnyű volt különböző kísérleteket tenni, melyek annál fontosabbak, mert a lövésvágny nem vakította el s puska helyett távcső volt a kezében. Így meggyőződött arról, hogy bármily óvatosan és csendesen közeledett, bármilyen volt a talaj s bármily jó fedezetet nyújtott a gát, ha rossz széllel ment, a récék már lőtávolon kívül figyelmesek kezdtek lenni s még mielőtt lőtávolba jutott volna, már felszállottak.

Ezt a tárgyat egy, a szomszédságban lakó vadással, ki már évek óta űzte a vizi-vadászatot s gazdag tapasztalatokat gyűjtött, többször megbeszélte. Ez szintén azt állította, hogy kedvezőtlen széllel, bármilyen jó is volt a fedezet, csak igen ritkán volt képes a tőke-récéket lőtávra megközelíteni.

Ilyen tekintélyekkel szemben kételyemet, ezen madarak szaglásszervét illetőleg, vissza kell vonnom s csak a szerencsés véletlennek kell tulajdonítanom, hogy ezen tekintetben többször az ellenkezőt tapasztaltam.

Midőn olyan veszélyt vesznek észre, mellyel nincsenek tisztában, azt halk hápogással jelzik. Ez a hápogás azonban egészen biztos jele, mint a vadludak gágogása, hogy fel fognak repülni. Mihelyt az egyiknek — rendszeren az

őreg tojónak — sáporgása hallatszik, a többi a parttól azonban távozik s a vadász, ha úszó récét akar löni, ne tétovázzon a lövéssel.

A tőke-réce hangja egészen olyan, mint a házi-récéé; a gácséré valamivel mélyebb és a »kvak«-ot rendszeren egyszer hallatja, míg a tojó ezt többször ismétli egymásután.

A récék járása a szárazon lassú és nehézkes, és éppen olyan döcögő, ödöngő, mint a házi-récéé, a vízben ellenben annál ügyesebbek és gyorsabbak. Kitünően úsznak és bukdácsolnak, s hosszú ideig képesek a víz alatt maradni. Eledelük keresése alkalmával éppen úgy görgicsélnék, mint a szelid récék s ilyenkor csak a farkcsikjuk látszik ki a vízből. Ha a vizsla üldözi, csak a fejük látszik ki a vízből s ily helyzetben igen gyorsan, úszva igyekeznek menekülni. Repülésük gyors és biztos, szárnyaik gyors mozgásával az ismeretes füttyülő hangot idézik elő. A vízből vagy a szárazról nehézkesen szállnak fel s kezdetben meredeken emelkednek felfelé, azután, ha nem nyugtalanítják, rendszeren egyenes irányban, mindig fokozódó sebességgel repülnek tovább; nyugtalanítás esetén azonban rézsútosan igen magasra emelkednek, a levegőben nagy kört írnak, a kört azután folyton kisebbitve, végre rézsútosan beszállanak. Közvetlen a beszállás előtt úgy látszik, mintha szárnyaikat nem is mozdítanák, vagy csak észrevétlenül mozgatják; beszállásuk a néző előtt nehézkesnek és ügyetlennek látszik.

A tőke-réce húsa tudvalevőleg elég ízletes, sőt a fiataloké — különösen azon időben, midőn repülősek lesznek — igen jónak mondható. Tavasszal, mint minden más réce, a tőke-réce is meglehetősen sovány; késő ősszel, de még inkább télen a húsa halzsír-ízt nyer. Különb. húsának íze a hely szerint változni szokott; mert ahol bőségesen találnak apró halat, húsup halzsír-ízű.

2. A *csörgő-réce* testének hossza 36—40 cm. s kiterjesztett szárnyainak távolsága 63—65 cm.; a tojó valamivel kisebb. Az utóbbinak *tollazata* sötét szürkésbarna, a pacsirtáéhoz hasonló színű. A test alsó része fehéres, halvány-szürke foltokkal; a feketészöld tükre lent és fent fehér, elől fekete szélű. Feje és a test felső része sötétbarna, tollai rozsdasárgán szegélyezettek. A csőr felső kávája sötétbarnás, az alsó káva és szélei inkább sárgásbarnák; csüdje és úszói ólomszürkék.

A gácsér feje és nyakának felső része vörösbarna, torca fekete, a nyak alsó része, a háta és vállalai fehér és fekete hullámozottsággal jelettek. Begye és hasa rozsdasárga, az első feketésbarna, kerek foltokkal. Csőre keskeny és feketés színű; csüdje és úszói hamuszürkék. Nyári mezben júliustól szeptemberig a himet majdnem csakis nagysága különbözteti meg a tojótól s legfeljebb a tükre előtt levő rozsdabarna sáv és ennek fémfénye tekinthető ismertető jelnek. *Színváltozatok* a csörgő-récénél is fordulnak elő, de csak igen ritkán.

Ezen kicsi, csinos réce egész éven át kóborol, amennyiben tartózkodási helyét, novembertől a jövő évi párzás idejéig, folyton változtatja. Csak a magas északon fészkelő csörgő-récék tekinthetők vándorlóknak, mert ezek októberben az északi vidékeket elhagyják, hogy a déli, melegebb vidékekre vonuljanak; északi hazájukba márciusban térnek vissza.

Nevét *hangjától* nyerte, melyet főleg akkor hallhatni, ha felriasztják; ez recsegő »krek-krek«. Repülése rendkívül gyors és kitartó s éppen ilyen ügyesen úszik és bukik. *Tápláléka és tartózkodási helye* azonos a tőke-récéével, de a kákában és sásban gazdag vizeket különösen szereti, úgyszintén az aránylag kisebb, de erdővel körülvett pocsétákat is.

Költő-helyei és fészkelési módja egyezik a tőke-récéével. Ritkán van nyolcnál több tojása, habár kivételek vannak s nem egyszer található tíz-tizenkét fiókat egy fészkeljében. Húsa a legjobbnak és legízletesebbnek mondható.

3. A *felelő-réce* valamivel nagyobb az előbbinél, 40—44 cm. hosszú, s ennek megfelelő kiterjesztett szárnyainak hossza is.

A valamivel kisebb tojónak a feje és testének felső része sötétbarna; az első rozsdabarnán pettyezett, az utóbbi tollainak széle sárgásfehér; begye gesztenyebarna, fehéren foltozott, a tükre alig észrevehető feketészöld színű, elől és hátul fehéren szegélyezett, fény nélküli. A gácsér ősszel egészen olyan, mint a tojó, csak a tükre zöld.

A gácsérnak a fejbűbja nyári mezben feketésbarna, a nyakának hátsó része, a háta és farkesikja sötétbarna; hátán a tollak fehér szélűek. Begye világos rozsdaszínű, feketésbarna hullámvonalakkal, tükre acélzöld, gyenge fémfényű s úgy van szegélyezve, mint a nőstényé.

Csőre zöldesfekete, keskeny, fekete körömmel, az úszói hamuszürkék vagy ólomszínűek.

Életmódja, repülése nagyon hasonló a csörgő-récééhez. Úszás közben fejével gyakran bólint s inkább élénk és kíváncsi, mint félénk. *Húsa* az előbbiével egyenértékű.

Országos Széchényi Könyvtár

A vadrécek és vadludak *vadászatát* rendszeren a legfáradtságosabbak és legnehezebbek közé számítják. Míg a többi vadászati módokkal járó fáradtság, a velük járó élvezet mellett alig érdemel említést, addig a vizivadászatnál annyi kellemetlenség halmozódik össze, hogy nem lehetne csodálni, ha kevés kedvelője volna. Egész joggal hozhatni fel ellene, hogy 1. fárasztó, 2. igen gyakran az egészségre káros, 3. csak kevés haszonnal jár, 4. a vizlát idő előtt tönkreteszi és végre 5. sokba is kerül. Mindezek a vádak teljesen alaposak, mert mi fáraszthatja ki a vadászt jobban, mintha órákon vagy éppen fél napon át sásban és iszapban dagaszt s minden lépésnél bokán felül, sőt nem ritkán térdig süpped; és ha, a vadászhevtől elragadtatva, nem ügyel a fáradtságra, végre úgy kimerül, hogy alig képes szárazra vergődni.

»De«, válaszolja akárhány szenvedélyes vadász, »aki nem megy be, az annyival kevesebbet is lő.« Ez minden esetre igaz, de vajjon olyan fontos-e, ha egy pár récével többet lövünk? Az embernek az egészsége nem-e előbbvaló, még a pénznél is?

Ha tehát valaki semmiképpen sem hajlandó a keresést a vizslára bízni, hanem maga akar a vízben gázolni, húzzon olyan csizmát a lábára, amelyik

megvédi a nedvességtől s mihelyt kijön a vízből, váltson ruhát, hogy a káros következményeket elkerülje.

Különben azt hiszem, majdnem fölösleges is említeni, hogy a vizivadászatnál is szem előtt tartandó a szabály: »fürdés előtt ne legyen az ember kiizzadva«; legfeljebb július-augusztusban, vagy — kivételesen — nagyon meleg szeptemberi napon történhetik ez hátrány nélkül, de soha sem, ha a víz hideg. Más időszakban ellenben az örültséggel határos, ha valaki egy récéért, éppen *télen*, térdig érő vízben gázol, vagy esetleg a vízbefúlás veszélyének teszi ki magát. Aki ilyent tesz, az vagy nem lőtt még récét, vagy nagyon keveset, és nem tudja, mi az a csúz!

A bagariából készült, hasig érő halászcizmák azon okból nem ajánlhatók, mert — különösen iszapos vízben — a járást nemcsak megnehezítik, hanem, nehézségük miatt, esetleg lehetetlenné is teszik. Általában sekély, térdig érő vízben fölösleges a csizma, mert mint az előbbi fejezetben is említettem, a megázás ellen kétes értékű védelmet nyújt s július-augusztusban egy ócska cipő sokkal jobb szolgálatot tesz.

A legjobban kétségkívül az jár, ki a száraz parton várja a szerencsét, mert csak abban az időben vannak azok előnyben, kik a vízben járnak, midőn a fiatal récék már repülősek ugyan, de még nem szívesen repülnek fel; a parton állóknak különben kettős előnyük van, mert, először, van alkalmuk úszó récékre is löni, továbbá az általuk lőtt récék legnagyobb része a szárazra esik s így könnyebben megtalálhatók, mint azok, melyek a vízbe estek, kivált ha a lövés nem volt halálos.

Nem lehet elvitatni, hogy a vizivadászzal járó különböző körülmények, milyenek a gyakori hőmérsékváltozás, a nedves helyek kigőzölgése, de főképp a vízben való járkálás és álldogálás stb., gyakran ismételve még a legszívósabb testalkatú egyénre is károsan hatnak. A többi ellenvetés is nehezen cáfolható meg; a vizivadászat eredménye — kivált ha pénzügyi oldalát tekintjük — gyakran, mondhatjuk a legtöbbször, jelentéktelen, kivált ha összehasonlítjuk a vele járó sok fáradsággal és megerőltetéssel; az is bizonyos, hogy azok a vizslák, melyeket a vizivadászatnál használnak, sokkal hamarabb válnak használhatatlanná, mint mások. A nádban való gyakori kerestetés nagyon megviseli s az úszással egybekötött megerőltetés idő előtt elgyengíti; de elgyengül ilyeneknek a szaglása is. A leghamarább tönkre tehetjük azonban a vizslát, ha fagyok alkalmával gyakran küldjük a vízbe; ez leginkább megtámadja az idegrendszerét s az ebből származó bajok idő előtt használhatatlanná teszik.

Vége a récevadászzal járó idővesztéség sem tagadható; akárhányszor hiába járunk s ha eredményt akarunk elérni, igen sokszor kell szerencsét próbálni. Hányszor esik meg, hogy áradások alkalmával a récségeken vagy nagyobb tóságokon a víz tükrén úszkáló récesereg híva csalogatja a vadászt, ki meg is próbál mindent, hogy lőtávokra megközelíthesse. Folyton követi a távozókat s amint felszállnak, a remény nem hagyja el, hogy végre mégis belöphatja. Óra óra után múlik el így, de a remény a legtöbbször nem teljesül.

Bár a felhozott állításokat nehéz volna megcáfolni, azért a szenvedélyes vizivadászok nagy része egyetért abban, hogy a vadászat ezen módját egyik sem mulja felül.

Tehát azt hiszem, hogy a kevésbé gyakorlott vadászatkedvelők előtt nem lesz fölösleges, ha a kérdéses tárgyról egypár megjegyzést közlünk.

A minden tekintetben jó *vizslára* sehol sincs oly nagy szükség, mint a récevadászatnál, mert a puskásnak csak kivételszámban sikerül az elejtett madarat kézrekeríteni anélkül, hogy veszélynek ne tenné ki magát, vagy legalább nedves, sáros ne lenne. Ha a réce nem mult ki azonnal, hanem halálos sebet kapott, vagy szárnyazva van, akkor megbízható eb hiányában majdnem mindig elvész.

Oly vidékeken tehát, hol sok a vizivad, a vizslát már fiatal korában úszásra kell szoktatni; kezdetben a meleg nyári hónapokban, később, ha már elég erős, tavasszal és ősszel. Ezáltal a vizsla megkedveli a vizet és jól érzi magát benne.

Tisztán, csakis a vizivadászatra alkalmas, tüskésszőrű, kajtoló és elhozó ebet tartani csak ott érdemes, hol a *vizivadászat* mellett minden egyéb mellékes; egyebütt, hol récékre — talán júliust, augusztust kivéve — csak mellékesen vadásznak, viziebet tartani fölösleges, mert a németfajú vizslák ezen tekintetben is teljesen beválnak, sőt az angolok is használhatók, legfeljebb a pointert venném ki, de nem azért, hogy nem volna használható, hanem csakis gyengébb és gyéreb szőrözete miatt.

A fiatal vizslát a vizivad elhozására legjobban úgy szoktathatjuk, hogy a parforce-idomítás befejezése után a nádba, bokrok közé stb. a meglőtt vadat eldugjuk s a megkeresésében és elhozásában szorgalmasan gyakoroljuk. Míg ebben a vizsla nem bír teljes gyakorlattal, nem tökéletes.

Minden sebzett réce, ha békében hagyjuk, nemsokára a parthoz úszik s itt áthajló bokrok alatt, a fák gyökerei között stb. elbújik, vagy kimegy a szárazra s néha a parttól nagy távolságban keres alkalmas rejtekhelyet. Az első esetben rendesen nem igen vehető észre, mert úgy a víz alá húzódik, hogy csak a csőre van a víz fölött; ilyen helyen az ebet közelre bevarja ugyan, de mihelyt ez meg akarja fogni, azonnal lebukik s gyakran messze úszik a víz alatt és ismét valami hozzáférhetetlen helyen bukik fel.

Ezen okból célszerű az ebet arra szoktatni, hogy a récét is, mint a foglyot vagy nyulat, állja. Nagyobb vizeknél, főképp folyóknál, melyeknek túlsó partját nem lehet vagy nem szabad lekerestetni, nincs más mód, mint a második lövésre az első kedvező pillanatot felhasználni, mi csak úgy lehetséges, ha az eb kitartóan áll. Ilyenkor ugyan többnyire közélről kell lőni, de a lövés úgyis csak a réce fejét és nyakát éri s a többi testrésze sértetlen marad; végre is, egy szétlőtt fejű réce mégis többet ér, mint egy elveszett.

A másik esetben, midőn a szárnyazott réce a szárazra menekült, a jól idomított vizsla, mely megszokta a vad csapáját gyorsan követni, hamar elfogja. A vizivadászatra használt ebet arra kell szoktatni, hogy minden szárnyas vadat élve hozzon el, mert nincs kellemetlenebb, mintha a júniusi, júliusi

és augusztusi vadászatok alkalmával a második költésből származó, egészen apró fiókákat megtalálva, esetleg az egész fészekaljat tönkre teszi; hátrányos az is, ha a tojásain ülő tojót felveri és kergeti, úgy hogy ez fészekére többé nem tér vissza, vagy éppen megkapja és összezorítja; már ez okból is szükséges a biztos és kitartó állásra szoktatni, hogy adott alkalommal visszahívható legyen.

A récevadászatnál az engedelmes, jó vizslán kívül elengedhetetlen második kellék a kitünő puska, melynek, hogy feladatának megfeleljen, két fontos előnnyel kell bírnia: nagy átütő erővel és hogy összehordjon. Két oly tulajdonság, melyek együtt ritkán vannak meg. A szörmés vad vadászatánál a kellő átütő erő a fődolog, mert egyetlen sörétszemnek is megvan a kellő hatása, ha elég mélyen hatolt a vad testébe, míg a gyengébb vadnemeknél, milyenek például a szalonka, fogoly, sárszalonka, fűrj stb., a jó eredmény a lövés kellő fedésétől függ, mert ezek gyakran találva is esnek. A vizivadászatnál az egyik magában nem elegendő; a lövésnek mélyen kell behatolni, mert a sűrű tollmez a lövés erejét gyengíti; össze kell tartania, mert a cél tárgya általában kicsiny, de főképp azért, mert az úszó madár testének csak harmadrésze látható s rendszeren még messziről is kell lőni.

A récevadász harmadik kelléke egy kisebb távcső, mely nélkül tulajdonképpen nem is volna szabad kimennie, kivált tavasszal és ősszel, vagy nagyobb folyók által szelt területeken. Rendkívül előnyös ugyanis, ha a vadász már oly távolságból, melyben a récék még nem veszik észre, a terepet kellőleg kikémlélheti, mert így meglehetősen biztossággal közelítheti meg, míg ellenben ha csak a jó szerencsében bízva közeledik a parthoz, a fáradság akárhányszor kárba vész.

A felhozott három kelléken kívül a récevadászat kedvelőinek még a következő szabályokat ajánlom figyelmükbe: A párosodási időben a vadászterület közepén a récéket háborgatni nem szabad; de legkevésbé szabad lövöldözni vagy engedetlen vizslával kerestetni oly helyeken, hol fészkelni szoktak. Habár a kotló réce — különösen a kotlási idő utolsó napjaiban —



nem egykönnyen zavartatja magát, azért mégis ajánlatos *minden nyugtalanítástól tartózkodni*. Később, ha a fiatalok a tojásokból már kikeltek, este és reggel a part mentén fel lehet keresni azokat a tisztásokat, hol rendszeren úszkálni szoktak, hogy a csapatok számát és erősségét megtudjuk.

A fiatal récek jelenlétére lehet következtetni azon keskeny ösvényekről is, melyek a fűben vagy sásban ott láthatók, hol a csapat egyik vízből a másikba szokott átváltani.

A júliusi vadászatok alkalmával, midőn a fiatalok már repülősek, minden vadász csak olyan récére lőjjön, melynek a szárnya tükrén a szegélyt képező két fehér csíkot tisztán látja, a többit hagyja lövetlenül. Ehhez azonban szükséges, hogy azonnal lökészen legyen, mihelyt a sást mozogni látja, mert a récek és szárcsák, mihelyt a szabad vízre érve a vadászt meglátják, azonnal lebuknak. A lövés után közvetlen nem szabad a vizslával elhozatni, mert ezáltal nagy zaj keletkezik; a kerestetést akkor kell végezni, ha a levadászott terület már üres s ekkor ott, hol a lövés esett, az egész területet jól le kell kerestetni, mert akárhány réce, mely látszólag elhibázva a puskás szeme elől eltűnik, néhány perc multán a lövés helyétől jó messze, a víz színén kimulva megtalálható. Hogy a sebzett réce a víz alatt annyira beharapózik, hogy többet nem kerül a felszínre, nem volt soha alkalmam tapasztalni s így, habár nem egy vadásztól hallottam ezt állítani, nem vagyok képes kételyemet teljesen elnyomni. A vadréce csőre már lapos alakjánál fogva sem alkalmas ilyen erő kifejtésre; de feltéve, hogy képes volna a nehéz testet valamely vízalatti tárgyhoz rögzíteni, a kimulás alkalmával megszűnnék a görcsös beharapózás, vagy a hullamerevség elmulta után a testben fejlődő gázok okvetetlenül a víz felszínére emelnék a madarat. Azt már többször tapasztaltam, hogy récek és szárcsák a lövés után a víz alá bukva, csak hosszú idő elmultával emelkedtek élettelenül a víz színére. Ezen általánosan elterjedt nézet keletkezése — melynek feltétlen igazságában talán én vagyok az első, ki kételkedem — igen könnyen magyarázható.

Ha nem is gyakran, de itt-ott a legtöbb vadász tapasztalta, hogy a meglőtt réce szem elől eltűnt s többet nem volt látható. A kevésbé gyakorlott vadász ekkor biztosra veszi, hogy a réce, mivel nem látja, alámerülve *beharapózott*, mi azonban oly vízben, hol vizinövények, tehát sem gyökerek vagy más olyan tárgyak nincsenek, melyekbe belekapaszkodhatnék, lehetetlen. Szorgalmasan utánkeresve, mint már említettük, az ilyen récét a parti gyökérszet között, bokrok alatt, vagy a szárazon csendesén ülve, rendszeren meg lehet találni, mert sebesülten, ha nem üldözik, nem marad sokáig a víz közepén.

Nincs kizárva azonban annak lehetősége, hogy a sebzett réce, amint a víz alatt végső erőmegfeszítéssel valamibe belekapaszkodik s kimulása után csőrével az illető vizinövénybe beleakad s így nem emelkedhetik fel a víz színére. De a szándékosság semmi esetre sem tehető fel.

A »Wild und Hund« 1896. évi 51. számában *B. K. Zeidler* a következőket írja: »1895 július havában korán reggel negyven lépésről egy, a vizen úszkáló tőke-récére lőttem. A réce a lövés után egy párszor a szárnyával

csapkodott, azután hirtelen alábukott és a víz színén csak egy pár toll maradt utána. Miután vizsla nem volt velem, hazamentem. Másnap reggel setterem kíséretében ismét oda mentem és a víz színén két vörös evezőt láttam, melyek mintegy három centiméternyire emelkedtek ki a vízből. A vizsla egy párszor hiába próbálta a récét elhúzni, végre egy erősebb rántással elszakítva, elhozta. A réce csőre között még ott volt egy vizinövény szárának a darabja, melyet a vizsla elszakított s melyet a csőréből alig voltam képes kivenni.«

Oly helyeken, hol a vadrécékre nagyobb szabású hajtóvadászatot akarunk rendezni, ott már korán, a nyár elején alkalmas nyiladékokat kell a nádban vagy a sásban vágatni, melyeken a puskások felállítandók. Ha a mocsár nagyterjedelmű, a nyiladéknak hajlott irányt kell adni; ezáltal kettős cél van elérve: a kiúszó récék a vadászt nem látják meg mindjárt, továbbá a puskások bátran lőhetnek, anélkül, hogy egymást veszélyeztetnék.

A nyiladékokat közvetlen a vadászat előtt azért nem célszerű készíttetni, mert a récék félnek a szokatlan tisztásoktól s nem szeretnek azokon átúszni; ha azonban nem lehetett nyár elején elkészíteni, akkor a nyiladékon egyes sáscsomókat meg kell hagyni, hogy a récék, a fedezetet látva, inkább keresztül ússzanak. A lekaszált sásból egyes csomókat a helyszínén lehet hagyni, mert a fiatal récék hajnalban rendkívül szeretnek ezeken összegyűlni s így néha alkalom akad ezeket itt óvatosan belopni. Igen célszerűnek bizonyult olyan helyeken, hol a sást télire le szokták kaszálni, hogy alomnak stb. használják, egyes csomókat körülbelül száz lépésnyire egymástól meghagyni, mert ilyen helyeken a vizi-vad tavaszi húzása alkalmával szívesebben tartózkodik és szívesebben fészkel, mint az egészen letarolt tavakon, hol nem talál rejtekhelyet és későn kezdhet fészkelni. Ez különösen a szárcsákra és búvárokra fontos.

Ha a meghajtandó terület vize mély, akkor csak csónakokon lehet hajtani. A vizslák sokáig nem igen bírják ki a folytonos úszást s hamar kifáradnak a sás kikeresésében. Így nem marad más hátra, mint a csónakokból hosszú póznákkal a sást, illetve a vizet csapkodni, hogy a récéket előre hajtsák vagy felrebbentsék.

Az ilyen hajtás azonban akárhányszor nem sikerül, mert a récék a sűrűbb helyeken meghúzódva, csendesén megmaradnak s csak akkor menekülnek visszafelé, ha a veszély már elmúlt.

A legjobb hely a puskások vonalán mindig a három első, melyek a hajtókhöz legközelebb vannak. Azok, akik hátrább vannak, csak akkor jutnak lövéshez, ha a récék szomszédjaik hibás lövései következtében, már nagyon magasan repülnek vagy oldalt fordultak. A puskások felállításánál erre tehát tekintettel kell lenni, nehogy csak a rossz vagy közepes lövőkre menjen minden vad. Jónak bizonyult, hogy ha a *hajtók mögé* is egy pár puskást állítanak. Ide a legkevésbé gyakorlottak állítandók, mert ezek rendszeren az úszva közeledőkre lőnek s ha elég nyugodtan maradnak a helyükön, néha nagyobb zsákmányra tesznek szert, mint azok, kik elől állanak. Különösen sok szárcsa szokott a hátulsó állásokon esni, mert leginkább ezek szeretnek visszamenekülni.

A hátul vagy oldalt fölállított puskások az egyik nyiladéktól a másikig követik a hajtókat, míg a mocsár egyik részét meghajtották; ha a helyi viszonyok engedik, a másik részét hasonlóan hajtják meg. Ezután ismét az első részt hajtják, de fordított sorrendben, tudniillik ott kezdik, ahol előbb végeztek.

Rövidlátó vagy szeles puskások nem valók az ilyen vadászatra, mert ezekre a sás fölött alacsonyan húzó réce sokkal vonzóbb céltárgy, mintsem lőhevüket mérsékelni tudnák; pedig az ilyen lövések, a szembejövő récére, a hajtókat veszélyeztetik. Még gyakoribb az az eset, hogy a rövidlátó puskás a sás között mozgó ebet nézi récének, de mivel az ilyen lövés, ha talál, az eb nemesebb részeit, fejét, nyakát, szügyét szokta érni, a szegény állat ilyen módon hálátlanul van jutalmazva fáradságáért.

A társas vízi-vadászatoknál általában a lehető legnagyobb fokú elővigyázatot nem lehet eléggé ajánlani, mert a víz színén elpattogó göbecsek néha a leglehetősebbnek látszó irányba vágódnak és még nagy távolságból is elég erősek valakiben kárt tenni. De nem lehet említés nélkül hagyni azt a körülményt sem, hogy egyes szeles puskások, mihelyt a felkelő récét, mely alig emelkedett embermagasságnyira, megpillantják, semmivel sem gondolva, mindjárt odalőnek. A parton álló szeles puskás nem gondol arra, hogy a csónak, melyben az egyik vadásztársa a vízben áll, vele egy irányban van, kit a gyér sás nem véd a sörétek ellen. Hogy minden kellemetlenségnek vagy éppen szerencsétlenségnek elejét vegyük, nem fölösleges elővigyázat minden csónakon hosszú póznára egy kis zászlócskát erősíteni. A póznának természetesen elég hosszúnak kell lennie, hogy a parton álló puskások jól megláthassák. Ily módon mindig tudják, hogy a csónakok hol vannak s a szerencsétlenség mégis elkerülhető, de elkerülhető a folytonos kiabálás is a célból, hogy megtudják, hol vannak a csónakok.

Eltekintve a sziléziai és meklenburgi réce vadászatoktól a kelet-poroszországi tóvidék, különösen a *Lehndorff-féle* grófi uradalmak réce vadászatai tettek szert hírnévre. A nagy vadászatokat itt július második felében és augusztus elején szokták megtartani, még pedig az elsőket főleg a vedlő és repülni nem tudó gácsérokra, a többit az elsősegektől lassanként a tavakra húzó fiatal csapatokra.

A jól begyakorlott vadászszemélyzet vezetése mellett már júniusban kivágják a nád között a nyiladékokat; miután a nádfoltok rendesen igen szélesek, a nyiladékokat tört vonalban készítik s minden második csúcspontra egy csónakban két vadász helyezkedik el. Ennek folytán a szomszédos csónakokban levő puskások lövonalai keresztezik egymást és a balesetek ki vannak zárva; továbbá a puskásoknak sem kell tekintettel lenniök egymásra s így zavartalanul lőhetik a nyiladékon átúszó vagy átvergődő vadat.

A vadászatot nagyon megkönnyebbiti a talaj minősége és a vízállás, mely lehetővé teszi, hogy a hajtók mindenütt átgázolhatják, minek folytán a hajtóvonalon csakis a felügyelettel megbízott vadászszemélyzet használ csónakot. A rendes csónakokon kívül, melyet a halászok a kellő számban állí-

tanak rendelkezésre, nagy segítségül szolgál a *Lehndorff* gróf kis gőzöse, mely, mihelyt valamelyik nádfolton a hajtásokkal végeztek, az összes csónakokat, melyekbe a hajtók is beülnek, vontató-kötélre veszi s a legközelebbi nádfolthoz viszi. Miután ezek néha távol esnek egymástól, ily módon jelentékenyen több hajtás eszközölhető. Az olyan nádfaltokat, melyek kevés eredménnyel kecsegtetnek, kihagyják, míg egyeseken annyi a vad, hogy a hajtásokat ismételni kell. Ezen területek vizivad-állományának gazdagsága kitűnik a következő adatokból: 1890 július 31-én 5 puskás 130 darab récét lőtt, még pedig túlnyomóan gácsért; előtte való napon ugyancsak 5 puskás 60 darabot s két héttel előbb 5 nap alatt 516 darabot és még valamivel előbb 2 puskás 60 darabot lőtt. Ezen vadászatok után augusztus első felében 3 puskás még képes volt egyetlen napon ötvennél többet elejteni.

De eltekintve attól az élvezettől, melyet ezen vadászat okoz, egyszersmind rendkívül bő alkalmat nyújt a természetbúvárnak is a legérdekesebb észleletekre, amennyiben a ritkább fajú északi récéken kívül, más ritkaságok is szokták díszíteni a változatos terítéket.

Néha a talaj és a vízállás minősége miatt a vadászat lehetetlen; így például megesik, hogy a fenék iszapja oly mély, hogy gázolni benne nem lehet, de a víz oly sekély, hogy a csónak nem mozoghat. És az ilyen helyeken a récék — magától értetődő okokból — fészkeléskor és vedlés idején előszeretettel tartózkodnak. Ha az ilyen területeken a víz mesterségesen, zsilipek elzárásával, még a vadászat előtt idejében elzárható és így duzzasztható, akkor lapos fenekű csónakokon meg lehet vadászni.

Nálunk a Velencei-tavon, a Kis-Balatonon, a Dráva és Tisza torkolatának vidékén van többek között bőséges alkalom ilyennemű hajtóvadászatok rendezésére. A Fertő vize ma már sekély és ahol víz van, az iszap mély s így a récézés, habár réce bőven van rajta, roppant nehézségekkel jár.

Miután egyetlen vad sincs oly mértékben a gyors megromlás veszélyének kitéve, mint a vadréce, értékesítés céljából a leggondosabb kezelést igényli.

A legfontosabb teendő a vad kibevezése, oly módon, mint a foglyok tárgyalásánál említettük; a vadat azután szellős helyen kell felaggatni, hogy minél előbb kihülhessen.

Ha több tavat árok kötnek össze egymással, akkor a puskás az árok mellett álljon fel, akár van benne víz, akár száraz, mert a fiatal récék, mihelyt a hajtók a másik oldalról nyugtalanítani kezdik, a már megszokott útvonalon a másik oldalra menekülnek, hol biztonságban vélik magukat. Ilyen álláson, hol rendesen nagyon közlelő kell löni, célszerű az egyik csöbe felével vagy legalább egyharmadával gyengébb töltést tenni, mert a rendes lövés erősen összezaggatná a gyenge állat testét, még akkor is, ha a sörét nagyon apró, mi azonban a réce-vadászatnál semmi esetben sem ajánlható; különben, hasonló esetben, mindig a réce fejére kell célozni.

Lehetőleg kerüljük a repülő récékre szembe löni, főleg, ha egy kissé magasan repülnek, mert éppen testük azon részén, hol ilyenkor a lövés éri, a mellükön és hasukon, a tollréteg olyan vastag, hogy a sörétnek nincs elég

ereje ezen kellőleg keresztülhatolni vagy elég mélyen a testbe fúródni, hogy halálos hatásuk legyen; néha a sörét egészen le is pattog róla, mint ezt különösen a vadludaknál gyakran tapasztalhatni. Az oldalról vagy hátulról irányított lövés jobb, mert a lövedékek a tollak között becsúszhatnak s ezek rugalmassága erejüket nem gyengíti meg annyira.

Azt se higgye senki, hogy a vízben úszó récére előnyösebb a lövés, mire különösen a kezdő vadászok szoktak nagy hajlandóságot mutatni; a repülő vadrécét sokkal könnyebben lehet halálosan találni, még ha esetleg nagyobb is a távolság, mert a repülés alkalmával a récének egész teste s szárnyai is szabadok és semmi sem védi a sörétek ellen, míg ellenben úzás alkalmával testének nagyobb része a víz alatt lévén, így védve is van. A lövés csak fejét, nyakát vagy a vállát érheti; az első, kivált messzebről, csak szerencsés véletlen, míg a vállsont találásával nem sokat érünk, mert a réce, ha sás van a közelben, úgy elbújik, hogy a legjobb vizsla sem találja meg.

Legcélszerűbb tehát röptiben lőni, ha csak nincs kilátásunk az úszkáló csapatból egy lövéssel többet ejteni, mert a récék, viszonyítva más szárnyasokhoz, lassan kelnek fel s így van idő a második lövésre is, kivéve, ha bokrok vagy fák ebben akadályoznak; ilyenkor természetesen igyekezni kell az első lövést a vízbe tenni, mint a vedlő récékre, midőn ezek a keskeny nyiladékokon átúsznak.

Ha több vadász van együtt, célszerű, még mielőtt a récékhez közelednének, ha a lövés módzatait megbeszélik, mert semmi sem okoz a vadászatban annyi izetlenséget vagy legalább is kedvetlenséget, mint a közösen lőtt vad, arról nem is szólok, hogy ez az eredménynek is kárára van. Azt előre nehéz meghatározni, hogy melyik lőjön jobbra vagy balra, melyik a felsőre vagy alsóra, de abban meglehet állapodni, hogy ki teszi, például ha ketten vannak, az első és harmadik, továbbá a második és negyedik lövést; tehát nem egyszerre, hanem egymás után lőnek; arra azonban tekintettel kell lennie, hogy a gyorsabb és biztosabb lövő kezdje meg a tüzelést.

Ily módon nem igen fordulhat elő, hogy két lövés esik egy darabra s az sem lehet kétes, kié az elesett réce; és ha a puskák biztos kezekben vannak, nem utolsó élvezet, még a nézőnek is, ha a négy lövés négy darabot hoz le a levegőből.

A lövés után ne a halálosan talált récére legyen gondja a vadásznak, hanem az után nézzen, amelyik csak meg van sebezve.

Amelyik réce a lövésre hullatja a tollát és erősen összerándul, testének hátulsó részét le s fel erősen mozgatja, az rendszeren jól van találva; egy darabig tovább repül ugyan, de nem emelkedik felfelé, mint például a fogoly vagy szalonka, hanem lassan ereszkedik s végre kimulva leesik. A szárnyazott réce rendszeren a vizen lefelé úszik s ha nem is üldözi a vizsla, hirtelen alábukik, hogy valahol a partra jusson; hogyan kell eljárni a keresésnél, arról fentebb volt már szó.

Télen, ha a víz széle be van fagyva és a vizen zajló jég van, ha a közelben csónak nincsen, ne lőjünk, mert a télvíz idején a vizslát a vízbe

küldeni, lelketlenség; ilyenkor a szegény állatnak nemcsak egészségét, hanem életét is kockáztatjuk egy sovány récéért. Ez okból a fiatal vizslát, általában a nagy kedvvel elhozó ebet célszerű pórázon vezetni, nehogy a leeső vad után ugorjon.

Ha a körülmények engedik, célszerű télen a vízmentén olyan kampós végű hosszú póznákat kéznél tartani, melyekkel esetleg a vizen úszó meglőtt récét kihalászhadjuk.

Sással nagyon benőtt vizeken nem szabad messziről löni, mert az olyan réce, melyik nincs halálosan találva, többnyire elvész; a messze lesett récének ugyanis elég ideje van elbújni, mielőtt a vizsla megtalálná.

Ha a meglőtt réce esés közben oly módon vergődik, illetve libeg, melyről szárnyazásra következtetünk, ne sajnáljuk a második lövést, még mielőtt leesnék, mert a magas sás között a vizsla az élő récét rendkívül nehezen találja meg és foghatja el. Tavasszal ellenben, a kopár partú vizeken, még a gyengén sebzett récét is könnyebben meg lehet találni, kivált ha a vadász elég figyelmes és a vizslája szorgalmasan keres.

A récék belopása alkalmával úgy kell a víz felé közeledni, hogy a napot oldalról kapjuk, mert a nappal szembe löve, a találás nagyon bizonytalan, kivált ha a réce a nap visszatükröződésében nagyon alacsonyan repül a víz fölött, mit különösen a rövid szárnyú s nehéz testű búvároknál tapasztalunk.

Ha a récék jól kelnek lövésre, nem kell sietni a lövéssel; legkevésbé akkor fölösleges a sietség, midőn magas bokrokkal szegélyezett, keskeny víz-árkokból emelkednek fel. Ilyenkor majdnem nevetséges lassúsággal emelkednek egyenesen fölfelé s csak arra kell ügyelni, mint a fácánvadászatnál, hogy ne lőjünk rövidre, mint ezt szeles puskásoknál gyakran tapasztalni.

A nyugodt puskás — kedvező helyi viszonyok mellett — egy gyors pillantással azonnal észreveszi, hol van két-három réce szorosan egymás mellett; ha higgadtan ezekre lő először, még mindig marad ideje a második csővel is egyet leemelni.

Habár ez a nyugodt puskásnak még akkor is sikerül, ha öt-hat darab kel fel, azért a szelesebb vadásznak mégis azt ajánlom, hogy ennek megpróbálását hagyja a második lövésre, mert így a lövés mégis némileg már engedett.

A kezdőnek nem ajánlható eléggé, hogy a repülő récének a fejére célozzon; ez azért is szükséges, mert a legtöbb hibás lövés abból ered, hogy a lövés alatta megy el.

Ne higgye senki, ha a récékhez már lőtávra közeledett, hogy a hosszas leskelődés valamit ér és abbeli félelmében, hogy a récék észre találják venni nem meri a fejét felemelni; ellenkezőleg, ezen eljárás többet árt, mint használ. Először is, mászó, guggoló helyzetben sokáig maradni rendkívül kellemetlen, másodsor, a leskelődő helyzetben levő puskás percről-percre türelmetlenebb lesz, és harmadszor, ha a récék nagy zajjal felrebbennek, egy bizonyos neme a meglepetésnek akkor is jelentkezik, ha erre el is van készülve és ez a meglepetés szüli a sietséget, az elhamarkodást, mi azonos a hibázással. Hogy a

vízben levő récékre biztos lövést teheszünk, sokkal jobb tehát, midőn nincs jó fedezet, ha kellőleg megközelítettük, minden hosszás gondolkodás nélkül fölállani és így a récéket felriasztani.

Nagyon előnyös, sőt az eredmény szempontjából szükséges is az oly vizekhez, melyek bokrokkal vannak körítve s melyeken a récék szívesen tartózkodnak, keskeny cserkészösvényeket vágatni s ezeket tisztán tartani. A víz közelében a bokrok körülbelül egy méter magasra visszavágandók, hogy ne csak előre, hanem jobbra és balra is akadálytalanul lehessen lőni, midőn a récék esetleg hamarabb kelnének fel, mint kívánatos.

Az ilyen csendes helyeken célszerű minél gyakrabban eledelt szórni a récék számára, p. o. makkot, összezúzott burgonyát, romlott gyümölcsöt stb., mert a récék az olyan helyeket, hol eledelt találnak, ismételten felkeresik.

A kopár partú vizek lekeresésénél ne menjünk közel a vízhez, mert a folyton éber récék azonnal észrevesznek, hanem ívben menjünk azon hely felé, hol a récéket gyanítjuk és mihelyt eléggé közeledtünk, hogy eredményesen lőhetünk, nem szabad tévóvázni, hanem *gyorsan* és *határozottan* közeledjünk feléjük.

Ha valamely bokor vagy töltés mögül már távolról észrevettük a récéket, ne engedjük a tömeg csábításának s ne a legnagyobb csapatot igyekezzünk belopni, hanem inkább keressünk ki egy kevesebb tagú, két, három, négy darabból álló társaságot, melyet könnyebben lehet megközelíteni, mint a nagy sereget; kivételt csak akkor lehet tenni, ha több puskás van együtt, mi azonban már magában nem szokott előnyös lenni, mert, igaz, hogy több lövés esik, de vajjon több réce is, — az más kérdés.

Sással, náddal vagy bokrokkal sűrűn benőtt pocsétákból néha a récék a közeledtünkre vagy egyszerű kiáltásra nem kelnek fel s így szükségessé válik legalább azon részeit a vizslával kerestetni, melyek könnyebben hozzáférhetők. Egyes esetekben ugyanis a récék rendkívül nehezen kelthetők fel; így:

1. ha előzőleg sólyom üldözte; az ilyen récék, miként a szétvert foglyok, igen nehezen kelnek fel;

2. párzás idején, közvetlen a kergetőzés előtt vagy után; a récék is, mint a legtöbb vadállat, abban az időben, midőn a nemi ösztön legerősebb, megfélekednek az elővigyázatról s néha szabad helyen is közelre bevárják a vadászt;

3. szélben, általában vihar alkalmával erősen behúzódnak a parti bokrok alá, és végre

4. midőn a fiatal fészekalj első szárnypróbálgatásait teszi és a tapasztalt tojó nincs velük, vagy el van löve. Ilyenkor, nem ismerve a veszélyt, a mellettük elhaladó vadász lármázhat amennyit akar, a sűrű sásból nem kelnek fel, míg a vizsla nem szorítja. Oly helyeken tehát, hol a récék szeretnek tartózkodni, nem szabad addig felhagyni a kereséssel, míg meg nem győződünk, hogy valóban nincs ott semmi.

Az esti récelesek eredményéről elbeszélés után többet mondhatok, mint közvetlen tapasztalásból, mert, habár itt, a Fertő vidékén, az alkalom nem hiányzott s még ma sem hiányzik, megvallom, nem tudtam a vadászat ezen nemét megkedvelni s nem vagyok képes a vele járó fáradságot és kellemetlenségeket az eredménnyel összhangzatba hozni. Az okok, melyet felhozhatok, a következők:

1. jól kell ismerni a helyi viszonyokat, hogy éppen ott álljunk föl lesre, hol biztosan beszállanak, kivált ha tőlünk jobbra és balra szintén alkalmas beszálló helyek vannak;

2. a récék rendszeren oly későn húznak, hogy alig, vagy egyáltalában nem láthatjuk, tehát biztos lövésre kevés kilátás van;

3. addig, míg a célozás lehetséges, a récék — kivéve, ha nagyon szeles az idő — nagyon magasan és sebesen húznak. Később ugyan alacsonyabban repülnek, de már akkor rendszeren sötét van, s azokat, melyek nem nyugat felől húznak, későn veheti észre, mert szárnycsattogtatásukat rendszeren akkor halljuk, mikor már felettünk áthúztak, tehát csak kapásból lehet utánuk löni s így lövéseink, találás esetén is, csak szerencselövéseknek tekinthetők. Végre

4. nagyon kellemetlen oldala az esti lesnek, hogy a meglőtt récéknek csak kis részét találjuk meg, mert a sötétben a biztos tájékozás lehetetlen.

Aki hosszas tapasztalásból a récék kedvenc beszálló helyeit biztosan ismeri, az ott, hol elég réce van, jó eredményt érhet el. A les alkalmával úgy kell felállani, hogy az égbolt világos széle, tehát nyugot felé legyünk arccal fordulva, mert így a repülő, valamint a beszálló récéket könnyebben lőhetjük. Miután a lesen több réce szokott megsebesülni, mint a tűzben kimulni, a les után közvetlen a les környékét s másnap még nagyobb területet jó keresővizslával le kell kerestetni. Itt-ott ugyan megesik, hogy az égbolt nyugoti széle felé a húzó récékre többé-kevésbé biztos lövést tehetünk, de ez a rendes szabály alól csak szerencsés kivételnek tekinthető, a récék esti húzása — közvetlen a beszállás előtt — inkább villámgyors zúgás és surranás, mint repülés s ami a víz világosabb helyeit illeti, azokkal meg úgy vagyunk, hogy a récék nem mindig oda szállnak be, hová a parton álló vadász óhajtja.

A les eredménye tehát nagyobbára a szerencsétől függ és biztosra nem vehető; csak olyan vadászoknak való, kiknek elég idejük van vagy más kellemebb vadászatra nincs alkalmuk.

Talán egyetlen vadászatnál sem jön annyira számításba, vajjon a vadász egyedül van-e, vagy valaki van vele, mint a réce vadászatnál. A récék igen sokszor egészen szabadon vannak és belopásukra még gondolni sem lehet, mert vagy oly messze vannak bent a vizen, hogy a partról nem lehet elérni; vagy ha a vizet körülvevő fák oltalma alatt akarjuk belopni, a legkisebb nesz, mit egy száraz gally recsenése vagy egy visszacsapódó ág zörrenése okoz, felkelésre késztet. Ilyen körülmények között a kísérő társ, ha esetleg nincs is fegyvernála, igen jó szolgálatot tehet, amennyiben bizonyos előzetes megbeszélés alapján a récéket a puskás felé terelheti.

Igaz, hogy az ilyen kísérletezés nem mindig sikerül, de mert éppen kísérlet, akárhányszor sikerülni szokott.

Miután a récek repülés közben is igen jól látnak, elkerülhetetlenül szükséges lehetőleg fedve állani fel. Erre a célra alkalmasabbak a bokrok, gátak és árkok, mint a fák; ha ugyanis a vadász a fa *elé* áll, akkor könnyen észrevehetik, míg a fa *mögött* védve van ugyan, de a fa ágai akadályozzák a lövésben, kivált ha a récek egyenesen szembe jönnek s esetleg a vadászt meglátva, gyorsan oldalt fordulnak; ilyenkor vagy egyáltalában nem képes lőni, vagy legfeljebb csak egy lövést tehet. Sekély árkok és más mélyedések szintén nem nyújtanak kellő védelmet, mert az ilyenekben csak fekve van egészen fedve; de ennek két nagy hátránya van: ha korán emelkedik fel, a récek elvágódnak és ha fekve marad, míg lőkész helyzetbe jöhet, akkorra már majdnem lőtávolon kívül vannak.

A fiatal vizslát már idejében arra kell szoktatni, hogy ha a meglőtt réce még tovább repül s például a víz túlsó partján esik le, — mi a hátulról lőtt récéknél elég gyakori — a vizen átússzon és elhozza. Ha a récét esni látja, akkor a gyors és tüzes természetű eb rendesen azonnal átúszik; ha azonban ezt nem tenné, akkor egy lövés a vízbe és a kellő biztatás tétovázásának véget fog vetni. Ahol sem híd, sem más átjáró nincsen, ott erre az ebet okvetlenül meg kell szoktatni. Folyóvíznél a víz sebességével számot kell vetni és soha sem szabad az ebet ott beküldeni, ahol a réce leesett — például, ha a túlsó part közelében viszi a víz — hanem valamivel alább, hogy kényelmesen elérhesse. Ezáltal nemcsak biztosabban érhetünk célt, hanem a vizslát is nagy fáradságtól kiméljük meg; ismételt gyakorlás után, később, a vizsla is reájön ezen eljárás előnyös voltának megismerésére s különös utasítás nélkül is így fog eljárni. Magától értetődik, hogy ezen esetben csakis kimult récéről van szó, mert a szárnyazott vagy sebzett réce után nem is szabad küldeni, hanem, ha a vízben nem lehet reálóni, azt kell megvigyázni, hol megy ki a szárazra s ott egy másik lövéssel kell meglőni. Kis vizeken kivételt lehet tenni s ha a víz nem hideg, a fiatal ebnek megengedhető, hogy a szárnyazott récét addig hajszolja egyik helyről a másikra, míg a folytonos lebukásban teljesen kimerülve, megadja magát; az ilyen gyakorlat mindig igen hasznosnak bizonyult. Ha a vadással két vizsla volna, egyszerre nem szabad mind a kettőt elereszteni, nehogy, ha több réce esett, mind a kettő egy és ugyanazon réce után menjen, amelyik például erős vergődésével a figyelmüket jobban magára vonja s a másik azalatt elveszzen, hanem a második vizslával csak akkor szabad elhozatni, ha az első már megfogta a zsákmányát.

A vadréce vadászatának egyik legkiadóbb módja a *csalvérttel* való vadászat, melyet azonban csakis bizonyos helyeken lehet gyakorolni. Sok türelmet és kitartást igényel s bármily furcsán hangzik is, az eredmény majdnem teljesen a csónakos óvatosságától és ügyességétől függ.

Ha ugyanis tavasszal — hóolvadás alkalmával — a nagyobb folyók kiáradnak és a síkságok mélyebb rétségeit elárasztják, ilyen helyeken a récek messze vidékekről összesereglenek és húzásukat megszakítva, rövidebb-hosszabb

ideig ott maradnak. Az ilyen récéket másképen, mint csalvérttel, nem lehet megközelíteni. E célra közönséges halászcsonakot lehet használni, amelyet elől egy galyakból vagy nádból készült csalvérttel látnak el, oly módon, hogy a csónak orrához elől, a víz színétől öt-nyolc centiméternyire, vízszintesen egy 1—1 $\frac{1}{4}$ m. hosszú és 15 cm. átmérőjű rőzsét erősítenek, melybe a csalvértet képező galyakat vagy nádat merőlegesen beleszurkálják, úgy hogy előlről nézve a vadászt és az evezőst teljesen fődik és az egész inkább egy úszó bokorhoz, mint csónakhoz hasonlít. A messze és jól hordó fegyver itt is szükséges.

A csalvérttel való vadászatra különösen a szélszélű napok kedvezők. Mihelyt a csónak a récéket egy pár száz lépésnyire megközelítette, úgy a vadász, mint az evezős lehetőleg lehúzódnak a csónakba, hogy teljesen észrevétlenek maradjanak. Ha a csónak fenekére széna van rakva, a puskás hasra fekszik, a puskát a galyak között kidugja s célzásban mozdulatlanul marad. Az evezősnek aránytalanul kényelmetlenebb a helyzete, mert a csónakba lehúzódnak kell eveznie. A puskás, ki a récéket folyton szemmel tartja, az előre megbeszélte jeleket lábával adja az evezősnek, hogy ez jobbra, balra irányítsa a csónakot.

Kezdetben, midőn a récék még nincsenek megfélemlítve, a csalvértes csónakot jól bevárják s ha sokan vannak egy csomóban és valami váratlan körülmény nem lép zavarólag közbe, igen jól megközelíthetők. Miután majdnem mindig lehetséges, hogy a puskás egy pár olyan darabra löjjön, melyek szorosan egymás mellett vannak, az első lövésre a víz színén rendszeren több marad s a második lövést a felrepülőkhöz közé teheti, sőt nincs kizárva az sem, hogy még egy készenlétben levő, messzehordó puskával a harmadik lövést is eredménnyel tegye.

Igen gyakran megesik, hogy a vizen egy csoportban levő seregtől oldalt egyes darabok távolabb úszkálnak; ezekre különösen figyelni kell, mert rendszeren éberek, mint azok, melyek csapatban vannak, és a vadász tervét könnyen megghiúsíthatják. Ha tehát a puskás azt veszi észre, hogy — mielőtt a főszereghez közeledhetne — ezek gyanakodni kezdenek s felszállani készülnek, inkább ezekből löjjön egy darabot, mintsem üres kézzel kelljen az egész csapat után néznie. Az első időben ez ugyan ritkán fordul elő, de minél többet nyugtalanítják, természetesen, annál gyakrabban.

Oly vizen, melyen sok giz-gaz és bokor úszkál, a récék, miután hozzá vannak szokva, a csalvértet jól bevárják, úgy hogy biztos eredményre lehet számítani s az élvezet, a sik vizen vadászhatni, fokozottabb.

A leírt mozgó csalvért használata időhöz van kötve és a helyi viszonyoktól van függővé téve, tehát csakis korlátoltan vehető igénybe. Olyan vadászok szemében, kik nagy türelemmel rendelkeznek s talán a repülő vad lövésében nincs is kellő gyakorlottságuk, a les, az e célra készített csalvért mögött, a legkedveltebb módszer, már azért is, mert a csónakon való vadászat csak rövid ideig üzhető, míg ezt egész télen át gyakorolhatják. A vadászat-hoz szükséges előkészületeket már ősszel meg kell tenni, hogy a vadnak ideje legyen azt kellőleg megszokni.

Az eljárás a következő:

A patakok, folyók stb. olyan helyein, hol a récék előszeretettel szoktak beszállani, földből, galyakból lőnyílásokkal ellátott kunyhót készítenek. A parttól kellő távolságban ugyanis olyan gödröt ásnak, melyből az ülő vadásznak a válla és feje látszik ki, de azért a gödör előtt levő természetes vagy mesterséges, mindenesetre a környezettel egyező csalvért nyílásain az egész víztükröt beláthassa és lövésével érinthesse. Nagyobb kényelem kedvéért a lesgödör úgy készítendő, hogy a puskás benne állva és ülve minden irányban lőhessen, de egyszersmind minden oldalról földve legyen; szükség esetén fent szabadon is hagyható.

Az ilyen leshely készítése nem szokott sok nehézséggel járnival, mert a partokon mindenütt vannak alkalmas bokrok vagy nád, melyek e célra előnyösen felhasználhatók s még az az előny is jár ezzel, hogy a kevés változás, mit e célból a megszokott környezeten eszközöltünk, kevésbé tűnik fel a récéknek. Ha a leskunyhót kopár helyen akarjuk készíteni, azt már hetekkel, esetleg hónapokkal előbb kell tenni.

A leskunyhó készítésénél a rendes széljárásra szintén tekintettel kell lenni; s ha a helyi viszonyok engedik, több készítendő, hogy alkalomadtán a legjobb fekvésűt vegyük használatba.

Ha a csalétekkel nem fősvénykedünk s makkot, főtt burgonyát, gabonát stb. többször hintünk, természetesen még a vadászat kezdete előtt, hogy a récéket kellőleg odaszoktassuk, akkor ezáltal nemcsak a vadászattal járó élvezetet fokozzuk, hanem a bevételt is gyarapítjuk.

Alkalmas helyi viszonyok mellett, hol nagyon sok réce van, hajtani is lehet a leshelyek felé. Még egy pár év előtt, mikor a Fertő sekély vizén még csónakkal be lehetett jutni a szélekhez közel levő nádszigetekhez s Hegykőnél, Homoknál több kilométernyire lehetett a térdig érő vízben járni, tavasszal többször hajtattunk az improvizált leshelyek felé. Ezen vadászatnál az eljárás a következő volt:

Minden puskást egy-egy fertői halász — még akkor voltak ilyenek — bevitte csónakon a parttól két-háromszáz lépésnyire, kijelölt helyére. Itt, a nádsziget tövében, a csónakot benyomta a nád közé és a csónak mellé tüzdelt náddal teljesen elkertelte, úgy hogy abból semmi sem volt látható. Eközben a hajtó, a leshelyektől két-három kilométer távolságban, bement a szárközépig vagy legfeljebb térdig érő vízbe és lassankint a sík vizeken úszkáló seregek felé közeledett olyformán, hogy azok a leshelyek és közte legyenek. Ily módon harminc-negyven kisebb-nagyobb sereget zavart fel, melyek a hajtó elől szárnyra kelve, öt-tíz pernyi időközönként a puskások fölött elhúztak. Miután az ilyen felkelt csapatot a hajtó nem ijesztette meg, rendesen alacsonyán húzott s ha a puskás és csónakos csendesen lehúzódva vártak, míg elég közel értek, akkor nem nagy távolságból kellett löni, mert a csapat csak a lövésekre kezdett emelkedni. Ily módon nem egyszer lehetett vadludat is löni.

Ma már ezen módot alig, vagy éppen nem lehet gyakorolni, mert víz kevés van s ahol van is, olyan sekély, hogy a puskás csak roppant fárads-

sággal képes begázolni az alkalmas helyre, minek folytán a hajtás sok nehézséggel jár.

Sokkal jobb eredménnyel üzhető a les esti és reggeli húzás alkalmával, kivált ha hívórécét is használunk, mert ilyenkor egy lövésre az összeverődött seregből többet is lehet elejteni.

Hívórécének, mely a fölötte elhúzó vadrécéket sáporgásával odacsalja, nem szabad gácsért használni, hanem tojót, mely szükség esetén szelid, de színre a vadrécével egyező réce is lehet; a vadréce jobb s erre a célra vagy szárnyazott, vagy felnevelt példányokat szoktak használni. A Fertőn fából faragott s megfelelő színre festett hivogatókat használtak s a hívó hangot a vadász vagy a vele levő halász utánozta.

Vadrécében bővelkedő területeken — leskunyhó vagy csalvért segítségével — a les a víztől távolabb eső helyeken, például oly tarlókon, hova a récék be szoktak szállani, szintén gyakorolható. Ilyen helyeken, egyes totyogók vagy nedves mélyedések környékén, még aratás előtt elkészítendőek a leshelyek. Több leshelyet készíteni azért célszerű, hogy a szél járásának megfelelőleg választhassuk a legjobb helyet. Ha a leshelyek alkalmas totyogó közelében vannak, a hívóréce itt is használható.

A mezőn az esti les eredményesen csak addig gyakorolható, míg az árpa, hajdina, zab nincs letakarítva s a tarlók nincsenek felszántva. Míg tarló van, a vadrécék szürkületkor a vizekről, ahol egész nap csendesen feküdtek, seregesen húznak oda, hogy soha ki nem elégíthető éhségüket mohón csillapítsák.

Miután azonban azok a helyek, hová beszállanak, előre biztosan nem állapíthatók meg, a les eredménye a mezőn csakis a véletlentől függ, mert a nevezett termények letakarítása — nagy területeken — ugyanazon időre szokott szorítkozni. Külön leshelyet készíteni ez okból nem is érdemes, mert mielőtt a récék megszoknák, már más helyet keresnek fel, tehát leshelyül a meglevő természetes fedezeteket lehet csak használni. A les ilyenkor is inkább a víz mellett eredményes, hová a mezőről visszatérő, jóllakott récék beszállani szoktak. A récék egész éjjel ide-oda húznak s csak a hajnali világosság vet véget a húzásnak, mikor a vízre visszahúznak, hol egész nap nyugodtan pihenhetnek.

Mihelyt tehát — aratás kezdetén — estefelé észrevettük, hogy a récék húzni kezdenek, a beszálló helyek közelében levő pocsáták és nedves helyek mellett, a meglevő anyagokból a leshelyet el kell készíteni s másnap este itt várjuk a beszálló récéket. Megjegyzendő, hogy a leshelyet még naplemente előtt el kell foglalni. A leshelyek mindig úgy készítendőek, hogy necsak a vízre, hanem más irányban is lehessen lőni, t. i. a horizont felé repülő récékre a sötétben akárhányszor biztosabban lőhetünk, mint azokra, melyek a vizen vannak. Az éj beálltával a les befejezettnek tekinthető, kivéve, ha teljesen tiszta holdvilág van, mikor reggelig is helyt lehet maradni, feltéve természetesen, hogy érdemes, mennyiben a récék mozgásban vannak s más alkalmasabb víz a közelben nincs, mert a lövést kapott csapat ugyanazon éjjel többet nehezen jön arra vissza.

Az ilyen lest eredménnyel csakis úgy üzhetjük, ha kellő szüneteket tartunk, vagy a leshelyet többször változtatjuk, hogy a récek a veszedelmet elfelejték, mert különben más helyekre vonulnak.

Az esti lesnél hasonlíthatatlanul szebb a *reggeli les*, midőn hajnalban a mezőről a vízre visszahúzó récéket várjuk. Eredményes természetesen csakis kisebb tavon lehetséges, melyet több puskás kellőleg elállhat, vagy ott, hol nagyon sok a réce; tehát ha az egyik csapat messzebb húz is el, akad elég, mely a puskás közelében veszi az útját. A messze beszállott récek közeledtére várni hiábavaló, mert a récek először is a part környékét, ha ez nem egészen kopár, félve kerülik, másodsor az emésztéshez nyugalomra lévén szükségük, ott maradnak, ahol beszállottak. A repülve közeledő sereg sem olyan tömött, milyenek messziről látszik és már nem egy récevadász szomorúan tapasztalhatta, hogy a récek között igen sok üres tér van. Azért még sincs kizárva annak eshetősége, hogy egy lövésre két réce is esik, sőt néha könnyen lehetséges is, ha a lesen ülő vadász közelre bevárja őket s hirtelen felállva, oldalfordulásra készíti, mert ilyenkor rendesen összetömörülnek.

A vadásznak a reggeli lesnél való viselkedése főleg attól függ, vajjon egyedül van-e, vagy közelében más vadászok is vannak, továbbá sok récére lehet-e számítani és ezek egy vagy több irányból várhatók.

1. Ha a vadász egyedül van, akkor ideje van megfontolva, nyugodtan lőni, kivált ha a vonulás nem nagy; mert ilyenkor lehetőleg arra kell törekednie, hogy egy lövéssel többet ejtsen el. Mikor azonban minden irányból várhat újabb és újabb sereget, akkor nem szükséges sokat fontolgatnia és az egyesekre is tehet lövést. Sőt ilyenkor a bizonytalanabb lövések is megengedhetők, mert reggel van ideje a sebzett és távolabb lesett darabokat megkeresni.

2. Midőn több vadász van egymáshoz közel, először is arra kell tekintettel lenniök, hogy egymást meg ne lövöldözzék. Keskeny vízen az összes puskások ugyanazon parton álljanak fel, mert így is megvan a lehetőség, hogy lövéseikkel a víz legnagyobb részét elérik. Ilyen esetben az egyes puskásnak azonnal lőnie kell, mihelyt látja, hogy eredményt érhet el; mert ha addig vár, míg a récek közelebb jönnek, a szomszédja lövése esetleg megelőzhetné.

3. Az éppen beszállani akaró récékre lőni nem tanácsos; ha az eredmény még oly biztosnak látszik is, nem veszítünk semmit, ha a beszállást megvárjuk. A lövés által felriasztott récékre, ha csak lehetséges, lőni kell, mert az már mindegy, vajjon egy vagy több lövés esett-e rájuk, egyhamar úgy sem jönnek vissza. Ha azonban a récek lövés nélkül, véletlenül repültek fel, ezekre nem szabad bizonytalan lövést tenni, mert egy pár fordulás után, ha nem vesznek valami gyanusat észre, ismét beszállanak.

4. Az eredményt nagyban befolyásolja, ha a környék vizein, nagyobb területen, egy időben vadászok állanak. A kedvenc tartózkodási helyükön kellemtlenül megzavart récek más víz felé igyekeznek, hol ismét lövést kapva, megint az előbbihez térnek vissza s így nemcsak az eredmény lehet nagyobb, hanem több vadász is részesül az élvezetben. Ennek azért is megvan

a maga jogosultsága, mert ott, hol élvezetes reggeli lest akarunk fentartani, közbe-közbe szünetet is kell adni a récéknek, hogy ezalatt az átélt kellemetlenséget elfeledjék. A reggeli lesnél tanácsos a leshelyet legkésőbb egy órával napfelkelte után elhagyni.

5. Mielőtt a leshelyről távoznánk, a vizslával előbb a kimult récéket szedetjük össze s azután azon megsebesítetteket, melyek a part bozótjában vagy a nádban és sásban elbujtak. Ha a sebzett récét az eb a lövés után azonnal nem üldözi, nem távozik messzire s így a gyors eb hamar megtalálja és elfogja. Máskép áll a dolog a könnyen sérült vagy szárnyazott öreg gácsérokkal, kivált ha olyan vízbe kerülnek, hol lebukhatnak. Az ilyeneket egy vizsla egyáltalán nem, vagy alig képes elfogni.

A reggeli les bájának emeléséhez még más körülmények is járulnak. A természet ébredésének látása, a víz által éltetett, de azért a világtól elzárt csendes környezetben, melyet halvány fénnel színez ki az augusztusi vagy szeptemberi pirkadó hajnal, nemcsak a természetvizsgálónak nyújt rendkívüli élvezetet, hanem minden igazi vadászra is kellemesen hat. Ebben az időben már a ritkább récefajok is vonulásban vannak s nem egy ritka vizimadár, kócsag vagy kanalasgém kerül cső elé. Végre, más élvezet a kinőtt, nehéz és kövér récéket fűzni az aggatóra, mint a júliusi lágyhúsú, fejletlen és el nem tartható récefiókákat, melyek a nyári kereső- és hajtóvadászatok terítékének legnagyobb részét képezik.

A felhozott élvezetek mellett nem lehet azonban elhallgatni a hátrányokat sem. A különböző kocapuskások, az elpuhult puffogatók alig találnak élvezetet a korai felkelésben, a járatlan utakon való botorkálásban és a puha iszap gázolásában; de ezeken kívül a nedves kigőzölgésű parton órákig üldögelni szintén nem mindenkinek van inyére. A vadászat eredménye is bizonytalan: gyakran a sűrű köd, máskor valami véletlen, minden szép reményt váratlanul megheiusít s réce helyett csak náthát vagy farzsábát szerez a vadász.

A récék *belopása* minden mesterséges segédeszköz nélkül vagy csalvért segélyével történik. Az első esetben a vadász a partnak minden bokrát, nádcsomóját, egy szóval minden létező fedezetét felhasználja, hogy a parthoz lopózkodhassék és a part közelében fekvő vagy úszkáló récékre lőhessen. Ezen eljárás roppant elővigyázatot igényel s a vadász elsősorban arra ügyeljen, hogy a seregtől távolabb levő egyes példányok észre ne vegyék, mert amint ezek jelt adnak a felkelésre, az összes felszáll s a félig hason mászó vadásznak csak az utánnézés marad. Folyóvíz mentén néha megesik, hogy míg a vadász lassan a récék felé lopózik, addig azok a vizen felfelé úsznak; ilyenkor, ha van jó fedezet, legjobb csendesesen bevárni, míg ismét lefelé ereszkednek, mert így igen gyakran sikerül már az első lövéssel több darabot elejteni s még marad arra is ideje, hogy a felkelőkre is lőjjön. Minél szelesebb és rosszabb az idő, annál jobbak a kilátások, mert a récék szeles időben a part mentén a padmalyok és bokrok alatt tartózkodnak és így könnyen megközelíthetők.

A belopásnál használni szokott csalvért egy lécekből készült, a víz partján felállított 2—2 $\frac{1}{4}$ méter széles és magas ráma, mely náddal van befonva

és lönyilásokkal van ellátva. Ezen csalvértet a part azon részén kell felállítani, hol a récék szeretnek beszállani. Mihelyt egy párszor sikerült a csalvért segítségével a récéket belopni és rájuk eredménnyel löni, akkor a csalvértet onnan azonnal el kell távolítani és más alkalmas helyen felállítani, mert ismeretes, hogy a récék azon helyet, hol többször — főleg lövéssel — megzavarták, hosszas ideig óvatosan kerülik. Mint mindig, úgy ezen vadászatnál is a szél járására tekintettel kell lenni.

A vadréce *óvása* és mindinkább észrevehető fogyásának meggátolása céljából csak akkor fejthető ki eredményes tevékenység, ha előbb tisztába jövünk azon tényezőkkel, melyek a vizivadászat, de főleg a vadrécevadászat hanyatlásának az okozói, mert csak akkor leszünk képesek azon intézkedéseket érvényesíteni, melyek a vadászat emelésére befolyással lehetnek; ezek pedig a következők:

1. a fészkek védelme,
2. a tojók kímélése és
3. a ragadozók irtása.

Az apróvad vadászata ezen ágának hanyatlását sokan a gőzhajózás hatásában keresik; de ha jól meggondoljuk, nem egészen jogosan. A gőzhajó zaja, igaz, hogy a récéket elűzheti azon folyókról, hol előbb szívesen tartózkodtak, de nem kényszeríti tartózkodási helyeik végleges elhagyására s csendesebb vizek felkeresésére. Az elűzés azonban nem tekinthető tényleges fogyásnak; mert a vadrécék folyóvizeken ritkán, vagy csak rendkívül kedvező viszonyok mellett szoktak költeni. Kedvenc tartózkodási helyeik a nagy tavak és tóságok, melyek sűrű sással és kákával vannak benöve, vagy összefüggő, és a kultúrától érintetlen nagy mocsarak, lápok és ingoványok. Ezek a helyek fogynak s évről-évre kisebbednek; a réce nyugalmas, csendes költőhelyet már alig-alig talál, mert fészket, fiait mindenütt százféle veszély fenyegeti.

Az intenzív földművelést akadályozó mélyedéseknek és kis tócsáknak feltöltését és művelés alá vonását nem lehet megakadályozni. Pedig éppen itt, a hullámzó gabona között, hol teljes nyugalmat élvezhettek, számtalan fészkealj látott napvilágot.

Az intenzívebb gazdálkodás következtében beállott takarmány- és alom-szükséglet szintén hozzájárult az általános apadáshoz, mert a gazdasági üzem ma már minden kis sásfoltot gondosan értékesíteni igyekszik. A vadászterületek folytonosan emelkedő bére szintén okozója a vizivad mindinkább érezhető kevesbedésének, mert akárhány területen a bérlő ebből reméli kiegyenlíteni azon veszteséget, mi a másféle vad hiányából származik és a nagy bérösszegért legalább puffogatási vágyát igyekszik kielégíteni.

A vadréceállomány gyarapításának egyik fontos tényezője a *fészkek védelme*.

A vadrécék fészkeinek legnagyobb ellenségei a bibictojásgyűjtők, kik mellékesen a vadrécék tojásait is összeszedik. Ezek a munkakerülők már

kora tavasszal munkához látanak, hogy dohány, pálinka és más szükségleteik fedezésére a pénzt a lehető könnyű úton, kényelmes dologtalansággal megszerezzék. De nemcsak ezen munkakerülők előtt nincsen biztonságban egyetlen récetojás sem, hanem más, különben tisztességes embereknek sem okoz lelki-furdalást, ha a vadászat tulajdonosának vagy bérlőjének a fészkek kifosztásával kárt okoznak; hiszen a legtöbb nem is hiszi, hogy ez tiltott cselekedet, vagy hogy jogtalanul tulajdonít el olyan dolgot, miért a bérlő néha tekintélyes bérösszeget fizet. Miután p. o. a halászatot, kik ilyen vizeken a legtöbbet mozognak, lehetetlen ellenőrizni, a fészkek kímélése érdekében legcélszerűbb ezekkel békésen kiegyezni s minden fészekért, melyet találnak s melyből a fiókák kikeltek, némi csekély találási díjat fizetni. Ezen önkéntes adóval többet érhetni el, mint szigorú intézkedésekkel.

Igen fontos a *tojók kímélése*.

Az anyaréce lelövésére vonatkozólag a vadászok véleménye eltérő; egyesek azt tartják, hogy célszerű minél előbb lelőni, mert így a fiatalok, melyeket különben másfelé vezetne, biztosan helyben maradnak; mások éppen az ellenkezőt állítják s ezek szerint az anyaréce éppen olyan kíméletet érdemel, mint az anyafogoly, mert hasonlóan ehhez, a következő évben megint ugyanazon helyen költ és nagyobb szaporulattal hálálja meg a kíméletet. Ez a nagyobb szaporulat, mint tudjuk, szűk korlátok között mozog s bizonyos maximumnál többre nem emelkedik, *de azért az okosan gondolkozó vadász előtt nem szükséges bizonyítgatni, hogy a tojók kímélése az állomány emelésére milyen fontossággal bír.*

Azt nem lehet tagadni, hogy a fiatal récék könnyebben kézrekeríthetők, ha nincsenek anyjukkal, de azért az anyaréce lelövése oly vadászatellenes eljárás, mely csak a legkritkább esetekben menthető.

Ilyen kivételes esetek lehetnek például, ha valamely kisebb tócsa vagy halastó a kiszáradás veszélyének van kitéve, vagy nagyobb folyóvíz van közelében, vagy nagyon közel van a határhoz és a szomszéd kíméletére nem számíthatni; az ilyen helyen kikelt fészkekajnál az anya esetleg lelőhető, nehogy a fiait elvezesse. De azért ezen kényszerűség is még mindig kellemetlennek tekinthető; ha tehát lehetséges, útjára kell eresztetni, hogy tovább szaporítson.

Óvakodjék tehát gondosan minden vadász nyáron bármelyik felkelő, öreg récére lőni s társasvadászatoknál szintén minden puskásnak lelkére kötendő, hogy az anyarécét kímélje. Még akkor is, ha nyomós okból kénytelenítve vagyunk az öreget lelőni, ezt addig nem szabad tenni, míg meg nem győződünk, hogy a fiatalok már elég fejlettek és önállóan is képesek megélni. Igen könnyen megtörténhetik, hogy a felkelő tojó nem anyja a fejlett fiataloknak, melyeket éppen látunk s melyekre vadászni akarunk, hanem más, még kiskorú fészkekajhoz tartozik, vagy éppen a fészkeről zavartuk fel.

Az első esetben, rendesen közel a víz színéhez, vergődve repül, messze nem távozik s csakhamar akkor is visszatér, ha lövés esett reája és nem ritkán levetkőzve minden félelmét, közvetlen a puskás előtt száll be. Az utóbbi

esetben ellenben, ha fészkeről kel fel, a gondosságnak semmi jelét sem mutatja, hangot nem hallat, hacsak abban a pillanatban nem sáporog, mikor a vizslát meglátja. Főlöleges is tehát mondani, hogy ha a puskás valamit a sás között mozogni lát, nem szabad találmra odalőnie, mert ha nem is lő éppen kotló-récét, az ilyen célnélküli lövésből más kellemetlenség is származhatik.

Ha valamely félreeső helyen vagy erdőben, hol rókák vannak, a pagony határán vagy oly vizen, mely előreláthatólag ki fog száradni, oly fiatal récékre akadunk, melyek még nem vadászhatók és félni lehet, hogy ha ott maradnak, elpusztulnak: a vizslával fogdostassuk lehetőleg valamennyit össze, vigyük más, alkalmasabb helyre s eresszük ott szabadon. Természetesen, erre a célra csak oly vizslát használhatunk, mely óvatosan és kíméletesen hoz el, mint ezt a jól idomított vizslától megkivánhatjuk, mert az a vizsla, amelyik szorít s minden vadat kivétel nélkül megfojt, ezen célra teljesen hasznavehetetlen. Az összefogdosott fiatal récék kitevésését azonnal kell eszközölni; a napokig tartó elzárást nem szívelik és fiatal házi récékkel együtt felnevelni is nehéz, mert velük született félénkségük és vadságuk következtében ezektől rendszeren elválnak s elbujnak, még ha egy pár naposak voltak is, midőn fogságba kerültek.

Árván nem nőnek ugyan oly gyorsan, mint anyjuk gondoskodása mellett, de azért elég jól megélnek s az ilyen árva gyarmatnak megvan az a haszna, hogy ha a pecsenye gyorsan kell, mindig kéznél van, továbbá a kevés idővel rendelkező vadászvendég részére nem kell hosszasan biztos zsákmányt keresni.

Vadászat alkalmával, amennyire csak lehet, gácsérokra lőjünk; az a mindennapi kifogás, hogy »a tojót nem ismertem meg«, nem elfogadható mentség, mert a gácsér nagyságáról és feltűnő, élénk tollazatáról könnyen felismerhető; kevés figyelemmel és jóakarattal még a kezdő is hamar képes lesz a gácsért a tojótól megkülönböztetni s ha nem, akkor lőjjen a csapatban utoljára felkelőkre, ezek biztosan gácsérok.

Ha ezen szabályt minden vadász szem előtt tartaná, akkor ezen elmélet helyessége rövid idő alatt bebizonyulna.

A már repülő fiataloktól az anyaréce, ha azokkal együtt kel fel, világosabb hátáról könnyen felismerhető; s az a vadász, ki nem a piac számára lő, ezen ismertető jelre szívesen is vigyáz.

Ami végre a ragadozók irtását illeti, erre vonatkozólag az előbbi fejezetekben mondottakra hivatkozhatunk.

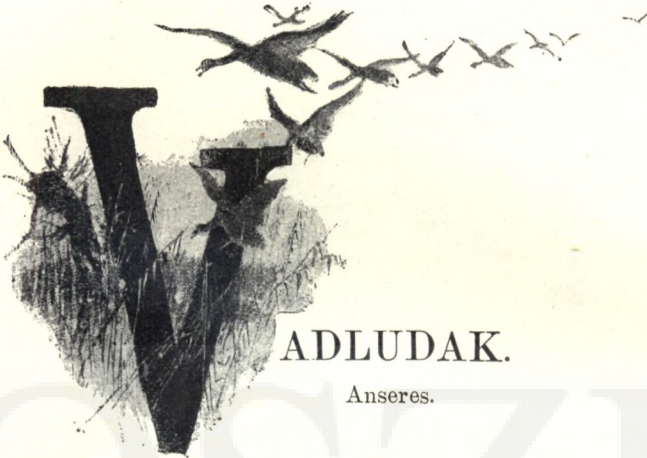
Az egyes vadászati írók által leírt vadrécetilosok csak oly vadászattulajdonosok részére ajánlhatók, kik csendes fekvésű, sással és kárával gazdagon benőtt tavaknak szerencsés birtokosai. Ha az ilyen tavakon szigetecskék is vannak, annál jobb. A fiatalon felnevelt s szárnyukon megbénított vadrécéket fészkelni kieresztik s ősszel ismét befogják s egész télen etetik. Később lehetőleg csak a gácsérok szabad lőni, a többit szorgalmasan kell etetni és a kártékonyt gondosan pusztítani, akkor a telep hamar felvirágzik.

Az alkalmas helyeken azonban az ilyen mesterséges tenyésztés fölösleges, mert az olyan helyeket, ahol nyugalmuk van és eledelt bőségesen találnak, a récék szívesen felkeresik s a már leírt óvintézkedések betartása mellett, milyenek a fészkek és tojók kímélése, a kártékony pusztítása, récékben nem lesz hiány.

Ha a vadászattulajdonos gondoskodik arról, hogy a récék költőhelyeit ne zavarják és a kártékony irtását szorgalmasan gyakorolja: a kedvező eredmény nem fog elmaradni. Minden ragadozó madár, de különösen a héják és sólymok, továbbá a szőrmés ragadozók közül a görény, nyest, nyuszt, menyét és vidra úgy az öreg, mint a fiatal récékre rendkívül veszedelmesek, tehát tüzzel-vassal irtandók; de nem szabad kímélni a szarkákat és varjakat se, melyek nemcsak tojásrablók, hanem a fiatalokat is elkapkodják.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



ADLUDAK.

Anseres.

Érdes gágogását hallom a ludaknak,
Melyek fejem fölött szaporán haladnak,
Kimért ék-alakban, török had módjára ;
Egy se bontja a sort, egy se marad hátra.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



Majdnem biztosan állít-
hatjuk, hogy nincsen
házánkban egyetlen vadnem,
melyre annyi puskaport és ólmot veszte-
getnének, mint a vadludakra. Még a leghiggadtabb és legnyugodtabb pus-
kások is csak ritkán tudnak a csábító kísértésnek ellenállani és hihetetlen
távolságból lövöldöznek a magasan húzó madarak felé. Leggyakoribb azonban
az ily hiábavaló lövöldözés oly vidékeken, hol a vadludak se nem költenek,
se nem telelnek, hanem csak hébe-korba, mint ritka vendégek jelennek meg.

Ősszel, mint a közelgő tél előhírnökei, magasan húznak el a vadász feje
fölött, ki jól tudja, hogy még a durvább göbecs sem ér oly messze, de ha
felér is, nem képes a vadlúd mellének és hasának vastag tollmezén áthatolni;
jól tudja mindezt és mégis lő, mert a reménynek halavány szikrája nem
hagyja nyugton: hátha véletlenül a szárnycsontját, fejét vagy a nyakát találja
és a lúd mégis leesik. Hiú reménnyel kecsegteti magát s habár nem egyszer
tapasztalta, hogy minden ilyen kísérlet hiábavaló volt, a legközelebbi alka-
lommal reménye ismét felújul.

A vadludak *természetrajzilag* az úszómadarak (Natatores) rendjébe s *vadúszatilag* az apróvadhoz tartoznak.

Hazánkban a vadlúdnak két faja gyakori: a szürke lúd és a vetési lúd; ezeknél jóval ritkább az örves lúd, míg a többi fajok csak mint igen ritka vendégek vetődnek olykor felénk.

A vadludak »seregek«-ben »vonulnak«, de egyenként vagy párosával »húznak«. Az ugyanazon költésből származó fiatalok »fészekalj«-at képeznek, a kitollasodott fiatalok »libák«. Az úszóhártyával összekötött lábujjai »evezők«. A hímet »gunár«-nak, a nőtényt »tojó«-nak nevezik; a ludak »gágog«-nak. A gunár »üzi« a tojót és »megtermékenyíti«.

1. A *szürke lúd* vagy *vadlúd* (*Anser cinereus* Meyer). Az összes lúdfajok közül ez tekinthető nálunk gyakori és rendes fészkelő madárnak s mint vándormadár egész Európában ismeretes. Kóborlónak annyiban nevezhető, mert időközönként azon tartózkodási helyét is változtatja, melyet a költési idő után seregekbe verődve kiválasztott, hogy más, utánvonulóknak helyet adjon. Legnagyobb része a párzási és költési időben az északi vidékeken tartózkodik, de nálunk a Duna, Tisza, Dráva és Száva mentén levő nagy mocsarakban, a Fertő melletti Hanságban szintén nagy számban költ.

A szürke lúd testhossza 90—95 cm., szárnyhossza 47—50 cm., farka 16—18 cm. és kiterjesztett szárnyai 174—194 m.-t mérnek. A tojó a gunártól vékonyabb és halványabb színű nyaka által különbözik s emellett valamivel kisebb is, mert testhossza 76—81 cm. s kiterjesztett szárnyainak hossza csak 152—158 m.

Habár karcsúbb mint a házilúd, ehhez nagyságban és természetben rendkívül hasonlít; csak színben tér el ettől, ámbar akárhány házilúd van, mely vad rokonához nagyon hasonlít. A vadlúd csőre kisebb, formásabb és élesebben fogazott mint a szelidé, színe egyszerű narancssárga, a fiataloké inkább sárgás, 8 cm. hosszú, 3,5 cm. széles és 4 cm. vastag. Uszói világos hússzínűek. Szárnycsúcsai nem érnek egészen a fark végeig. Meze szürke; válla, a vállköz, továbbá a középső és nagy szárnyfedők hamuszürkék, az egyes tollak fehéreszürkén szélezettek, a hát és a szárny belső tollai, a szárny felső széle világos hamuszürke, a melle és hasa feketén foltozott, a combköz, a fark alsó része fehér, míg a fark felső tollai hamuszínűek. Az idősebb példányok melle és hasa részben feketén foltozott; a fiatalok az első vedlésig általában világosabb színezetűek. *Színváltozatok*, különösen a fehérestarkák, elég gyakoriak.

Párosodás idején a gunárok heves küzdelmet vívnak. A tojó március közepén, szigorú tél után április elején 4—6 síma, halványfehér, a házilúdehez hasonló *tojást* tojik. A sásból, füből és kákából készült és saját pihetollaival kipárnázott fészke száraz helyeken, zsombékokon, alacsony törzsökön található. Midőn a tojó a fészekről leszáll, tojásait a fészekben levő pihetollakkal takarja be. Csak a tojó költ, a gunár ezalatt örökődik; a költés ideje 26—28 nap. A tojásból kikelő kis libák testét sárgás pihe fűdi, a hátuk olajzöld színű, anyjuk már másodnapos korukban vízre viszi s az élelemkeresésre úgy a vízben mint a szárazon megtanítja.

A tojó fiai az első két hétben még éjjelenként a fészekbe vezeti, de később, ha már nem szükséges az apróságokat sátoroznia, az éjet valamely zombékon vagy a sűrű sás között töltik; a gunár a család fölött folyton éberem őröklik, csak ha a libák teljesen kifejlődtek, lazul meg a családi kötelék. A libák kéthónapos korukban lesznek repülősek; ezen idő közeledtével úgy a vizen mint a szárazon gyakori szárnypróbálgatásokat végeznek.

A vadludak *eledelét* zsenge füvek, lóhere, vizinövények, magvak stb. képezik; a gabonaföldekre csak addig járnak, míg a gabona a kalászat hányni kezdi; tehát a vetésekben észrevehető kárt alig okoznak; jelentékenyebb kár akkor keletkezhetik, ha a frissen vetett szemet szedik fel. Ősszel és télen az őszi vetés és a repce képezi fő táplálékukat, mely utóbbinak zsenge hajtásait tavasszal is legelik.

A vadludak *hangja* rendkívül hasonlít a szelidekéhez s ettől csak hosszabb gyakorlat után különböztethető meg; gágogásuk folyton hallható, akár a vizen, akár a szárazon vannak, akár ha repülnek.

Járása éppen olyan nehézkes mint a szelid lúdé, *repülése* azonban, dacára nagy súlyának s aránylag nem nagyon hosszú szárnyainak, meglehetősen gyors, kitartó és erőteljes. A vadludak vonulásaik alkalmával, ha a sereg elég erős, az ismeretes ékalakban repülnek; de az ék egyik szára mindig rövidebb mint a másik; a kisebb csapatok nem ékalakban, hanem mindig rézsutos vonalban húznak. A sereget mindig egy öreg gunár vezeti, melyet azonban időközönként egy másik vált le, mint ezt a darvaknál és más vándormadaraknál is észlelhetni, hogy az úttörés nehéz munkáját a levegőben vele megossza. Ha a vadludak ideiglenes tartózkodási helyükön ősszel egyik vízről a másikra, vagy egyik legelőről a másikra vonulnak, mi rendszeren este és reggel szokott történni, ezt rendszeren kisebb csapatokban teszik s ilyenkor nemcsak az időt, hanem az irányt is rendszeren betartják, ha valami körülmény vonulásukat nem zavarta meg. A különben annyira óvatos madárnak ezen sajátysága a les eredményét lényegesen elősegíti, mert az ilyen kisebb csapatok rendszeren alacsonyan, ködben, esőben és nagy szélben éppen igen alacsonyan húznak.

A *vedlés* után, mi június végével kezdődik és késő őszig tart, a vadludak nagy seregekbe verődnek össze s a következő évi párosodás idejéig együtt maradnak. Ilyenkor éjjelenként vagy a nyílt vizeken, vagy azok mellett tartózkodnak s innen húznak csapatonként a *legelőhelyekre*. Éjjeli tanyául szeretik a víz által minden oldalról körülvett helyeket, mert itt a rókától, mely szeret utánuk leselkedni, meglehetősen biztosan érzik magukat. Dél tájt rendszeren a vizet ismét felkeresik s délután megint a legelőhelyekre vonulnak. Úgy a pihenő-, mint a legelőhelyeken előőrseket szoktak felállítani, melyek feltartott fejjel folyton szemmel tartják a környéket és mihelyt valami gyanusat vesznek észre, azonnal hallatják figyelmeztető hangjukat. Miután látásuk és szaglásuk rendkívül éles, roppant nehéz — még különösen kedvező körülmények között is — megközelíteni. Legjobb alkalom belopásukra a zivataros idő, mert ilyenkor annyira megfélemeznek minden elővigyázatról, hogy nyílt helyen is 80—100 lépésnyire megközelíthetők.

A fiatalok húsa elég ízletes, az öregeké ellenben oly szívós és kemény, hogy a legtöbb esetben alig élvezhető. A fiatalon befogott, vagy a tojásokból kiköltetett s fogságban felnevelt libák húsa rendkívül ízletes és semmivel sem áll hátrább a szelíd libáénál. A Hanság körüli községekben még ma is elég gyakran láthatni ilyen szelidített, bénított szárnyú vadliba-csapatokat.

2. A *vetési lúd* (*Anser segetum*) jelentékenyen kisebb az előbbinél. Testhossza 75—78 cm., kiterjesztett szárnyai 174—186 m. szélesek, szárnyainak hossza 47—50 cm. s farka 13—15 cm. A tojó kisebb a gunárnál, csőre vékonyabb s testhossza 68—71 cm. Csőre 6 cm. hosszú, $3\frac{1}{4}$ cm. vastag, színe fekete s az orrlikák és csúcsa között egy narancssárga gyűrű van, az öregek-nél a csőr tövénél keskeny, fehér csík látható. Evezői sárgás színűek. Szárnycsúcsai, ellentétben az előbbivel, a farknál jóval hosszabbak. Farka feketésbarna, az egyes kormánytollak keskeny, fehér szegéllyel bírnak s a leg hosszabb felső kormánytollakon kerekded, fehér harántsáv van. Vállának és a vállköznek tollai sötétbarnák, háta inkább szürkésbarna, úgyszintén feje és a nyak felső része is, a nyak és a test alsó része világos hamuszürke, a farktő alul fehér. A tojónak feje, nyaka és testének alsó része jóval világosabb mint a gunaré, úgyszintén jelentékenyen világosabb a libák tollazata is.

A vetési lúd nyáron át Európa északi és északkeleti részeiben tartózkodik, ott is fészkel, télen azonban — néha már szeptember végén vagy október elején — nagy seregekben dél felé vonul s tavaszig a sűrű lúd társaságában marad. Már március elején visszafelé kezd vonulni északi hazájába. A visszafelé vonulás néha nem seregekben, hanem párosával történik.

Tápláléka és életmódja majdnem egészen azonos az előbbivel, csak hogy néha roppant seregekben jelenik meg s ilyenkor a vetésekben kárt tesz. Legkedvencebb tartózkodási helyei a nagykiterjedésű, vízgazdag ligetek és lápok, ezért található nálunk télen a Fertő vidékén, a Tisza, Duna, Dráva és Száva mentén ezeket számláló seregekben.

Hangja valamivel élesebb mint a sűrű lúdé és igen változatos.

Hogy a ludak milyen nagy kort érhetnek el, a következő adat tanuskodik: 1836-ban Danzig mellett egy vadász egy ludat lőtt, melyre a nyakán levő sárgaréz gyűrű hollandi felirata szerint ezen nyakgyűrűjét 1800-ban Snitzchenben, Geldern mellett tették rá. Úgy a karikán, mint a vésésen tisztán látható volt a harmincöt év nyoma.

A vetési lúd rendkívül félénk, érzékszervei hihetetlen élesek; *repülése* jóval gyorsabb és kitartóbb mint a sűrű lúdé. Miután még ennél is vigyázóbb, megközelítése nehéz, néha teljesen lehetetlen.

A vadludat úgy a vadászok mint a vadászatkedvelők a legfélénkebb és legóvatosabb szárnyasok egyikének tartják, minek folytán már a legrégebb idők óta minden lehetőt s néha bizony lehetetlent is megkísérlettek, hogy közelébe jussanak. Ezen helyen azon ismert és gyakorlatilag bevált módokat

soroljuk fel, melyeket tapasztalt vadlúd-vadászok évek során át többé-kevésbé jó eredménnyel alkalmaztak.

1. Az első, mire minden alkalommal vigyázni kell, az irány, melyben a vadludak egyik legelőről a másikra vagy a víz felé húznak; ennek szigorú szemmel tartásával kell hajtani, vagy a leshelyen elülni. Ugy az egyik, mint a másik esetben csak úgy érhetni el eredményt, ha a vadászterületen alkalmas mély árkok, sűrű bokrok, erős fák, hidak és más hasonló védett helyek vannak, melyek mögött a vadász kellő fedezetet talál.

A *hajtásra* borus, nagyon szeles, lehetőleg hófúvásos napokat kell választani; a lesnek a ködös napok a legkedvezőbbek, mikor a rendkívül jó látással bíró madarak a veszélyt nem képesek meglátni vagy csak az utolsó percben veszik észre, midőn már nem képesek az elől kitérni. Minél több hajtó áll rendelkezésre, az eredmény annál biztosabb, mert könnyebben képeznek félholdat, és az előretolt szárnyvezetők megakadályozhatják, hogy a ludak oldalt kitörjenek és így egyenesen a puskások felé szoríthatják.

A puskásoknak mozdulatlanul és jól elrejtőzve kell helyükön maradniok, nehogy a ludak észrevegyék s csak akkor készüljenek lövéshez, ha ezek már lehető közel vannak. Ebből nem származik semmi hátrány, mert a ludak repülése, főleg ha megriasztva, szokásuk szerint emelkedni kezdenek, oly lassú és nehézkes, hogy nemcsak kétszer, hanem, ha van második puska is kéznél, háromszor-négyszer is eredménnyel lőhetni rájuk.

Ha elég hajtó és puskás van és — ami a fő — előző este biztosan megtudtuk, hogy hol fekszenek az őszi vetésen, akkor hóban és világos éjjel a hajtás a legbiztosabb, mert a különben óvatos madarak, nem sejtve semmi veszélyt, gondtalanul húznak a halál torkába.

Oly vizek mellett, hol a vadludak inni szoktak, a les szintén eredményes szokott lenni; nagy hátránya azonban ezen vadászatnak, ha a víz nagy, továbbá, ha zajlik, vagy a jég a szélén nem elég erős, mert ilyenkor nemcsak a sebzett, hanem a tűzben kimult vadat is nehéz, néha lehetetlen megkapni.

Egyesek azt ajánlják, hogy a vadász női ruhába, vagy parasztnak öltözve, kosárral a hátán, vagy talicskával, illetve kéziszánkóval közeledjék a vadludak felé. Az ilyen körülményes óvintézkedések alig érnek valamit, mert eltekintve attól, hogy a fegyvert nehéz kellőleg elrejtteni, ezen félénk állatok az emberrel szemben, bármily alakban jelenik is meg, bizalmatlanok és ha nagy seregben vannak, lőtávolságra nem várják be. Az ilyen kísérlet talán akkor sikerül, ha két-három darab van együtt s ezek is fiatal, tapasztalatlan példányok.

Annál biztosabb eredménnyel szokott ellenben járni a *kocsival* vagy *szánnal* való belopásuk. A vadludak az állatokkal szemben sokkal bizalmasabbak, mint az emberrel szemben, még akkor is, ha ez a vadászhoz egyáltalában nem hasonlít. Hanem a hosszas kerülgetés s mindinkább szűkülő körben való megközelítésük nem ér semmit, mert a ludak előtt ez gyanus lesz s még mielőtt lőtávolságba érnénk, szárnyra kelnek. Mint a Hanságban tapasztaltam, úgy a ludaknál, mint a tüzokoknál legjobb a tiszta munka s a szekérrel egyenesen feléjük kell hajtani. Ily módon legjobban bevárják a kocsit. Éppen a napokban történt meg,

hogy az Éger-erdőbe menve szarvas-cserkészetre, egy sereg mellett hatvan lépésnyire ügetett el a kocsink, anélkül, hogy a ludak felrepültek volna.

Ha a szekéren csak egy puskás van, ez ne szálljon le, mert így a pus-káját jobban elrejtheti; ha azonban többen vannak, hogy a lövésben egymást ne akadályozzák, jól teszik, ha már jó előre csendesen leszállnak a szekérről s emellett haladva, puskájukat merőlegesen jobboldalukhoz szorítva tartják, hogy a kellő pillanatban gyorsan célzásba kaphassák. Magától értetődik, hogy a kocsinak úgy kell a ludak felé közeledni, hogy ezek tőle balra legyenek, mert különben a puskások a lövés pillanatában nem mozoghatnak eléggé szabadon.

Ijedős lovakat használni ilyen alkalommal természetesen nem szabad, s ha attól lehet tartani, hogy a lovak a lövésre a kocsit megkapják, akkor nem szabad a kocsiról már azért sem lőni, mert a második lövés vagy lehetetlen, vagy csak a levegőbe megy.

Ismeretes, hogy a vadludak az *időváltozást eleve megérik* s ilyenkor fel-tűnő nyugtalanságot mutatnak; folyton ide-oda húznak, anélkül, hogy egy helyen hosszasabban maradnának és gágogásukat folyton hallhatni. Az ilyen napokat annál inkább fel kell használni, minél ritkábbak s az alkalmas les-helyen lehető sokáig kell megmaradni, mert kivált ha borus, ködös idő van, többször is jöhetünk lövéshez. Tiszta időben magasan húznak, de ha ilyenkor egy golyólövés sikerül, annál nagyobb örömet okoz, minél nehezebb körülmények között esett.

Hol kisebb patakok vannak, zivataros idő alkalmával nem ritkán igen jól megközelíthetők, mert a ludak a patak medrében szeretnek oltalmat keresni.

Hogy az *élelemhiány* még a legfélénkebb és legóvatosabb állatokra is mily erősen hat, a következő eset bizonyítja: 1879 január havában a hó any-nyira összefagyott, hogy rajta már itt-ott szabad helyek képződtek. A második havazás szintén megkérgesedett, mire 15-5 cm. magas hó esett. Könnyen érthető, hogy ilyen akadályon keresztül a nyulak és foglyok csak nagy nehezen voltak képesek eledélhez jutni, míg a vadludaknak teljesen lehetetlenné vált a kizárólagos táplálékukat képező őszi vetést megtalálni. Kényszerítve voltak tehát még a legkisebb, zöld fűvel körülnőtt forrásocskát is fel-keresni; és valóban bámulatos, hogy az ösztönük mily gyorsan megtalálta az olyan helyeket, melyeknél emberemlékezet óta vadludat nem látott senki s melyek bokrokkal, fákkal sűrűn körülvéve, nagy részben nehezen voltak megtalálhatók.

A vadludakra tartott nagyobb szabású nyári vízi-vadászatoknál ugyan-azon eljárás követendő, mint ezt a vadréce vadászatánál leírtuk: a vadludakra a vadászatot azonban hamarább kell megtartani, mint a vadrécékre, mert azok hamarább lesznek repülősek, mint ezek.

Mint különösen eredményes módszert ajánlják a következőt: A tópart vala-mely nád-, illetve sásmentes pontján, honnan a tó nagy része belátható, még tavasszal olyan földhányást készítenek, mely mögött öt-hat személy könnyen

elrejtőzhetik. Különösen arra kell tekintettel lenni, hogy a töltéshez észrevétlenül lehessen annak idején közeledni, anélkül, hogy a vadludak, melyek a vizen szétszóródva uszkálnak, a vadászokat meglátnák. Alkalmos időben, kora ősszel, ha a szél kedvező s köröskörül minden csendes, a két-két puskával és durva göbecsű töltényekkel felszerelt puskások a töltések mögé bujnak.

Most a velük levő, kisebbfajta, vörös színű, rókához hasonló ebet, vagy ami még jobb, egy teljesen megszelidített rókát a töltés tetején átdobált falatokkal a parton való keresgélésre készítetik; minél éhesebb az állat, annál szorgalmasabban fog — természetesen — keresni. Ez a ludak kíváncsiságát felkelti, elkezdenek hívogatni s óvatosan közelednek a part felé; hívogatásukra a messzebb levők figyelmesek lesznek s mindinkább közeledve, a sereghez csatlakoznak. Az elől levőket a hátsók mindjobban előre nyomják s rövid idő alatt a parttól negyven-ötven lépésnyire egész zárt tömeg lesz, mire a puskások halk vezényszóra egyszerre tüzelnek s a második sortűz az összegabalyodott, felkelő seregbe történik. Néha megesik, hogy húsz-harminc darab marad a hely színén és a többi meglövődöttökből is menekülés közben akárhány elesik. Ezeket csónakon felkeresik s elejtik. Az utánkeresésnél a jó ebek igen jó szolgálatot tesznek s a multság fokozásához nem kis mértékben járulnak.

A vadludak vadászatánál használandó *töltényeket* illetőleg nem lesz fölösleges felemlíteni, hogy a lest kivéve, mindig a vegyescsővű puska ajánlatos, mert ezzel, ha a sörétes csőve jól hord és durva, például nullás söréttel



van töltve, a körülményekhez képest közlről és távolról lehet lőni; tiszta időben tehát a vadász ne vegyen más puskát a kezébe, mert csakis a *golyó* az egyetlen biztos lövedék, mellyel nagy, néha igen nagy távolságból a ludat hatalmába keritheti.

Ha tíz-tizenkét golyó közül csak egy találna is, ennek az eredménye biztos; göbecsel tizenöt-húszszor lőhetünk, sőt találhatunk is, anélkül, hogy a ludat kézrekerithetnők. A göbecsek vagy nem érnek oda, vagy erőtllenül pattognak le a tömött tollazatról, vagy a legszerencsésebb esetben úgy találják a madarat, hogy megsebzik ugyan, de azért ritkán, vagy éppen nem kerül a vadász kezébe, kivéve, ha egy erősebb szem véletlenül a fejét, nyakát vagy a szárnycsontját éri.

A vadlúd repülése meglehetősen lassú és szabályos, tehát jól belótt golyós fegyverrel nagy távolságból is eltalálható, ha a távolságnak megfelelőleg elébe célozunk.

Azon esetekben, midőn remélhető, hogy a ludakhoz kellő lőtávvalba juthatunk, például erős ködben, viharban, hófúvás alkalmával, esti és reggeli szürkületkor stb. a jó tizenkettős öbű, kétsövű sörétes puská előnyösebb. Ehhez erős töltények használándók; még pedig a rendesenl egy grammal több porral és négyes vagy kettős számú göbecsel töltöttek a legcélszerűbbek, mert a vadlúd mellének tömött tollmeze a lehető erős lövést igényli.

A futók használata csak azon esetben célszerű, ha a ludakat székéren vagy szánon lopjuk be és vaktában, a szerencsében bizva lövünk a tömeg közé; ezen esetben a lövedék szétszóródása nemcsak nem hiba, hanem kívánatos előny szokott lenni. Egyes ludakra futóval lőni nem ér semmit, még ha sörétlövésre elég közel is volnának, mert a futó nem föld eléggé, az egyes szemek szétszóródnak s oda, ahová céloztunk, rendesen nem megy egy se.

Azt a szabályt, hogy »vadlúdra szembe lőni nem, hanem csak oldalról vagy utána szabad lőni«, talán fölösleges is említeni; ez azon tapasztalati tényen alapszik, hogy a vadlúd mellének sűrű tollmezén a gyengébb göbecs nem hatol keresztül.

Egy rajnavidéki igen tapasztalt vadász a vadludak vadászatáról a következőket írja:

»Nálunk, a Rajna mellett, a vadludak vadászatát az évszakok és napszaka szerint, úgy a mezőn hajtatva vagy belopással, mint lesen a nyílt vizek környékén, szorgalmasan gyakorolják. Miután a vadludak árkok és bokros helyek közelében igen ritkán szoktak beszállani, belopásuk többnyire főleg olyan területeken lehetséges, hol a szántóföldek a folytonos egyirányú szántás következtében a közepükön mélyebbek, mint szélükön, úgy hogy jól lehúzódva, a ludak száz-százharminc lépésnyire megközelíthetők. De mivel ezen földek nagy része a széleiken csak valamivel magasabbak a középbarázdánál, a vadász rendesen csak négykézláb mászhat, ha lövéshez akar jutni, mi háromszáz-négy száz lépésnyire nem csekély feladat, kivált ha más könnyebbége nincsen, mint közbe-közbe hason csúszni, hogy közelebb juthasson. Azonban a vadász kedv és a fiatalság könnyen legyőz minden nehézséget s minden

fáradtság feledve van, ha sikerült egy pár eredményes lövést tenni ezen rendkívül félénk madarakra.

A jó fegyver okvetlen szükséges, mert nyolcvan lépésnél közelebb ritkán lehet közeledni; miután nem szükséges egyesekre célozni, hanem először a földön a legsűrűbb csomóra kell tartani s azután a levegőben hasonló módon kell a helyzetet előnyösen kihasználni, durva göbecs használandó.

Az ilyen belopásnál a hely pontos ismerete okvetlen szükséges; a vadásznak tudnia kell, melyik oldalon lehetséges közeledni, mert az oldalemelkedések néha egészen ellapulnak s ha ilyen helyre kerül, minden fáradtság kárba veszett.

A helyismeret azért is szükséges, mert a szem a hóban az emelkedéseket nagyobb távolságból nem képes megkülönböztetni.

Közbe-közbe célszerű és szükséges valamely fáról jó távcső segélyével az egész környéket átvizsgálni, mert ha a vadász a fedezetül szolgáló földhullámhoz nagyon közel menne, hogy a ludakat megláthassa, ezek gyanakodni kezdenének s mielőtt a vadász a belopásukhoz kezdene, már tovább is állottak. Különösen télen, ha hó fedte a földet, a templom tornyából szoktam a mezőt kikémlelni s ily módon igen sok hiábavaló úttól kíméltem meg magamat.

A vadludakat éppen óvatosságuk készíti arra is, hogy a parcellák közepén szálljanak be s legelés közben is ritkán közelednek a magasabban fekvő szélekhez nyolcvan-száz lépésnél közelebb, mintha tudnák, hogy onnan veszély fenyeget. Ha a ludak a parcella szélétől messze vannak, néha a türelem segít, mennyiben megesik, hogy közelebb jönnek.

Télen, ha hó van, kevésbé félnek ezen emelkedésektől. Csakhogy ilyenkor, a vadász legnagyobb bosszúságára, egyesek éppen a magasabb pontokon örködnek, minek következtében belopásuk teljes lehetetlen. Hóban az az eset is gyakori, hogy több csapat egymáshoz közel száll be s ez okból nem közelíthetők meg. Ha a vadásznak ügyes, betanított segítője van, ennek néha sikerül egy csapatot óvatosan felkelteni, mely a másodikhoz vagy harmadikhoz száll be, s így talán célt érhetni a belopással; rendszeren azonban a többi csapat is gyanakodni kezd s a felkelőkhöz csatlakozva, tovább állnak.

Igen kellemetlen esély a belopásnál, ha akkor, midőn a vadász lőtávolságra érne, új csapat érkezik s azoknál akar beszállani, melyeket belopni akar; hiába húzódik le ilyenkor a földre, hiába marad mozdulatlanul, azonnal emelkedni kezdenek és figyelmeztető vészkiáltásukat hallatják. A közelben levő ludak azonnal felkelnek és menekülnek.

Ha hó és nagy hideg van, a ludak már az élelemhiány következtében is nem olyan félénkek, mint fagyos vagy derült időben; azonban voltak egyes napok, midőn feltűnően kevésbé félénkek, de egyszersmind nyugtalanabbak is voltak, azaz folyton ide-oda röpködtek s így belopásukra több alkalom kínálkozott, úgy hogy egyszer egy pár óra alatt nyolc darabot, egy más alkalommal egy nap alatt tizenegy darabot lőhettem. Az első alkalommal ezen jelenség ismeretlen volt előttem, különben ehhez tartva magamat, másfél tucatra elvihettem volna.

Ezen viselkedésüknek az oka az időváltozás előérzetében lehetett, mert az első eset után hidegre fordult, a második alkalom után még nagyobb hó esett, úgy hogy ösztönöztetve érezhették magukat tovább dél felé vonulni.

A vadlúd vadászatra a havas tél kétszeresen előnyös, mert a ludak az élelemhiány következtében nem annyira félénkek, továbbá a vadász, fehérbe öltözve, Argus-szemeiket megtévesztheti.

E célból magamnak fehér vászonból térdem alul érő és a töltények részére zsebekkel ellátott kabátot készítettem, a sapkát is fehérrel vonattam be, úgy hogy a fehér behuzat a füleimre és a tarkóra lehúzható volt, végre az egészet a térdem felül érő fehér lábravaló egészítette ki.*

Ily módon felszerelve, könnyen be lehet lopni a ludakat s ezen öltözetnek az is az előnye, hogy meghajolva tovább lehet menni, mielőtt mászni kellene; mert ha a vadász a fejét letartja, a ludak a hótól még akkor sem képesek egykönnyen megkülönböztetni, ha már látókörükbe ért s a belopás sokkal gyakrabban sikerül, mint hó nélküli fagy alkalmával. Mászás alkalmával a kabát szárnyait fel kell csapni s megerősíteni, nehogy a térd alá kerüljenek, mert akadályt képeznek; különben, ha a ludakat mászva akarjuk belopni, rövid, fehér kabát is elegendő.

A legnagyobb kényelmetlenséget a puska okozza; a mellen ugyan egy szíj segítségével úgy megerősíthető, hogy a kezek szabadok lehetnek, de leoldása időbe kerül s így megtörténik, hogy a vadász idejében nem készülhet el a lövéshez. Hogy a lehető leggyorsabban lökészen lehessen, célszerű — bármilyen furcsának látszik is — ha a puskát a szájában viszi. Ez a következő módon lehetséges: a puska súlypontjánál egy, körülbelül hat centiméter szíjat erősítünk, melynek mindkét vége mintegy három centiméternyire kiáll, ezek másfél centiméternyi vastagra ki lévén párnázva, ezeket szorítja a foga közé s így egy pár száz lépésnyire minden nehézség nélkül viheti, anélkül, hogy karjai a mozgásban akadályozva volnának.

A ludak belopásánál a fagy éppen olyan akadály, mint a tiszta idő vagy az olvadó hó. Az első esetben a térdencsúzás a felszántott fagyos talajon rendkívül kellemetlen, sőt fájdalmas; a másodikban nincs ugyan ilyen kellemetlenség, de az ember rendkívül összepiszkolódik, és egészen vizes lesz. Erős térdvédőkkel és vastag, könnyen lehúzható keztyűkkel a térdet és kezeket azonban eléggé meg lehet védeni.**

A mezei hajtás kedvező eredménye a helyi viszonyoktól függ, vajjon t. i. vannak-e árkok, sövények, gátak, töltések vagy jó fedezetet nyújtó fák azon hely közelében, hol a ludak legelnek. Legkevésbé félnek az árkoktól, s ilyenekből a legkönnyebben lehet egy pár eredményes lövést tenni; a sövé-

* Ha a fehér kabát térdem alul ér, a fehér alsónadrág nélkülözhető. Különben a ludaknak nem a szeme az egyetlen szerv, melytől ezen esetben félni kell, mert amilyen jól látnak, oly jól hallanak is. Ha tehát a hó nem puha, a fehér ruha nem sok reménnyel kecsegtet: különben a ludak sem hiszik, hogy a fehér szín mindig az ártatlanság jele.

** Vajjon egy-két élvezhetetlen, sovány lúdért érdemes-e ennyi fáradság és előkészület?

nyektől és gátaktól már jobban félnek, de legjobban a fáktól s ezeknek még az a hátránya is megvan, hogy a vadásznak elő kell ugornia, ha a ludak a feje fölött vannak, mert különben nem képes lőni.

Ha a ludak a fedett helyen levő puskástól nagyon távol vannak, a hajtás nem ér semmit, mert a legtöbb esetben igen magasan húznak s ha már többször lőttek reájuk, akkor az sem használ, ha a puskás közel van elrejtőzve, mert igen gyorsan — sokszor körben — emelkednek a magasba, még mielőtt a gyanus gáthoz, árokhoz vagy fákhöz érnének. Csak nagy köd vagy erős szél alkalmával lehet a hajtással eredményt elérni, mert ilyenkor a ludak alacsonyabban húznak, mint rendesen; de még ezen esetben is előnyös a hó, mert fehér ruhában kevésbé látják meg a puskást. Az ősszel ásatott lesgödörket is előnyösen fel lehet használni a hajtásnál, kivált ha több vadász vesz részt s ezek a lesgödörökben eloszolnak.

A mezőn a különböző árkokat, gátakat, sövényeket, fákat és lesgödörket les alkalmával szintén fel lehet használni. A lesgödörök 1 m. szélesre, $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ m. hosszúra oly módon ásandók, hogy mindkét oldalukon körülbelül 40 cm. széles ülőhely legyen, s oly mélyek legyenek, hogy az egyenesen ülő vadász a körülötte levő tért áttekinthesse. A gödörből kiásott földet a gödör körül egyenletesen el kell teregetni.

Ha a ludak közelednek a lesgödör felé, a vadász egészen lehúzódik a gödörbe, a puskát készen tartja, míg a ludak lőtávolságra érnek; ha elkerülik, akkor tovább ereszti, anélkül, hogy észrevétné magát.

A vadásznak ismernie kell a ludak esti és reggeli húzásának irányát, hogy helyét eszerint válassza meg; tapasztalás szerint a reggeli les háladosabb, mert késő ősszel és télen az előnyös köd reggel gyakoribb, mint este és a ludak reggel gondtalanabban húznak, míg este szerfölött óvatosak, kivált ha már egy párszor tűzben voltak.

A lesre vonatkozólag még két fontos szabályt kell hogy felemlítsek, melyek egyikét egy tapasztalt vadlúd vadásztól hallottam, a másikat magam tapasztaltam.

1. Ha a húzás megkezdődik és csak két, három vagy négy lúd közeledik mint a főtömeg előfutárja, tartózkodjunk a lövéstől, kivált ha az eredmény nem feltétlenül biztos; a lövés dőreje, vagy a megsebzett lúd gágogása igen könnyen elronthatja a főhúzást, mert a ludak nagy tömege ugyanazon irányt veszi, mint az előfutárok. Ezen pontot illetőleg kérdést intéztem egy tapasztalt vadászhoz, ki a következőt válaszolta: »Mindenesetre igen jó, ha a vadász az előfutárokra nem lő; én régebben ezen szabályt a legszigorubban betartottam, de ma már nem vagyok annyira lelkiismeretes; mert mihelyt az első ludak biztos lövésre vannak, azonnal reájuk lövök; de csak utánuk, még akkor is, ha biztos vagyok, hogy lövésemnek elülről is megvolna a kívánt hatása. Az elhibázottak vagy a csapat többi tagjai a lövés után felemelkednek, de azért az eredeti irányban húznak tovább; de ha az előfutárokra szembe lövök, az egész húzást elronthatom, mert a meg nem lövöttek az eredeti iránytól azonnal oldalt eltérnek s a később jövők is követik ezeket. A régi szabályt

hagyja különben egyszer s mindenkorra érvényben; engedje az elsőket nyugodtan elhúzni s ne lőjön reájuk, mert nem egyszer tapasztaltam, hogy fiatal, szeles puskások, mihelyt az első ludakat meglátták, megfélelkeztek minden szabályról és azonnal szembe lőttek; a ludak természetesen irányt változtattak s még azután a vadászok csodálkoztak, hogy a később jövők leshelyüket elkerülték«.

2. Ha a vadász a ludak húzási irányának megállapításában tévedett és azt látja, hogy az előfutárok jobbra vagy balra, lőtávolon kívül húznak, siessen gyorsan oda, hol az első ludat látta, keressen jó fedezetet, mert a húzásban levő sereg nagyja majdnem mindig biztosan ott fog keresztülrepülni. Derült időben ezen helyváltztatás csak úgy lehetséges, ha van kellő fedezet, amely mögött az új leshelyre mehet; ködös időben elég, ha lebukva megy oda, sőt az is megesett velem, — igaz, sűrű ködben, — hogy egészen egyenesen állottam, mert semmi fedezet nem volt s mégis tettem lövést. Az ilyen eset azonban kivételnek tekinthető.

Erre vonatkozólag a fenti tudósító a következőket írja: »Saját tapasztalataim szerint az egyszerű lehajlás nyílt területen még ködös időben sem mindig elégséges. Ha néha meg is esik, hogy egyik-másik csapat a lebujt vadász fölött lőtávokban húz el, ez az én saját gyakorlatomban a legnagyobb ritkaságok közé számítandó, habár az is előfordult, hogy minden fedezet nélkül, a vizslámmal szabadon állva, verőfényes napon lőttem egyes, felém húzó vadludakat. De az ily eset mindig feltűnő volt s más magyarázatát nem vagyok képes adni, mint hogy a ludak figyelmét valami más, a puskástól távolabb levő tárgy annyira lekötötte, hogy azt nem vették észre, mert különben a kitűnő látóképességgel bíró lúd már nagy távolságból kitér, ha a vadász mégannyira összekuporodott is. Tehát nagyon ajánlom, hogy a vadlúd-vadász keressen mindig, még ködös időben is, kellő fedezetet«.

A les télen, fagy alkalmával, igen gyakran kifizeti a fáradságot. Ha a folyók vagy tavak egészen vagy nagy részben be vannak fagyva, a ludak este a nyílt helyeken be szoktak szállani és a jégen meghálnak. Az ilyen helyeket nappal már messziről meg lehet ismerni a sok ürülékről s így akárhányszor sikerül este, fehérbe öltözve, lesen egypár darabot elejteni. Mivel azonban a vadludak az ember alakját, még az ártatlanság színébe öltözve is, főleg ha megmozdul, azonnal észreveszik, célszerű mesterséges jégkunyhot készíteni. Négy darab másfél méter hosszú, vasalt végű karót két négyzetméterben a jégbe, a ludak reggeli szállása közelében, be kell erősíteni, és ezekre köröskörül kampók segítségével fehér vásznat kell felakasztani, melyen egy pár kerek nyílás van, melyeken a vadász az úszva közelgő ludakat figyelemmel kísérheti és amint eléggé közeledtek, felemelkedve, a vászon fölött, reájuk lőhessen.

Ezen vadászati mód eredményének csökkentésére azonban igen sok esetlegesség van befolyással, melyeket elkerülni nem áll módjában a vadásznak. A ludakat rendkívüli féltékenységük és óvatosságuk éjjeli tanyájuknak folytonos változtatására készíti; néha, amint a vizen leereszkednek, a víz továbbviszi,

vagy hamarabb kiszállnak, mielőtt a leshelyet elérték volna; néha a vízből későn, csak teljes sötétben szállnak ki a jégre, anélkül, hogy a vadász észrevenné, hacsak a jégre egyenként kiszálló ludak szárnyverését meg nem hallja. Rendkívüli óvatosságuk mellett szól az a tény, hogy ha már a jégen ülnek vagy a vízbe szálláshoz készülődnek, egynek sem lehet a hangját hallani, még akkor sem, ha egyes csapatok, hívó hangjukat folyton hallatva, fölöttük elhúznak.

A teljes vagy részletes holdvilág a vadásznak előnyös ugyan, de a ludak is annál gyanakvóbbak és óvatosabbak, minél erősebb a világosság, kivált ha már lőttek reájuk. Így akárhányszor tapasztalhatni, hogy mihelyt valami különös alakú jégdarabot megpillantanak, azonnal hallatják figyelmeztető hangjukat s nyomban felkelnek.

A jégen való lövésnek, ha jégmentes helyek vannak, második, igen kelemetlen hátránya, hogy a vadász csak azokat a darabokat mondhatja magáénak, melyek a jégre estek, vagy szárnyazva később a vízből a jégre kiszállnak, hol rendszeren másnap reggel megtalálhatja, ha a véres csapán követi. Akárhányszor azonban a vadászt róka koma megelőzi, vagy a préda a varjajknak, hollóknak esik martalékul. Azok a darabok, melyek kimulva a vízbe esnek, a vadászra nézve el vannak veszve.

A vadászat azon módja, melyet ugyan nem próbáltam, de tűzokokra jó eredménnyel használtam, azt hiszem, a vadlúd vadászatánál is beválnék; ez a *csalogatás*, szárnyazott vad- vagy a vadlúddhoz hasonló színezetű szelid lúd segítségével. Csalogatóul, mint a vadrécénél, a szelid lúd tojóját kell használni.

Ha sem ilyen, sem olyan nem áll rendelkezésünkre, akkor talán kitömött vadlúd is használható. Az élő csalogatót a nádból rögtönzött leskunyhó elé kell kipányvázni, hogy lőni lehessen, ha a vadludak kiszállának melléje.

Németországban egyike a legjobb s bizonyos hírnévre szert tett területeknek, hol bőséges alkalom kínálkozik ősszel a vadlúdvadászatra, az Odera és Warthe összefolyásánál elterülő mélyföld. A küstrini erősségben állomásozó katonaság tisztjei között már a régi időktől fogva egyik-másik mindig szenvedéllyel üzte a vadlúdvadászatot s így — azt hiszem — nem lesz fölösleges, ha *Roserus* kapitánynak erre vonatkozó feljegyzéseit ideiktatom.

»Az esti és reggeli les — írja *Roserus* — legtöbb eredménnyel novemberben üzhető, mert az egyes csapatok ilyenkor még nem egyesültek nagyobb seregekbe, melyek később a lesen ülő vadász fölött elhúznak. Ez a lesre annyiban nem kedvező, hogy a nagy sereget más csapatok nem, vagy kevés számban követik.

A lesre legalkalmasabbak a nagyon ködös, borus vagy szeles napok, mert a ludak ilyenkor rendszeren alacsonyan, míg csendes, derült időben söréttel elérhetetlen magasságban húznak. Az utóbbi esetben csakis akkor lehet sikerre számítani, hogy ha véletlenül azon helyet választjuk leshelyül, hol a ludak éppen beszállanak. Zivataros időben a ludak nem szeretnek mozogni, tehát az ilyen napok a lesre nem alkalmasak, hanem a belopásra annál inkább ked-

vezők. Míg a vadludak a vadászt rendes körülmények között alig várják be kétszáz lépésnyire, addig viharos, zivataros időben annyira megfélekednek minden óvatosságról, hogy hetven-nyolcvan lépésnyire meg lehet őket közeleltetni.

A napszakát illetőleg a reggeli órák határozottan előnyösebbek a lesre, mint az esti idő. A vadludak este rendkívül óvatosak, kivált ha már egy-párszor reájuk lövöldöztek; reggel ellenben sokkal gondtalanabban húznak; ezenkívül a reggeli lesnek az is nagy előnye, hogy az esetleg megsebzett ludakat könnyebben megtalálhatni. Velem többször megesett, hogy egyes ludak a lövés után látszólag egészségesen tovább húztak s azután a lövés helyétől jó messzire, kimulva leestek; az ilyenek az esti lesen nem lévén láthatók, rendszeren a rókának esnek zsákmányul, mely különösen késő ősszel szorgalmasan átkutatja a vadludak által látogatott legelőket. Ezt a ludak is — úgy látszik — igen jól tudják, mert este rendszeren oly helyeken szeretnek beszállani, melyek minden oldalról vízzel vannak körülvéve, hová tehát róka koma nem könnyen juthat.

A reggeli és esti vonulás időtartama igen különböző. A reggeli húzásra rendszeren másfél órát lehet számítani, de azért vannak napok, mikor a vadludak igen nyugtalanok és ilyenkor egész nap ide-oda húznak; azonban az ilyen esetek ritkák és azt hiszem, hogy a bekövetkezendő időváltozás készíti erre.

Az esti húzás rövidebb ideig tart, mint a reggeli; rendszeren naplemente előtt félórával kezdődik és mihelyt a sötétség beáll, vége is van. Kivétel ez alól csakis a holdvilágos estéken áll be; ilyenkor a ludak későn kezdenek húzni és a húzás hosszan tart, de rendszeren oly magasan repülnek, hogy eredményes lövést ritkán lehet reájuk tenni.

Az alkalmas leshelyet reggel virradat előtt egynegyed órával, este jó félórával naplemente előtt kell elfoglalni; az időjárás mellett a les eredményének egyik főtenyezője a jól megválasztott fedezet. Igen magas bokrok, nádesomók nem annyira alkalmasak, mint az alacsonyabb, alatt sűrűn összevissza nőtt bozótok, melyek amellet, hogy jól fednek, a kilátást nem zárják el. Miután a közeledő ludakat már messziről lehet látni, illetve — ködös időben — hallani, nem szükséges a leshelyen folyton mozdulatlanul maradni; de ha már egyszer közelednek, a vadász legyen azon, hogy jól elrejtőzzék, mert a ludak — kivált ha már fedezet mögül lövést kaptak — nagyon vigyáznak minden egyes bokorra és mihelyt a legkisebb gyanusat veszik észre, azonnal merőlegesen kezdenek emelkedni és más irányt vesznek.

A ludakkal szembe löni sohasem szabad és oldalt vagy hátulról akkor kell löni, ha a vadász fedezete felett elhaladtak. Ha a lövés nem látszik elég biztosnak, jobb nem löni, mert csak ok nélkül ijesztjük vele a ludakat. Ha a ludakra több egymásra következő napon lövés esett, rendszeren más vidékre vonulnak.

Hogy a lövés biztos legyen, mindenekelőtt szükséges, hogy a vadász a távolságot helyesen tudja megbecsülni. A kezdőknek ez rendkívül nehéz,

mert habár akárhányszor azt hiszik, hogy a ludak rendes lőtávolságban vannak, oly távolságról lőnek, mely a golyós fegyvernek is becsületére válnék.

Mielőtt a tulajdonképpeni húzás megkezdődne, egyes ludak előrerepülnek, és a nagyobb tömeg előőrseit képezik. Ezek az előőrsök rendszeren igen magasan húznak, hangot nem hallatnak s körözve repülnek és az egész terepet a legpontosabban kikémelelik. Ha ezek egyike vagy másika valami gyanusítást vesz észre, vagy éppen a vadászt meglátja, azonnal visszatér a sereghez, hogy innen új, más irányú szemleútra induljon. Az a vadász, akit egy ilyen előőr meglátott, nyugodtan ott hagyhatja helyét, hogy mást keressen, mert aznap ott alig fog valami eredményt elérhetni.

Ebből az is világos, hogy mennyire előnyös, ha a vadásznak sikerül az ilyen árulót egy jól irányzott lövéssel elejteni. Azonban ez csak akkor ér valamit, ha a puskással teljesen nyugodt, de gyorsan elhozó vizsla van, mely a leesett ludat azonnal elhozza, mert az előőröket nemsokára követik az első, kisebb csapatok; ezek rendszeren magasan húznak, tehát nem is kell reájuk lőni, mert nemsokára mások követik, melyek alacsonyán repülve, jobb alkalmat nyújtanak a duplázásra.

Vadlúd-lesen igen durva göbecset használni nem tanácsos, mert ha egyes ludakra célozunk, a durva sörét, p. o. a nullás, nem fedvén jól, bizonytalan eredményt ad. A négyes számú göbecs már azért is legalkalmasabbnak látszik, mert amellett, hogy jól fed, hatvan-hetven lépésre még kellő átütő erővel bír. Természetesen nem szabad megfeledkezni arról, hogy a vadludakra soha se lőjünk szembe.«

A vadludak *óvásáról* keveset írhatunk, mert tényleges tilalmi időről alig van szó. Nálunk csak a szürke lúd fészkel egyes területeken, de a szaporulat eredménye elenyésző csekély azon tömegekhez képest, melyek nálunk ősszel megjelennek, tehát idegenből vonultak hozzánk. Hazai vadásztörvényünk a költés ideje alatt védelembe veszi a vadludakat is, de védi maga a természet is őket, mennyiben ösztönük oly helyeken készletet fészkelni, hol az ember részéről kevés, vagy semmi veszély sem fenyegeti.

Hosszú, nyújtott sorban fölöttem repülnek,
Szárnyukkal csapkodják szélét a felhőknek;
Nem ér el hozzájuk lövésem sorétje
És a fagyott rögre erőtlenül hull le.



RAGADOZÓ MADARAK.

Raptatores.

A sas. A levegő ura, zsarnok fejedelme,
A gyöngébb állatok örök veszedelme;
Zsarnok kedvtelését sínyli szárnyas népe...
Jaj! az emlősnek is, ha jut közelébe!

Országos Széchényi Könyvtár



Miután a könyv terjedelme egyáltalán nem engedi meg, hogy a hazánkban előforduló összes ragadozó madarak *természetráját* részletesen tárgyaljuk, erre csak annyiban terjeszkedünk ki, mennyiben ez a gyakorlati vadász előtt már azért is szükséges, hogy vadászatukat, fogásukat eredménnyel üzhesse.

A ragadozó madarak *fészeklakók*. Csőrüket »csorr«-nak vagy »kampó«-nak nevezzük; lábuknak végső része, az ujjak a karmokkal, a »marok«, ezt a sólymászok »kéz«-nek nevezték; a maroktól a sarkig terjedő rész a »csüd«, mely félig vagy egészen tollazott lehet; a csüdön levő tollak a »gatyát« képezik. Az emészthetetlen tollakat, szőrt és csontokat begyükből gumó alakjában »kiöklendik«.

A korrekt és buzgó vadász örökös harcban van a levegő eme rablóival; azt a kárt, amelyet egyetlen egy honi ragadozó madár az apróvadban okozni képes, csak az tudja megítélni és megbecsülni, ki idejének legnagyobb részét a szabadban tölti és mindenre figyel, ami körülötte történik. Főképpen a vándorsólymok szeretnek a mezei vadászatok csendes részvényesei közé beállni; valamely határkövön, fán vagy útjelzőn csendesen meghúzódva várják, míg valamely fogolycsapat felkel, hogy villámgyorsan közéjük csapva, néha a vadász szemeláttára ragadják ki belőle áldozatukat. Ezen veszedelmes rablónak pusztítása már azért is szükséges, mert p. o. egyetlen vándorsólyom téli tartózkodási helye környékén a fogolyállományt majdnem teljesen tönkretetheti; zsákmányát ritkán hibázza el, de ritkán képes teljesen megenni is, amennyiben az ölyvek rendszeren elveszik tőle.

Ha a vadász véletlenül akkor közelíti meg, midőn zsákmányát kopasztja vagy széttépi, nem nehéz elejteni. De ha a sólyom zsákmánya után

repül, akkor repülése oly gyors, hogy a legügyesebb puskás is könnyen elhibázhatja.

A ragadozó madarak *belopásáról* keveset mondhatunk, mert ennél nem annyira a vadász ügyessége, mint inkább azon körülmény jön tekintetbe, vajjon észrevétlenül megközelíthetők-e. Néha-néha sikerül az emésztés élvezetében elmerült s valamely száraz ágon gondtalanul pihenő sólymot türethő lőtávolba megközelíteni.

Minden figyelmes vadász tapasztalhatta már, hogy késő ősszel és télen a ragadozó madarak egyes, a mezőn magánosan álló fákra előszeretettel galyaznak fel. Ha tehát pontosan megfigyeli azt az időt, mikor felgalyazni szoktak és a közelben alkalmas leshelye van, nem okoz nagy nehézséget egyiket-másikat elejteni. Néha még az is sikerül, hogy a vadász az illető fa törzse mellé meghúzódva, a ragadozót maga felé hajtatja s úgy lövi le.

Az esti és reggeli les alkalmával itt-ott szintén van alkalom egy-egy ragadozó madár elejtésére; csakhogy ilyen alkalommal nem szabad közvetlen valamely fa alá állani mint ez rendszeren történni szokott, mert vagy a törzs, vagy a korona a legtöbb esetben zavar a lövésben.

Ha a pagonyban folyóvíz vagy tó van, ezek környékén célszerű egy pár jó leshelyet készíteni, mert a környéken fészkelő vörös és fekete kányák, úgyszintén a halász-sas, őszi és tavaszi vonulása alkalmával, ezeket a helyeket igen szeretik felkeresni és így nem ritkán lövésre kerülnek.

A ragadozó szárnyasok pusztításának legeredményesebb módja a különböző fogóeszközök és csapdák alkalmazása; ezeknek leírása azonban ezen könyv keretén kívül esik. Itt csak arról lehet szó, miként lehetséges a rabló szárnyasok garázdálkodását a lőfegyverrel csökkenteni.

A ragadozó madarak pusztításának legkedvezőbb ideje a — legtöbb vadászati író által csak futólag, vagy egyáltalában fel nem említett — *költési időszak*.

Ezen idő a bagolykunyhó szorgalmas használata mellett, melyet ellentétben több vadászati íróval, az alább felsorolandó okokból sokkal kevésbé tartok fontosnak, a legkedvezőbb a ragadozó madarak nyomatékos és valóban észrevehető irtására; mert hacsak a nőstény pusztul is el, már ezzel egy év szaporulata van tönkre téve. A vadászszemélyzet azonban erre magában nem elegendő; ezen célra — mérsékelt díjazás mellett — felhasználandók az öszses erdő- és mezőőrök, továbbá egyes ügyes fiúk, favágók, szénégetők stb., hogy a vadászszemélyzetnek a *fészkek felkeresésében* segítsenek.

Az oly egyének, kik idejüknek legnagyobb részét a szabadban töltik, ha másként nem, unalomból mindenre ügyelnek, ami körülöttük történik; észlelő képességük ezáltal rendkívül ki szokott fejlődni s már egyes jelekből következtetnek arra, hogy valamely ragadozó madárpár ezen vagy azon vidéken fészkelni kezd, vagy valamely régi fészket el akar foglalni; ha jutalomra van kilátásuk, nem nyugosznak, míg azt meg nem találják.

Már a fészkekészítés ideje alatt akadhat alkalom rejtett helyről egyiket-másikat ártalmatlanná tenni, azonban kérdés, vajjon épen a *nőstényt* ejtettük-e el,

pedig ez igen fontos, mert ellenkező esetben, vagy ha a lövés nem sikerült, csak elijesztjük, hogy más helyen kezdjenek a fészekkészítéshez. Tehát sokkal jobb, ha bevárjuk azt az időt, midőn a nőstény kotolni kezd; azonban nem tanácsos csak úgy gondolomra a fészekbe belelőni, mert éppen a legkártékonyabb sólyomfélék a legmagasabb fákon fészkelnek s így alig van kilátás még a legdurvább göbeccsel is, a fészket képező galytömeget átlőni és a fészekben ülő madarat halálosan találni; de nem tanácsos azért sem az ilyen lövés, mert ha a tojásokat összetöri, a madár odább áll és új fészket rak.

A felemlített hátrányok elesnek, ha a következő módon járunk el:

A vadász a fészekkel átellenben oly alkalmas helyet keres, hol a környező fák legkevésbé akadályozzák a lövésben. Ha a puskás leshelyét elfoglalta és lőkészen van, akkor az ellenkező oldalról a kíséző személy köhécselve, füttyörészve a fához közeledik. Ha ennek nem volna eredménye, akkor egy bottal előbb gyengén, később erősebben megkopogtatja a fa törzsét; a kopogtatásra a madár a fészekről elszáll.

Ha nem találna egészen kedvezően kirepülni, akkor jobb nem lőni, hanem a kísérletet egy pár nappal később ismételni kell.

Ha két puskás volna, akkor ezek egymástól kellő távolságban állnak fel s az egyik vagy másik valószínűleg lövéshez jut.

Oly fészkeknél, melyek igen magas fákon vannak, ezen módszer nem alkalmazható, az ilyenek előtt már idejében egy alkalmas leskunyhót kell készíteni s ebből, mihelyt a fiatalok a tojásból kikeltek, igyekezni kell az öregeket az etetés alkalmával ellőni. Erre a célra azonban rendkívül jól hordó sörétes puskát kell használni s a tölténybe négyes vagy hatos számú göbecset kell tenni; ez azért szükséges, mert ily nagy távolságból még elég jól fed és az ilyen kártékony ragadozóknál nem az az első feltétel, hogy a tűzben leessenek, hanem általában találva ártalmatlanná váljanak.

Midőn héjakra, ölyvekre, hollóra és más nagyobb ragadozó madárra lesünk, a legnagyobb elővigyázat és a legjobb fedezet szükséges; aki nem próbálta, hihetetlennek fogja tartani, hogy milyen éleslátásuk van ezen madaraknak és hogy a vadásznak minden, még a legkisebb mozdulatát is azonnal észreveszik. A fészek közelében semmi másra lőni nem szabad, mert ha egyszer gyanut merítettek, roppant nehéz megcsalni.

A kányák, főképp a fekete kánya, sajátságos szokásuk következtében könnyen megcsalhatók. Ezek ugyanis, ha valami gyanusat vesznek észre, p. o. a fészek közelében levő vadász felett folyton nagy magasságban köröznek, sőt az elhúzó vadászt ily módon követik is és ilyenkor már alább is ereszkednek. Ha két vagy három vadász megy a fészekhez s mihelyt a kányák észrevették, attól ismét lassan távoznak, ezek az említett módon követik s ha most egyik a puskások közül hirtelen valami fedezet mögé megbújik, a többi vadászra vigyázó kányát ez igen könnyen ellőheti.

M. főerdész a fészeknél való lesre vonatkozólag a következő értesítést közli:

»Az itteni erdőség Seegwald nevezetű részében, egy magas bükkfán egy rendkívül nagy fészek van, melynek anyaga legalább is két hátfát tesz ki.

Ezen fészket minden évben két sólyom foglalja el s habár 6—8 év óta az öregeket rendszeren vagy a költés, vagy fiaiknak etetési ideje alatt ellőtték és egyetlen fiatal példány sem maradt meg, ezért minden tavasszal a fészket ismét új pár foglalja el.

Egyik alkalommal nem sikerült mind a két öregot kézrekeríteni, mert a tojások kikelése után meglehetősen későre kezdettek üldözésükhöz. A gyakori meghiusult les a fészeknél, melyben öt fióka volt, továbbá a sok elhibázott lövés folytán az öregek annyira elvadultak és annyira óvatosak lettek, hogy már fiaik etetésére sem jöttek többet, hanem csak néha lehetett látni őket, a mint a fészek fölött nagy távolságban köröztek, úgy hogy már attól lehetett tartani, hogy fiaik, ha a lest folytatjuk, éhen fognak pusztulni. Miután azonban az öregeket a fiatalok elpusztítása előtt mindenáron kézre akartuk keríteni, a lest, felváltva az erdőőrrel, folytattam. Ámbár az öregeket a fészekre leszállani sohase láttuk, nem lehetett észrevenni, hogy a különben falánk utódok éheztek volna. Egy nap az erdőőr, nem várva be, míg leváltom, azzal jött haza, hogy hiábavaló minden fáradság, mert az öregek, anélkül hogy a fészekre szállnának, mégis etetik fiaikat. Midőn ugyanis már két óránál tovább állott volna, észrevette, hogy valami a fészekbe esett s ugyanakkor látta azt is, hogy az öregek magasan a fa fölött elhúztak. Ezen hihetetlen körülmény igazolta azt, hogy a fiatalok tovább is egészségesek maradtak, anélkül, hogy az öregeket a fészekre szállani láttuk volna, de később többször találtunk ételdarabokat a fa alatt, melyek célttévesztve, a fészek helyett a fa mellé estek.

Aki golyóval biztosan lő, az jól teszi, hogyha a golyócsövet használja, midőn a fészek nagyon magasan van; az eredmény így sokkal biztosabb, mert ha jól célzott, akkor biztosan is számíthat, hogy talál. A sörétlövésre ez éppen nem mondható; mert ez a legjobb célzás mellett is eltévesztheti a célt, mennyiben a göbcesek nagyobb távolságban kiszámíthatatlan módon elszóródnak s éppen oda nem jut egy se, ahová kellene.

Általában az első lövésre nagyon kell ügyelni, mert rendszeren az a döntő. Ha az célttévesztett, akkor alig van remény, hogy a madarat hatalmunkba kerítsük, mert nem is képzelhető, hogy ezután mily óvatosan kering a fészke körül. Ezt különösen kányáknál tapasztaltam. Az egerész ölyv sokkal könnyebben megcsalható, mert ez még egy pár hibás lövés után is visszatér fészkére és tovább kotel.

Ha a *fülesbaglyot* valamely elfoglalt fészek közelében állítjuk ki, szintén jó eredményt érhetünk el a ragadozó madarak pusztításában; nem is szükség hogy ez okvetlen valami ragadozó madár fészke legyen, egy varjufészek közelében is már maga köré csődíti a környék ragadozóit, varjuit és szarkáit.

Ha a közelben szárazágú, magas fa van, akkor erre a ragadozók felgalyaznak, de csak akkor, ha nem nagyon sok varju van a bagoly körül.

A sok lövöldözés elijeszti ugyan a ragadozókat, különösen az idegeneket, de azért mégis visszatérnek, mihelyt valamelyik varju a támadást megújítja. A fedett helyen levő vadásznak ilyenkor sikerül a veszedelmesebb ragadozók egyikét-másikat elejteni.

Ha a vadászat ezen módját, egy pár napi megszakítással, több fészeknél ismételjük, igen kedvező eredményt érhetünk el.

A vadászatra használt fülesbaglyok néha igen eltérő jellemvonásokat mutatnak; egyesek gyávák s a varjak támadása alkalmával összekuporodnak, míg mások felborzolt tollakkal, szárnyukat kiterjesztve és csorrukkal kaffogva várják a támadást. Ezek természetesen a legjobbak, mert az ilyenek a varjakat és ragadozó madarakat ingerlik s támadásuknak folytatására, illetve megújítására készítetik.

Ha a költési idő eredmény nélkül telt volna el, mi a környékbeli foglyokra nem kis veszedelmet szokott jelenteni, akkor még egy mód van hátra, melyet teljes bizalommal lehet megpróbálni, anélkül, hogy kitennők magunkat azon kellemetlenségeknek, melyek a fészek magas helyzetéből és a hibás lövésekből származnak.

Mihelyt a fiatalok elég erősek, ki kell szedetni a fészekből és egy kosárban le kell eresztetni a fáról. A törzstől kellő lőtávolságban előzetesen leshelyet kell készíteni és a fa törzse mellé bevett cövekekhez a fiatalokat kipányvázva, magukra hagyjuk. Szülők kezdetben bizalmatlanul s csak nagyobb távolságban fognak körülöttük röpködni, később azonban gondatlanabbak lesznek, leszállnak fiaikhoz és etetni kezdik.

Egy pár nap után, ha már az új helyzettel kibékültek, a vadász a lehető legóvatosabban, legjobb virradat előtt, elfoglalja a leshelyét; nem ritkán már a les első óráiban sikerül mindkét öreget elejteni.

Ki nem sajnálja a fáradságot s tavasszal és ősszel, a ragadozó madarak vonulási ideje alkalmával, a mezőn valahol jól elrejtőzve, egy hosszú, vékony zsinegre kötött, galambot vagy más alkalmas madarat, mihelyt a sólyom látható, feleereszt a levegőbe, annak akárhányszor könnyebben sikerül ezen veszélyes ragadozót elejteni, mint a bagolykunyhónál. Ehhez azonban sok idő kell, több, mint amennyivel a legtöbb vadász rendelkezik; de ha valamelyik ilyen ragadozónak a járását kitapasztalta, ezen módszer meglehetősen biztos eredménnyel kecsegtet.

Egy ismerősöm — írja a szerző — ki sem időt, sem fáradságot nem kimélt, hogy vadászterületét ezen garázdálkodóktól megtisztítsa, többek között a következő módon ejtett el egy halászsast:

Egy egészen szabad térnek messziről látható pontján egy öreg gunárt úgy köttetett ki, hogy szabadon mozoghatott és repülési kísérleteket is tehetett; alig kezdett el egy párszor hangos gágogással röpködni, már lehetett látni, hogy a sas közeledik. Meglehetősen magasan egy pár kört vágott a lúd fölött s azután hirtelen, mint egy ólomdarab zuhant áldozatára. Elkezdődött az élethalál-harc; a gunár csőrével és szárnyaival a végsőig védte magát, de sokkal erősebb ellenfelének hosszas ideig nem volt képes ellentállani. A sas tehát diadalmaskodott, de mivel rendes óvatosságáról megfélemedezett és csak zsákmányának széttépésére gondolt, a cseltvevő vadász lövésére szintén a csatatéren maradt.

Az illető még más bevált módszert is használt a kártékony szárnyas ragadozók irtására.

Egy egészen kicsiny, hordozható bagolykunyhót készítettett, melyet, midőn a vadászterületen járt, mindig magával vitetett; ha a távolban valami ragadozót vett észre, a baglyot feldobták, miáltal nem egyszer sikerült a rablót a közelbe csalni.

A hegyesszárnýú sólyom, mely egyike a legveszedelmesebbeknek, gyakran a föld fölött alacsonyán húz s rendszeren az alacsony vágásokban tartózkodik, hol ritkán vagy sohase látható. Valahányszor a sűrű bozótban elrejtőzött ragadozó madárra lőttem, mi rendszeren eredmény nélkül történt, azt észleltem, hogy a madár közvetlen a lövés után merőlegesen emelkedett és így a legjobb alkalmat nyújtotta, hogy a második lövéssel meglőhessem.

Ebből a tapasztalásból kiindulva, ha valami ragadozó madarat láttam az alacsony csenderesben eltűnni, a következőleg jártam el. A csendereshez elég közel értem, vaktában belőttem a bokrok közé s így nem egyszer megesett, hogy a fölrepülő vércsét stb. a második csővel lelőhettem.

A következő megjegyzések a ragadozó madaraknak a költés idején észlelhető sajátságaira vonatkoznak.

Az elárvult fiókáknak, mondhatni: örökbefogadásáról legelőször dr. *Gloger* szolgáltatott a tudománynak adatokat. Hogy ebben a közönséges egerész ölyv különösen kitűnik, a következő tény igazolja.

Köhler bajor kir. erdészsegéd 1817-ben négy nap leforgása alatt két öreg ölyvet lőtt le ugyanazon fészek széléről, midőn fiaikat etették; mivel azonban a fára felmászni teljesen lehetetlen volt, nem maradt más hátra, mint a fiatalokat sorsukra hagyni. Midőn *Köhler* egy pár nap mulva ismét ugyanazon helyen megfordult, azt látta, hogy egy *harmadik ölyv* az árvákat pártfogásba vette és mint sajátjait etette, úgy hogy ezek már tíz nap után kiültek a fészek szélére, ahonnan egyenként lelőhetette.

A következő évben *Köhler* hat nap alatt ugyanazon fészekről *három kányát* lőtt le; miután ezen fára sem lehetett felmászni, biztosra vette, hogy a fiatalok étlen fognak elpusztulni. De mennyire elbámult, midőn egy pár nap mulva azt látta, hogy ezek is gondos mostohára találtak, mely oly jól gondozta őket, hogy egy héttel később a fiatalok a fészket elhagyva, a fészek körüli ágakon voltak láthatók.

A költésben való rendkívüli kitartásra a következő példa szolgáljon. Egy alkalommal egy egerész ölyv fészkére akadtam; miután éppen a költési idő beállott volt, hogy meggyőződjem, vajjon a fészek el van-e foglalva, a törzset megkopogtattam. A fészken ülő madár elszállott, de lövésemből csak egyetlen szem sörét talált, mely a markát sebesítette meg. Azon biztos feltevésben, hogy ezen sebesülés, ha nem is teszi képtelenné a zsákmány megfogására, de a további költéstől bizonyára elriasztja, csak két hét mulva kerestem fel ismét azt a helyet. Azon nem csodálkoztam, hogy a fészekben ismét egy madarat találtam, amennyiben ezt a sebesült párjának tartottam, de az nagyon meglepett, midőn a fészekből kirepülő madárban a sebesültre ismertem. Lövésem most jobban talált és csodálkozva láttam, hogy a költést a fájdalom dacára és a hiányos táplálkozás mellett is hűségesen folytatta, mert

hasa egészen csupasz volt, de a sérült marka majdnem egészen meg volt gyógyulva.

»Egy fülesbagoly, mely tyúktojásokat költ ki.« Ezen cím alatt Koch ettersburgi vadászmeister a következőt írja:

»Több természettudós azt állítja, hogy a ragadozó madarak fogságban nem szaporodnak, mit az alábbi példa aligha nem tesz kétségessé.

A múlt tavaszon, a két év óta birtokomban levő fülesbagoly a ketrecében fészket készített, három tojást tojt, ezeket szorgalmasan kotolta s amint gondolni lehet, nagy tüzzel védelmezte. De miután ezen kotlás hiábavaló volt, három tyúktojást tettem alája, melyeket három hét alatt szerencsésen ki is költött. Anyai gondossága, mellyel ezen idegenszerű gyermekeit ápolta, melyeket más körülmények között biztosan felfalt volna, továbbá a nagy igyekezet, hogy a hústáplálékra szoktassa, valóban érdekes látványt nyújtott.

A kis csibéket azután egy házi tyúk alá tettük és egyik közülök még most is él.

Ebből önként következik, hogy a vadászati célokra szükséges fülesbagolyokat tenyésztetni lehetne, mi annál inkább is érdemes volna, mert éppen azon a vidékeken, hol a leggyakrabban használják, nehezen s csak drága pénzen szerezhető be.«

Staats v. Waequaut-Geozelles »Die Hüttenjagd« című munkájában a fülesbagoly költéséről és fiai neveléséről, *Rimek* pagonyerdész 1894. évi közlései alapján a következőket írja: »Amint a párosodási idő bekövetkezett, a fülesbagoly párt ismét a fácánkamrába helyeztük el s mint mindig, jól tápláltuk. Rövid idő alatt már hallani lehetett hívóhangjukat, mely a rendestől egészen eltért. Körülbelül nyolc heti együttlét után a nöstény az első tojását a fácánkamra egyik sarkában a téglapadlóra tojta és onnan többé nem mozdult el. Rövid időközökben még két tojást tojt. Két hét múltán az egyik tojást megvizsgáltuk s azt találtuk, hogy meg van termékenyítve. Körülbelül a harmadik héten a feleségem a fácánkamra mellékhelyiségében volt, midőn észrevette, hogy a nöstény egy fiókáját eteti s erről engem azonnal értesített. Amint a nöstényt a fészekről erőszakkal elzavartam, láttam, hogy még két tojás van a fióka mellett. A nöstény tovább kotolt és a második fióka is negyednapra kibujt. A harmadik tojás úgy eltűnt, hogy semmi nyom se maradt utána. A fiatalok testét szennyes fehér pihe fődte. Az öregek nagyon féltették fiaikat s ha valaki belépett a kamrába, azt szárnycsattogással és csorrkappogással fogadták. Kezdetől fogva élénk figyelemmel kísértük az uhupárt. Ha valami ennivalót dobtunk eléjük, akkor ezt a hím felvette s csorrában tartva, a nöstény elé ült, mely apró darabokat szakított belőle, hogy azokkal fiait etesse. Most már egereket, kisebb madarakat és patkányokat adtam nekik. A fiókák szem-melláthatólag fejlődtek és kezdetek kiszínesedni. Szemeik kezdetben feketék voltak; a pupilájuk kezd lassankint összehúzódni és a narancssárga szín kezd előtérbe lépni. Valódi élvezet látni, midőn elhagyva helyüket, a kamrában ide-oda járkálnak. A hím és nöstény már gyakrabban felszállnak a kamrában levő felszálló fákra; szorgalmasan használják a mindig friss vízzel telt medencét

is. A fiatalok már maguk is megpróbálkoznak, hogy táplálékot vegyenek magukhoz, mi még azonban nem igen sikerül. »1895-ben a következőket írja: »Remélem, érdekelni fogja, hogy az idén ismét sikerült fiatal fülesbaglyokat tenyésztenem. Márciusban a nőstény 3 tojást tojott, melyeket szorgalmasan kotolt. Két hét múlva a tojásokat megvizsgáltuk s ekkor kitűnt, hogy zápok, tehát eldobtam. Három hét múlva azonban ismét 4 tojást tojott, melyek meg voltak termékenyítve és mind a négy ki is kelt. A fiatalok közül egy elpusztult, a más három jelenleg réce nagyságú. A költés és a fiatalok táplálása egészen oly módon történt, mint a múlt évben.«

És most áttérhetek az annyira kedvelt és nagyon dicsért *uhükunyhó* megbeszélésére. Előre bocsátom azonban, hogy a vadászatnak ezen módját inkább mulatságnak tekintem s olyan egyének részére tartom alkalmasnak, kik lehető kényelemmel, esetleg sokat akarnak löni; de nem tartom biztos módszernek arra nézve, hogy vele a vadállományt jelentékenyen javítani lehetne.

Az uhükunyhónak szorgalmas látogatása, szigorúan véve, nem is egyeztethető össze a gyakorlati vadász hivatásával, mert ezáltal drága idejének nemcsak jelentékeny részét veszi el, melyet különösen összel, másutt és más módon kellemebben és hasznosabban használhatna föl, hanem a vadorzóknak is elárulja magát lövöldözésével, kik azután a pagony másik részében szabadon garázdálkodhatnak.

Ha azonban az uhükunyhót a multság szempontjából tekintjük, akkor sokkal kedvezőbb színben tűnik fel. Idősebb vagy elhízott, vagy nagyon kényelmes vadászkedvelőknek minden esetre igen kellemes multság lehet, mert sem nem hevülnek föl, sem nem fáradnak ki, sem éhség, sem szomjúság nem kínozza,



ruhájukat tövis, tüske nem tépi le, mint más vadászatoknál. És ha a vadászatnak az *étvágygerjesztés* volna is a *célja*, mit egyes vadászokra, jogosan vagy jogtalanul ráfognak, vajjon lehet-e a világon az éhség és szomjúság ingerének kielégítésére a teljes kényelemmel berendezett uhükunyhó hűvös felsőtétjénél alkalmasabbat kép-

zelné? Végre ezen időtöltés különösen azoknak is ajánlható, kik inkább szeretik a főlzálló fán csendesen ülő, mint a sebesen repülő ragadozó madarat löni.

A kitűnő golyólövő élvezetét azzal is fokozhatja, hogy a serétes puska helyett golyós fegyvert használ.

Az uhúkunyhó érdekéről éppen most nyilvánított nézetemnek oka a következő: Többször tapasztaltam ugyanis, hogy a ragadozó madarak, ha a pagonyban csak egy uhúkunyhó volt, csakis az első időben keresték föl szorgalmasan, míg később már három-négy nap alatt alig lehetett egyszer lövéshez jönni. Az ilyen hiábavaló üldögélés azonban annak, ki az idő értékét ismeri, rendkívül kellemetlen s legfennebb csak úgy volna értelme, ha az ember az idejét olvasással stb. tölthetné el. De ezzel ismét egy második körülmény jár karöltve, t. i. valaki kell, hogy legyen a puskással, ki a beszálló fára, illetve a bagolyra ügyeljen. A második kifogás, mit az uhúkunyhó ellen fölhozni lehet, az, hogy éppen a *legveszedelmesebb* sólyomfélék a *legritkábban* lőhetők, mert vagy egyáltalában nem törődnek az uhúval vagy kevésbé mint mások; továbbá az utóbbi esetben is kevésbé teszik ki magukat a meglövetés veszélyének, mert a fölszálló fára nem galyaznak föl, tehát sebes röptükben nehezen találhatók el. Továbbá ismeretes, tapasztalati tény az is, hogy ha a baglyot a helybeli ragadozó madarak többször látják, végre közömbösök lesznek iránta. Tehát nagy előny, ha a pagonyban több leskunyhó van, melyeket fölváltva lehet használni.

Ahol ilyenek nem volnának, e célra kőbányák, földomlások, csőszkunyhók és más hasonló helyek, hol jól el lehet rejtőzni, eredménnyel fölhasználhatók az ilyen helyeken néha több ragadozó madarat lőhetni, mint a rendes uhúkunyhónál, kivált ha az illető hely közelében valami száraz fa is áll, melyre föl szoktak galyazni. Még magányosan álló házakat is föllehet e célra használni, itt azonban csakis varjakat és szarkákat lehet lőni, mert a ragadozók nem igen szeretnek az emberi lakások közelébe jönni.

Az uhúkunyhó készítésénél a következők tartandók szem előtt:

Ha valamely kopár síkságból kisebb-nagyobb domb emelkedik ki, ez igen előnyös, mert az uhút már nagy távolságból látják a vonuló ragadozó madarak. Az ilyen hely tehát még akkor is előnyben részesítendő, ha a lakásunktól talán igen messze volna.

Ami a leskunyhó készítésének technikai részét illeti, ez annyira ismeretes, hogy erről szólni fölöslegesnek tartom. De nem hallgathatok el egy pár tapasztalati szabályt, melyekre szüksége van mindenkinek, ki a kunyhót szorgalmasan szokta használni.

1. Nem tanácsos az először megjelenő varjakra és szarkákra lőni, mert ezek lármájukkal más, veszedelmesebb ragadozó madarakat csalnak oda.

Általában, ha valaki a leskunyhót elsősorban nem mulatságból és időtöltésből használja, hanem a vadóvást tartja szem előtt, varjakra és szarkákra ne is löjjön, kivéve ha az uhúnak eledelre van szüksége, mert ezeket kevesebbiteni egész évben van alkalmá, különösen a költés időszakában és télen, midőn az éhség a községek közelébe hajtja. Fordítsa inkább minden figyelmét a sokkal veszedelmesebb sólymokra, vércsére, ölyvekre, kányákra stb.

2. Az oly leskunyhóknál, melyek magas helyen állanak s melyek általában előnyösebbek, a vadászat derült, szeles időben a legeredményesebb, míg a síkságon levőknél az esős, homályos idő ígér több eredményt. Habár erre vonatkozólag a nézetek eltérők, itt ezen esetben mint tekintélyre *Krieger* kamarásra

hivatkozom, aki ezen a téren igen sok tapasztalatot szerzett és ezen tapasztalatait említett könyvében az apró ragadozók fejezeténél írta le.

3. Az uhút szabály szerint — mit azonban nem szoktak betartani — még napfelkelte előtt kell minden feltűnés nélkül rendeltetési helyére szállítani.

4. Szigorúan kell ügyelni arra, hogy a kunyhó teljesen sötét legyen és a lönyilásokhoz senki közel ne menjen, nehogy az ide-oda röpködő madarak észrevegyék.

5. Az ajtó ne legyen a kunyhó elején, hanem a hátulsó részén, könnyen és zaj nélkül legyen nyitható, továbbá a kunyhó eresze annyira előre álljon, hogy a nyitott ajtót egészen fődje.

6. Ha olyan ragadozó madarakat akarunk lőni, melyek a bagolyra csapnak ugyan, de kivéve a közönséges héját (*Astur palumbarius*) nem galyaznak föl, ezekre abban a pillanatban kell lőni, midőn a kunyhótól elrepülnek.

Fiatal kezdőknek, kevésbé gyakorlottaknak és főképp heves puskásoknak nem lehet eléggé ajánlani, hogy óvatosak legyenek és közel az uhú mellé ne löjjenek, mert megtörténhetik, hogy a ragadozó madár helyet az uhú éri a lövés, mi kétféle okból kellemetlen, először is az uhú drága, másodsor azonnal nem is pótolható.

A leskunyhóból való vadászatnak egy kedvelője azt állítja, hogyha a kunyhó felett sas húz el, akkor az uhú az állójáról a földre veti magát; miután azonban a sas sohasem galyaz föl, a lövéssel lehetőleg sietni kell.

7. Az első vendég, mely korán reggel jelentkezni szokott, az egerész ölyv (*Buteo vulgaris*), azután a varjak jönnek meg és ha már melegebb kezd lenni, megjelennek a vöröskánya (*Milvus ictinus* Sav.) és a fekete kánya (*Milvus ater* Gm.); ezek azonban nem galyaznak föl, hanem a helyet egy párszor megkerülve, odábbállnak.

8. Ha a talaj kopár, a lőtt madarat vizslával azonnal el kell hozni, csak akkor hagyhatók a galyfa alatt, ha a sűrű bokrok az elesetteket elfödik, illetve a szárnyazottak ezek közé elbujhatnak.

9. Délután 3 órától a leskunyhó megint igénybe vehető, habár sok eredménnyel nem is kecsegtet; a madarak ilyenkor nem oly élénkek és nincsenek oly civakodó kedvükben, mint reggel és délelőtt. Ezen szabály alul is van azonban kivétel, p. o. oly napokon, midőn a délelőtt ködös volt, vagy az eső esett. Az az időpont, midőn éppen kiderül, igen kedvező szokott lenni. Ezt az időpontot lehetőleg föl kell használni, mert a ragadozók nem soká váratnak magukra, mihelyt a meleg napsugarak áttörnek a felhőkön.

10. Mi a leskunyhónál használandó sörét minőségét illeti, azt általában nehéz meghatározni, már azért is, mert a galyfa nem mindenütt áll a kunyhótól egyenlő távolságban.

Itt is azon főlemlített elvből indulhatunk ki, hogy a nagyon kártékony ragadozó madarakra inkább apróbb, mint durvább göbeccsel lőjünk, mert ezen esetben is nem az a fő, hogy a madár tűzben maradjon, hanem hogy elpusztuljon.

11. Hóban, általában fagyos időben, az uhút kár kivinni, mert semmi eredményt nem érünk el.

12. Habár az uhúval való vadászat augusztus közepétől november közepéig tart, azért a legkedvezőbb idő október hava. Először is ezen hónapban rendesen tiszta, derült napok szoktak lenni; másodszer a *fiatal* ragadozó madarak sokkal tüzebben csapnak az előttük még ismeretlen uhúra, mint az öregek; harmadszer, az összes ragadozó madarak ilyenkor jobb húsban vannak, tehát élénkebbek, bátrabbak és harciasabbak, mint tavasszal, midőn a fészekkészítés és fészkelés minden idejüket igénybe veszi.

13. Ha több puskás van együtt a kunyhóban és mint rendesen történni szokott, inkább sokat akarnak löni, mintsem egy pár ritkább, de veszedelmes példányra várjanak, akkor a lönyiláshoz álljon két puskás és várják meg, míg a folyton lármázó varjak nagy tömegben lepik el a galyfát s akkor adott jelre egyszerre lőjjenek a fekete sereg közé; a második csővel még mindig lehozhatnak egyet-egyét a szétröbbsent csapatból.

14. Még szólanunk kell az uhú *kezeléséről* és *táplálásáról*. Az uhúnak gondozása annál fontosabb, minél nehezebben szerezhető be egy alkalmas példány, még ha a velejáró pénzáldozatra nem is fektetünk nagy súlyt. A fészekből kivett fiatal baglyok, mint más vadállatok, azáltal hogy az ember foglalkozik velük, ellátja eledellel, könnyen megszelidíthetők; míg az öregek befogva mindig vadak maradnak, az ilyeneknél csak az az eljárás segít talán, mit a sólymászok a sólymok idomításánál használtak, t. i. éhezttették és nem hagyták aludni, mert az ülőfáját folyton mozgásban tartották.

Midőn az uhút a leskunyhóhoz akarjuk szállítani, erős bőrkesztyűvel ellátott jobbkézünkkel mindkét csüdjét átfogjuk és magasra tartjuk, hogy szárnyaival csapkodhasson, azután a szállítókosárba helyezük. A helyszínére érve, a békózsínórt a ballábara rácsatoljuk s a másik végét az ülőfára erősítjük.

Az uhú kalitkája, illetve ketrece lehetőleg oly módon állítandó fel, hogy a zord északi szél ellen védve, ellenben nyugat és dél felé szabadon legyen. Az utóbbi két oldal valamelyike részben vagy egészben ráccsal látandó el, hogy a világosság és a napfény behatolhasson és a madár tetszése szerint az árnyékban vagy a napon lehessen. Igen célszerű, ha a rácsosított rész télen a hideg, nyáron az eső ellen egy táblával elzárható.

A ketrec nagyságát illetőleg a nézetek eltérők. Mindenesetre minél nagyobb, tehát minél kényelmesebb, annál jobb; az okvetetlenül kívánatos, hogy akkora legyen, hogy a madár kiterjesztett szárnyaival csapkodva, a ketrec falait ne érintse. A föld színétől körülbelül 30—40 cm.-nyire egy 7 cm. átmérőjű hengeres fa vízszintesen megerősítendő, amelyen az uhú állhasson. A ketrec alját legcélszerűbb lapos kövekkel kirakni és hogy könnyebben tisztítható legyen, finom homokkal vastagon behinteni. Egy megfelelő nagyobb edényben legyen mindig elegendő friss víz, hogy az uhú ihassék és tetszés szerint fürödhessék.

Az uhúnak legalkalmasabb táplálékát tengeri nyulak, patkányok, egerek és különböző madarak képezik, melyek szőröstől, illetve tollastól adandók neki;

de megeszi más állatok húsát is, így p. o. a májat, tüdőt, a kimosott gyomrot és beleket igen szereti, hanem ezekkel állandóan nem táplálható, mert az emésztéshez a szőrök és tollak szükségesek. Főtt, sózott vagy szárított húst az uhúnak adni nem szabad, mert ezektől rövid idő alatt elpusztul.

Feltűnő ezen állatnak rendkívül gyors emésztése és ezzel ellentétben kitartása az éhezésben. Így p. o. ha egy tengeri nyulat megevett, négy napig minden hátrány nélkül képes éhezni; tovább éheztetni azonban nem tanácsos.

Azon esetben, ha nem volna módunkban az uhúnak szőrös, illetve tollas táplálékot adni, nem szabad elmulasztani a húsdarabokat, melyeket eléje dobunk, előbb gyapjuban vagy tollakban megforgatni, hogy ezek reája tapadva, a természetes szőrt vagy tollat pótolják.

Az újabb időben az élő uhú helyett kezdik a *kitömött* uhút használni, különösen oly egyének, kiknek az élő uhú eltartása, illetőleg gondozása nehézséget okoz.

A kitömött uhúra vonatkozólag azonban az a nézet van elterjedve, hogy nem sokat ér.

Staats v. Wacquant-Geozelles »Die Hüttenjagd mit dem ausgestopften Uhu« című értekezésében, mely a »Wild und Hund« 1896. évi harmadik számában jelent meg, ezen pontra vonatkozólag a következőt jegyzi meg: »Ezen nézet, mely a vadászörökben meglehetősen el van terjedve, nem teljesen alap nélküli: tény, hogy a legtöbb kitömött uhú használhatatlan. Másrésztől azonban a legtöbb vadász, ki a kitömött uhúval nem boldogult, maga a hibás, amennyiben a madarat teljesen célszerűtlenül használta.

Milyen legyen tehát a célnak megfelelő kitömött uhú? A legjobban az fog beválni, amelyik legegyszerűbb állásban van kitömve; tollazata hibás és piszkos lehet, szemei nem szükséges hogy élethűen legyenek festve, egyszóval a preparátum olyan bőrből készülhet, melyből csak nagy fáradsággal és sok munkával lehetne valami mutatósat készíteni. Az ilyen bőr természetesen, mivel legfeljebb csak tolldísznek használható fel, sokkal olcsóbb s miután a legegyszerűbb állásban való kitömése nem sok időt vesz igénybe, olcsón meg is szerezhető. *Az ilyen uhú éppen az, amelyről szólok...* Aki a kitömött uhút nem tartja használhatónak, azt vagy egy gépezettel ellátott és csalódásig hiven kitömött madárral csapták be, vagy a kísérletet rosszul vagy éppen nem próbálta meg. Én éppen ellenkezőleg azon nézetet vallom, hogy *a kitömött uhúnak mindazon pagonyokban és mindazon vadászoknál, hol az élő uhú tartása bármilyen okból nem lehetséges, igen fontos szerepe van.* A kitömött uhúval való vadászatnak csak az a hátránya, hogy nem jelzi előre a rabló jövetelét, mely körülmény a vadászat értékességét jelentékenyen csökkenti.

A vadásznak tehát, ki a kitömött uhút használja, mindig lőkészen kell lennie, mert akárhány madár villámgyorsan csap reá és miután ez nem ingerli, éppen olyan gyorsan el is tűnik.«

A gépezettel ellátott uhúk, azaz az olyanok, melyeknek feje és szárnyai zsinór által vagy óraszerkezet segítségével mozgathatók, alig tévesztik meg a ragadozó madarakat.



Mint az idézett szerző mondja, bármi ügyesen legyen is készítve és bármilyen haragosan forgatja is fejét a kitömött uhú, a varjak és ragadozó madarak azonnal felismerik a csalást és gyűlöletük óvatos gyanakodássá változik. A gépezettel ellátott uhú csak a tapasztalatlanok képzeletében használható, de a mezőn és erdőn tényleg többet árt, mint használ. Éppen az lenne csodálatos, ha az annyira ravasz ragadozó madarak és hihetetlenül okos varjak nem lennének gyanakodók *az olyan madárral szemben, mely a fejét mindig jobbra fordítja, még akkor is, ha az ellensége balról közeledik! De még jobban elárulják a csalást a természettel és a körülményekkel homlok-egyenest ellenkező, értelem nélküli szabályos mozgások*, úgyszintén a kitömött uhú üvegszemei és a gépezetet mozgó zsinór.

Visszatérve az uhú-kunyhó fontosságára vonatkozó nézetünkre, ismételhetjük, hogy ha más módszereket nem veszünk igénybe az ártalmas ragadozó madarak pusztítására, az uhú-kunyhó magában nem elégséges, mert éppen ezek, t. i. a sólyomfélék, sohasem galyaznak föl és az uhú közelében is csak egy pár pillanatig tartózkodnak. Az uhú-kunyhónak leggyakoribb áldozatai az egerész ölyv és a gatyás ölyv, melyek ha nem is egészen ártatlanok, mindenesetre a kevésbé ártalmasok közé sorolandók. De igen sok ragadozó esik, amelyek csak átvonulóban vannak, pedig a tulajdonképpeni cél a pagonyban állandóan tartózkodók irtása; az átvonulókra csak másodsorban lehetünk tekintettel.

Záradékkul nem hagyhatunk megemlítés nélkül egypár, az egerész ölyvre vonatkozó megjegyzést, mert az uhú-kunyhónál a nagyobb ragadozó madarak közül leggyakrabban ez fordul meg és kerül terítékre.

Ezeket a lassú, nehézkes madarakat dr. *Gloger* buzgó pártfogásába vette; szerinte nemcsak nagy hasznot hajtanak, hanem az apró vad vadászatára nem károsak; ebből kiindulva ajánlja, hogy az oltalomban részesülő madarak közé vétessenek föl. Továbbá *Martin* berlini preparator különösen kiemeli, hogy ő számtalan ölyvet boncolt, de egereken kívül a gyomrukban mást nem talált; ebből azt a következtetést vonja le, hogy az ölyveknek a kártékony ragadozók közé való sorozása csak előítélet.

Szerző ezekkel szemben következőleg nyilatkozik:

Elhiszem, hogy az *ölyvek* a természet háztartásában az egerek pusztítása által éppen annyi hasznot hajtanak, amennyi kárt a vadállományban okoznak; azt is elhiszem, hogy oly pagonyokban, *hol csenderesek és más védőhelyek bőven vannak*, a foglyokra nézve — de csakis ezekre — teljesen ártalmatlanok.

De egészen másképp vélekedem a *fiatal nyulakra* vonatkozólag, mert az ölyvek, nézetem szerint, tavasztól őszig ezekre utaznak. Ez már természetükben rejlik: az öreg nyulakkal szemben nem mennek semmire s legfeljebb a betegeket és sebesülteket támadják meg, mi magábanvéve nem nagy kár, mert ezek úgylis elpusztulnának, de annál buzgóbban vadásznak a gyámoltalan fiatalokra, melyeket könnyűszerrel zsákmányul ejtenek.

Minél kevesebb a fedezet, minél kopárabb a mező, amelyen a fiatal nyulacsókák a világra jöttek, annál biztosabban látja meg a ragadozó éles szeme; innen van, hogy a szántásokon az ölyvek és kányák több prédát találnak, mint egyebütt.

Ezek a csendes szántások, melyeket munkások ritkán zavarnak, látszólag biztos oltalmat nyújtanak a fiatal nyulaknak. Pedig nem így van, ellenségeik kora reggeltől késő estig szünetnélküli tevékenységben vannak! Vagy lassú repüléssel keresik le a kopár mezőt, vagy határköveken, útjelzőkön vagy valamely száraz ágon ülve, órákon át kémlelik, kutatják éles szemükkel a körülöttük levő terepet. Fölhozhatják ezzel szemben, hogy a nyulfiókák mozdulatlanul ülnek vackukban s így nem igen vehető észre; ez mindenesetre tény, de nem szabad elfelejtkezni arról, hogy *súlyomszemekről* van szó, melyek még azt is meglátják, ami nem mozog. És talán azt hiszik, hogy a nyulfiókák egyáltalában nem mozdulnak meg? Napközben nem, de reggeli és esteli szürkületkor ezen kis teremtményeket is bizonyos nyugtalanság mozgásra készíti s ha tovább nem is, egy pár arasznyi utat tesznek vackuk körül.

És ez a veszedelmük. Üldözőik is virradattól sötét estig folyton mozgásban vannak.

Azt az ellenvetést is fölhozhatják, hogy a »becsületes« ölyv csakis egerekre, gyíkokra és hasonló állatokra vadász. Megengedem, de viszont azt kérdezem: ha jártában-keltében másra, ne mondjuk: jobb falatra akad, vajjon ezt érintetlenül hagyja? Azon általánosan elterjedt nézetet, hogy mint az embereknek, úgy a ragadozó állatoknak is megvan a maguk bizonyos kedvenc eledelük, melyet minden más elé helyeznek, nem fogadhatom el föltétlenül, mert ez oly állítás, mely bebizonyítva nincsen. Sokkal valószínűbbnek tartom, hogy a ragadozó állat, kivált ha éhes, minden gondolkozás nélkül azt a prédát ragadja meg, mi útjába akad; sőt azt hiszem, ha p. o. valamely róka a már szájában levő zsákmányt elejtené, hogy egy más után kapjon, melyet éppen megpillant, ezt nem azért teszi, mintha az utóbbit ízletesebbnek tartaná, hanem azért, mert öldöklési vágya készíti mindent megfogni és megfojtani, amit megfoghat.

Ha tehát az ölyvet azzal vádolom, hogy a rendes kirándulásai alkalmával az esetleg szemébe ötlő nyulfiókákat nem kíméli, ez nem azért történik, mintha azt hinném, hogy ezek neki jobban ízlenek, mint a rendes napi étlapján szereplő állatok, hanem arra támaszkodom, hogy a régi közmondás itt is áll: »az alkalom tolvajt csinál«.

Éppen ez okból azt hiszem, hogy aki vadállományának sorsát szívében viseli, nem az ölyveket, hanem a nyul- és fogolyállományt fogja kímélni.

Ez az, amit részint biztosnak, részint nagyon valószínűnek tartok; és most áttérek arra, amit nem hiszek, vagy valószínűtlennek tartok.

Nem hiszem, hogy a szenvedélyes vadászt, ha egyedül, tanu nélkül van, még a legszigorúbb tilalom is visszatartaná attól, hogy a közelében levő ölyvre ne lőjjön.

Az ölyvek ártalmatlansága mellett fölhozott összes érvek között azt tartom legmeggyőzőbbnek, melyet *Martin* hozott föl. Ezen figyelmes észlelő ugyanis azt találta, hogy a fölboncolt ölyvek gyomrában *csakis egerek* maradványai voltak; miután legalább 100 darabot boncolt, föltehető, hogy nem a véletlen játszott szerepet, csak azt kellene tudni, hogy ezeknek legtöbbjét milyen időszakban lőtték és vajjon az a vidék, amelyről származtak, nem-e bír szegényes nyulállománnyal. A gyomortartalomból levont következtetés csak akkor tekinthető biztosnak, ha az illető példányok a legkülönbözőbb s főleg oly vidékekről származnak, hol az egereken kívül fogoly és nyul is elég volt.

Ezáltal nemcsak az én egyéni tévedésem nyerne helyreigazítást, hanem egy másik, meglehetősen elterjedt nézet is, amennyiben mostanáig az ölyvek rendes tápláléka közé számították a gyikokat, hörcsögöt, kígyókat, vakondokat, békákat stb. is. Ha *Martin* észleletei a nyári időszakból származnak, ez a nézet is helytelennek tekinthető. Ezen munka hetedik kiadásának átdolgozója megjegyzi, hogy 1875 nyarán három darab ölyvet lőtt, melyeknek begyében békákon kívül más nem volt található. Azon a vidéken nyul nem volt. Ezen észleletet talán az ölyveknek ártalmatlansága mellett lehetne fölhasználni, de nem a hasznossága mellett, mert a békák pusztítása nem tekinthető hasznosnak. Mindebből az következik, hogy az ölyvek tápláléka a körülmények szerint változik és a begy tartalma, ha a vizsgálat ideje nincs adva, meglehetősen értéktelen.

Öszintén szólva, az ölyv jó hírnevét nem érdemli meg. Száz és száz példát lehetne fölhozni, melyek a legismertebb vadászlapokban olvashatók és oly forrásokból erednek, melyeknek tisztaságában kételkedni nem lehet. Ezek közül csak egyet hozok föl, mely a »Weidmann« 1895. évi augusztus 15. számában olvasható és amelyből kiténik, hogy a földicsért egerész ölyvet »nyulász« vagy »foglyász« ölyvnek is bátran lehetne nevezni.



»Habár az erdésznek, vadásznak, valamint a vadászatkedvelőnek mindig azon kell lennie, hogy az erdő és mező hasznos vadjait kímélje és ezeknek szaporodását előmozdítsa, jól meg kell fontolnia, vajjon ez vagy amaz állat hasznos-e avagy káros; ezt pedig legbiztosabban úgy éri el, ha saját tapasztalatait veszi irányadóul. A szobatudósok néha olyanokat állítanak, melyeknek helytelenségéről az erdész és a vadász lépten-nyomon meggyőződést szerezhet. Ha p. o. az úgynevezett egerész ölyvet a mezőgazdaság jótevőjének kiáltják ki és számokkal akarják bebizonyítani, hogy egy pár öreg ölyv fiainak táplálására mily nagy mennyiségű kártékony egeret fogdos naponkint össze, alig hiszem, hogy az elpusztított egereket megolvasták volna; és mindenik észlelő más nézeten van, mert azt tapasztalta, hogy az egerész ölyv akkor fog egeret, ha mást nem talál. Oly években, midőn az egerek száma nagyon kevés, hogyan lenne lehetséges önmagát és folyton éhes fiait csakis egerekkel táplálnia? De még akkor is, ha az egerek nagy számuk folytán a mezőgazdaságra csapással válnak, az ölyv ezeket mint apró vadakat tekinti és jobb pecsényét is tud szerezni, miként a következő esetek bizonyítják:

1857 június havában, midőn az egerek igen nagy számban léptek föl, egy tölgyállab magas fűvel benőtt talaján egy özgidát hallottam keservesen rini s azon hiszemben, hogy a róka fojtogatja, sietve mentem oda, hol azonban nem kis meglepetésemre a róka helyett egy úgynevezett egerész ölyvet találtam, mely az alig pár napos gidának a nyakát megfogva, ezt csorrijának vágásaival igyekezett megölni. Ebben a pillanatban szaladt oda a gida anyja is. Csak midőn már majdnem ráléptem, repült föl az ölyv és a legközelebbi tölgyfa egyik alsó ágán fölgalyazva, sóváron nézett áldozatára, míg a lövésem le nem terítette. Közbejövetelem nélkül a kis gida biztosan elpusztult volna, a nyaka és a feje több sebből vérzett, szeméinek kivágására azonban már nem ért reá. Harmadnapra láttam újra a kis gidát, amint látszólag bágyadtan és betegesen anyját követte; miután azonban ütere nem volt megsérülve, mint később meggyőződtem, teljesen kiépült.

1862 július havában egy magas bükkfák között levő sűrű mogyoróbokorban fiatal ragadozó madarak hangját hallottam; fészek a közelben nem volt, a fákon sem láttam semmi ragadozó madarat, tehát a lármázók a földön lehettek. Az erős szél zúgása lehetővé tette, hogy a hangok után haladva, megközelítsem. A földön három fiatal ölyv ült, melyeket gondos anyjuk egy fiatal südő husával etetett. Karmaival és csorrijával egész darab húsokat tépett le, melyeket a fiatalok roppant mohón nyeltek le s folyton újabb és újabb falatért kiabáltak. Nagyságuk és tollazatuk fejlettségéből arra lehetett következtetni, hogy a fészket már régen elhagyták.

1864 június havában, amint a kapun kiléptem, egyszerre látom, hogy egy sebesen repülő ölyv alig 6—8 lépésnyire tőlem egy öreg tyúkra lecsap és elkezd koppasztani. Kénytelen voltam a merész rablót egyszerűen elijeszteni, mert a faluban löni tilos volt.«

Magam is nem egy esetet tudnék fölhozni, melyek az egerész ölyv kártékonyágát bizonyítják, így p. o. 1870-ben, midőn az egerek oly nagy számban

voltak, hogy az elvetett bükkmakkot a földből az utolsó szemig megették, akárhányszor találtam oly egerész ölyvet, mely a levágott fiatal nyulból falatozott. Mindezekből az látszik, hogy az egerész ölyvet általánosságban félre ismerik, hogyha föltétlen kíméletét követelik. Minden korrekt vadász, ki vadászatát szereti, csakis a kártékony ragadozók közé sorozhatja s kímélet nélkül üldöznie kell, bármi nagyra becsülje is máskép hasznosságát a gazdaközönség. De másrésztől sajnálni kell, hogy a köznép a valóban hasznos baglyokat, részint mert kártékonyaknak tartja, részint csupa öldöklési vágyból, kímélet nélkül üldözi; pedig ezek igen buzgó egépusztítók, tehát kíméletet érdemelnek és a legnagyobb barbárságnak tekintendő, midőn az oktalan paraszt a megfogott baglyott elevenen szegezi föl a csűrkapura, vagy ha a magát úrnak, tehát művelt embernek tartó vasárnapi puskás a faágon csendesen üldögélő baglyot egy véletlenül sikerült lövéssel ledurrantja.

És ezt nyári, illetve őszi vadászatok alkalmával nem egyszer tapasztaljuk. Egyes években, midőn az egerek nagy mennyiségben lépnek fel, a különféle apróbb bagolyfajok messze vidékről összesereglenek a gazdag prédára s ilyenkor egy-egy pásztázó vadászat alkalmával egész sortüzek dördülnek el a nehézkesen repülő hasznos madarakra.



OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



A LÖVÉS MŰVÉSZE ÉS AZ ÚJKOR VADÁSZFEGYVEREI.

Az még nem mester, ki a céltáblán
feketét talál;

A mester az, kinek szive, szeme és a
keze minden körülmények között
helyt áll.

Sch.



Egy alkalommal egy magas állású államférfiu, ki, amely nagy ellenszenvet érezett a vadászat iránt, gasztronómiai szempontból éppen olyan nagyra becsülte annak eredményét, azt mondotta, hogy a lövés művészete az emberi tudásnak csak egy igen kis pontját képezi. A megjegyzés érzékeny oldalamat találta s nem tarthattam magamat vissza, hogy a köztünk levő nagy rangkülönbség dacára élesen ne feleljem: »Nagyméltóságodnak mindenesetre igaza van, hogy a lövés művészete az emberi tudásnak csak egy *igen kis* pontját képezi, de én azért mégis *igen kellemes* pontjának tartom«. Ezen beszélgetés óta talán egy fél század hullámai tüntek el az idő vég-

telen tengerében; hajam azóta megőszült, érzékszerveim elveszítették élességüket, izmaim rugalmasságukat, de azért meggyőződéseim ma is az, ami akkor volt: hogy alig van élvezet, mely a vadászattal mérköznék.

Egyedül ez a hit bírt reá, hogy barátaim kívánságának eleget tegyek s ezt a fejezetet megírom, mert jól tudom, *hogy a lövés művészetében az elmélet a gyakorlat nélkül nem sokkal ér többet a semminél* s midőn oktatást akarok adni oly dologról, melyet könyvből megtanulni nem lehet, önkénytelenül azon kertészhez hasonlítom magamat, ki a magot terméketlen talajba veti, ámbár alig van, vagy egyáltalában nincs is reménye, hogy az kikeljen.

Nem tagadom, hogy elég gyakran volt alkalmam oly fiatal embereket, kik úgyszólván napról-napra velem voltak vadászaton, jó, sőt néha kitünő lövőkke kiképeznem, hanem ennek oka főképpen abban rejlett, hogy ezeket szorgalmasan észleltem s lövési modorukat pontosan megismerve, hibáikra képes voltam figyelmeztetni. Másképpen van azonban mindez az *írásbeli* útmutatással, mert igen könnyen megesik, hogy a legtöbb kezdő puskásnál, különösen a fiataloknál, kiknek a vére forr, a biztos lövésnek legközönségesebb, de egyszersmind legveszedelmesebb akadályát, a nagy *hevességet* és *szenvedélyt*, nem lehet csillapítani. És ezen nehézség annál nagyobb, minél kevesebb alkalma van az illetőnek, aki lőni akar tanulni, magát a *vadászaton* gyakorolni.

Azért hangsúlyozom: »a vadászaton«, mert a vadászaton tett lövések és az olyan lövések között, melyeket gyakorlat céljából élettelen tárgyakra vagy apróbb madarakra teszünk, hol a kedély izgatottságáról nincsen szó, roppant nagy a különbség.

Ezen — nézetem szerint — egyetlen helyes szempontból kiindulva, választottam ezen fejezet élére Schiller »Wilhelm Tell«-jének mottóját. A halhatatlan nagy költő, anélkül hogy a vadászattal valaha foglalkozott volna, bámulatos éles elmével, három sorban mesterileg fejezi ki mindazt, mit alig vagyok képes négy oldalon oly tisztán és találóan megmagyarázni, hogy tudniillik minden azon fordul meg: mire lövünk s mennyire nyugodtan ver szivünk.

Diezel ezen bevezetés után áttér a »fúvócső« fontosságának terjedelmes magyarázatára, mit igen hasznos előgyakorlatnak tart a lőfegyver kezeléséhez. *Diezelnek* erre vonatkozó nézete már elavult, mert a mai fiatalság a fúvócsőnek, nyílnak és íjnak használatát már rangján alulinak tartja s még nem nőtt ki a térdnadrágból, már Flobert-ről álmodozik.

I. A kezdő vadász előgyakorlatai és vadászaton kívüli lőgyakorlatok.

Miként a lovaglást csak a nyeregben lehet megtanulni, úgy a lövésben való jártasság is elsősorban a *gyakorlat* eredménye. Vannak bizonyos szabályok, melyeket a kezdőnek mindenesetre meg kell ismernie, de a lövésben való tökéletességnek bizonyos fokát nem lehet könyvből megtanulni, hanem csakis a vadászaton lehet elsajátítani. Hangsúlyozom, hogy a »vadászaton« s nem a lövőidében, mert ha a célbalövés — különösen golyós fegyverrel — mint előgyakorlat szükséges is, azért a lövésben való ügyességet csakis a vadászaton sajátíthatni el. Hány kitűnő céllövő van, aki a vadászaton valódi kontár!

Midőn *Diezel* a Schiller-féle lövészmondást tette ezen szakasz élére jelmondatul, ezzel világosan kifejezte, mi a vadászlövés fogalma. A »nyugodt kéz« és az »éles szem« magában még nem elégséges; itt más körülmények határoznak; így mindenekelőtt a lélekjelenlét, a gyors elhatározóképeség, és hogy a vadász képes legyen annyira uralkodni minden izmán, hogy elhatározása azonnal tetté válhasson. Habár ezek nagyjában veleszületett tulajdonságoknak tekintendők is, melyeket nehéz megtanulni, azért a kezdő is képes a lövésben bizonyos ügyességet, folytonos gyakorlással, elérni. E célból elsősorban a *célozási gyakorlatok* ajánlatosak. A célozás addig gyakorlandó, míg az tökéletes és önkéntelen szokássá válik, míg a puskás fegyverét mindig egyformán emeli vállához, illetve arcához. Ezen célozási gyakorlatot úgy végezzük, hogy valamely tetszés szerinti célpontot választunk, erre célozunk és a ravaszt gyorsan elnyomjuk. Ha ebben bizonyos ügyességre tettünk szert, akkor a céltől félig vagy egészen elfordult állásból gyakoroljuk, s legyünk azon, hogy a célt minél gyorsabban kapjuk meg a fegyverrel s főképp arra ügyeljünk, hogy a fegyver ne legyen oldalt fordulva és a ravasz megnyomása által ne rántsuk el. A töltetlen fegyverrel való gyakorlás alkalmával a puska elrántása

ritkán fordul elő, de azért vigyázni kell, hogy a ravasz megnyomásánál csakis a mutatóujj szerepeljen, mert különben az úgynevezett »bólintás« könnyen szokássá válik, azaz a puskás a ravasz megnyomása pillanatában a fejével vagy



59. ábra. Puskatartás menésközben.



60. ébra. A puskás lövéshez kész állásban.

felső testével előre biccent, a puskát ezáltal lerántja és lyukat lő a levegőben. De minden leírásnál világosabban mutatják a mellékelt ábrák (59—62. ábra) a puskás testtartását menet közben, lövésre kész állásban és a célozásban.



61. ábra. Célozás nyújtott balkarral.



62. ábra. Célozás röviden fogott fegyverrel.

Az első feltétel, hogy célozás alkalmával a puskás testtartása ne legyen erőltetett, a testnek egyetlen izma se feszüljön meg görcsösen, mert csak akkor kezelheti a vadász puskáját szabadon és követheti vele a vad mozgását, ha az egész test tevékenysége összhangzatban van. A jobbkez az agy nyakát

fogja át, a balkéz pedig — a rajzok szerint — az előagy végénél a csöveket. Ez utóbbira vonatkozólag eltérők a nézetek s szerző célszerűbbnek tartja, ha a balkéz közvetlen a kengyel előtt fogja az előagyat, mint ez a 62. ábrán látható. A balkéznek nyújtott tartása, mint az az 59—61-ik ábrában fel van tüntetve, a hosszú, nehéz katonafegyvereknél egészen helyén van, mert itt a cső végének ingadozását csak úgy ellensúlyozhatni, ha a puska a súlypontjában alá van támasztva, de a könnyű s aránylag rövid vadászpuskáknál ez az érv elesik és a puska — a szerző szerint — jobban irányítható, ha a jobb- és a balkéz közel vannak egymáshoz, mintha a balkéz ki van nyújtva. Ennek a tartásnak azon gyakorlati haszna is megvan, hogy ha a puska szétrepedne, a balkéz jobban van biztosítva; míg az 59—61. ábrákon feltüntetett fogással tíz eset közül kilencben a cső szintén magával szakítaná.

A célózáshoz való emelésnél a jobbkez, mely az agy nyakát úgy fogja át, hogy a mutatóujj az első ravaszt kényelmesen elérje, az agyat a vállhoz szorítja s a kissé előre hajtott fej arccal az agy pofájára fekszik. A puskának a vállhoz való szorítása és az arcnak az agy pofájához való fektetése legjobban véd a fegyver rúgása ellen; aki a puskát helyesen tartja és a puskája megfelelő fekvésű, annak nem lesz kék a válla, sem kisebbzett az arca. A puska tusának egészen a vállhoz kell feküdnie, de nem a karhoz vagy a kulcsesont-hoz. A 63—65. ábrák tisztán mutatják, hogyan nem szabad a puskát tartani. Az ilyen tartás mellett senki sem fog jól löni.

A kezdő vadász már elejétől fogva szokja meg puskáját vadászat közben mindig úgy hordozni, hogy azzal egyrészt a lövéshez gyorsan készen lehessen, másrészt embertársainak testi épségét sohase veszélyeztesse. A puskát úgy kell hordozni, hogy csőnyílása felfelé álljon (66. ábra), vagy a föld felé legyen irányítva, mert szerencsétlenség igen könnyen történhetik s a puska elsülésének ezer véletlen oka lehet.

Ha a biztos és gyors célózáshoz való kapás a kezdőnek vérévé vált, megkezdheti a valódi lövési gyakorlatokat. A fiatal kezdőnek legjobban az egycsővű puskát ajánlhatni, vagy ha ilyen nem állana rendelkezésére, ajánlatos, hogy a kétesövű puskának csak egyik csövét töltsse meg, nehogy a »csata hevében« mindkét ravaszt egyszerre elnyomja, vagy a lövés után még töltve maradt második csővel valami szerencsétlenséget okozzon. A kezdő az egycsővű puskával sokkal gyorsabban boldogul s megszokja a gyors lövést, mi a vadászatnál igen nagy fontossággal bír. A »gyors« lövés alatt azonban nem szabad a »vaktában« való lövöldözést érteni, mit akárhány vadásznál tapasztalhatunk, kik, ha a fogolycsapat felkel vagy a nyúl a vackából kigurul, mintha a kígyó csipte volna meg, úgy kapják arcukhoz a puskát és nyomják el vaktában mind a két ravaszt, anélkül természetesen, hogy találának.

A szükséges gyorsaságnak a biztos célózást nem szabad kizárnia és nyugodtsággal kell párosulnia; másrésztől azonban a hosszas célózással nem szabad a találásra legkedvezőbb időt elszalasztani.

Diezel erre vonatkozólag két példát hoz fel, melyeket már azért is közlünk, mert igen sokan okulhatnak belőle.

Egy orvosról hallottam elbeszélni, hogy amilyen szenvedélyes vadász volt, éppen oly kevésbé volt képes valamit eltalálni. Minden kigondolható



63. ábra. A puska hibás tartása felemelés alkalmával.



64. ábra. A 63. sz. következménye. Mélyen fekvő tus és igen előrehajtott fej.

módszer és kísérlet dugába dőlt, mert »lőheve« azonnal elragadta, mihelyt valami lőhető vadat pillantott meg. Hiába tette fel magában, hogy vigyázni fog, hiábavaló volt minden jó szándék, amint vadat látott, még mielőtt célozott



65. ábra. Mélyen fekvő tus s az ebből kifolyó erőltetett testtartás felfelé való lövésnél.



66. ábra. A puska tartása vadászat közben.

volna, már mindkét ravaszt elnyomta. Midőn végre látta, hogy minden fáradság hiábavaló, nem maradt más hátra, mint alapos győgmóddhoz folyamodni. Amint belátta, hogy célozás nélkül ritkán, vagy éppen nem lehet találni,

elhatározta, hogy egy évre lemond a vadászat élvezetéről és először is *célozni fog tanulni*.

Elhatározásának, mint azt egy erős jellemről várni is lehetett, emberül helyt állott. Mint előbb, úgy ezután is minden szabad idejét arra használta fel, hogy fegyverrel és vizslával, de mindig csak egyedül, a pagonyba kimenjen, hol mindenre, ami élt és mozgott, még bogarakra és lepkékre is célozott és a puská mindkét ravaszát minden alkalommal elhúzta, mintha valóban lőtt volna, de puskáját, feltevésehez híven, sohasem töltötte meg.

Ezen folytonos gyakorlat következtében lassanként mind nyugodtabb lett; ha vadat pillantott meg, nem kapta a puskát ész nélkül arcához, hanem lassan, meggondolva emelte célozáshoz; végre ezen higgadság, mint minden, mit az ember gyakran és szakadatlanul ismét, szokásává s egyszersmind természetévé vált.

Midőn végre a következő őszön a vadászat kezdetét vette, minden vadász-ismerőse kíváncsian leste az eredményt, de talán maga a doktor volt legkíváncsibb önmegtartóztatásának eredményére.

És ez valóban fényes is volt; nem sok idő telt el s az egykori legrosszabb puskás a legjobb lövők közé küzdötte fel magát. Ezen egy példa eléggé bizonyítja, hogy *a gyakori célozás mozgó tárgyakra, főképp vadra, vagy legalább is repülő madarakra, semmi esetre sem oly fölösleges és haszontalan, mint azt akárhányan képzelik*.

Egy második, az előbbihez némileg hasonló esetet, mennyiben egy igen rossz lövő aránylag igen rövid idő alatt meglehetősen ügyességre tett szert, szerző saját tapasztalata alapján említi fel. Egy rokonom, mondja a szerző, ki az osztrák hadseregben szolgált, egy alkalommal szabadságidejét nálam töltötte. Megérkezése után mindjárt keservesen kezdett panaszkodni, hogy milyen szerencsétlen a vadászon, pedig minden lehetőet megtesz, legfőbb vágyának elérhetésére, hogy jó lövő lehessen. Midőn másnap reggel kimentünk vadászni, mindjárt láttam, miben rejlik az oka az úgynevezett szerencsétlenségének; egyik lövése úgy, mint a másik, a találandó tárgy mellett ment el, de egészen más okból, mint az előbb említett doktornál; mert míg ez *keveset* célozott, addig amaz *igen sokat*, azaz oly lassú és határozatlan, olyan ügyetlen volt, hogy a puskájával folyton ide-oda mozgott, mintha részeg lett volna s rendesen — végső elkeseredettségében — akkor nyomta el a ravaszt, mikor a vad már lőtávolon kívül volt, tehát sörétje alig érthette el.

Ezen hiba — szerencsére — könnyebben volt orvosolható, mint a doktoré. Kimutattam neki, hogy ily módon sohasem lesz olyan jó lövő, amilyen lenni óhajt s azt az ajánlatot tettem, hogy mellette fogok menni s mindig vezényelni fogok, midőn okvetlen lőnie kell. Ajánlatomat köszönettel fogadta s a gyakorlatot azonnal meg is kezdtük. Mihelyt a felkelő fogoly vagy más vad húsz-huszonöt lépésre volt, azonnal reákiáltottam: »Rajta!« — és ebben a pillanatban akarva, nemakarva, meg kellett nyomnia a ravaszt.

Kezdetben az én Fabius cunctator barátom ritkán talált el valamit, de minden hibás lövés után keservesen ismételte: »Nem csoda, ha nem talállok

semmit, hiszen még nem is céloztam, már lőnöm kell!» De hiába beszélt, nem hallgattam reája; a gyakorlatot folytattuk tovább és a javulás csakhamar észrevehető is volt.

A szerencsés javuláshoz azonban más körülmény is járult. Amint a kedvező eredményt látta, elhatározta, hogy egy jó puskát vesz magának. Hosszas válogatás után — itt valóban Fabius cunctatoroként tünt fel előttem — végre, sok tétovázás után, szerencsésen kiválasztott egyet, mely nemcsak kitűnően lőtt, hanem egészen meg is felelt neki. Ezzel a fegyverrel rövid idő alatt igen szép eredményt ért el; csakhamar megszokta gyorsabb ütemben lőni és mondhatom, nem egyhamar láttam boldogabb embert, mint az én rokonomat, midőn egymásután egynéhány foglyot lőtt s örömtől sugárzó arccal mondhatta: »No, most remélem, nem fogsz többet Fabius cunctatornak nevezni!» Azonban ezen elnevezésre még sokáig rászolgált, mert ha több fogoly kelt fel egyszerre előtte, hiába kiabáltam, a második lövése soha sem sült el, mintha befagyott volna a csőbe; egyszóval, a vadászatnak a legszebb élvezete, a gyors kettős találás, reá nézve nem létezett. Mihelyt az első foglyot leesni látta, már a régi tétovázása erőt vett rajta, amennyiben másodszor vagy nem lőtt, vagy ha igen, akkor biztosan nem talált. Később meglehetősen biztos puskás lett belőle, ki különösen hajtóvadászatoknál, hol a vadat látta közeledni, rendkívüli nyugodtságával igen jól érvényesült, de a repülő vad lövésében soha sem vitte tökélyre, mert hiányzott benne a képesség gyorsan s emellett ügyesen *duplázni*.

A lövés gyakorlatokat először álló céltáblán kell kezdeni. A puskás a céltáblával egyenesen szemben feláll, a puskát vagy úgy tartja, mint a 66. ábrán látható, vagy a karjára fektetve, azután archoz kapja s minden hosszás célozgatás nélkül, lehető gyorsan elsüti. Ezután oldalt, később háttal fordulva áll a céltábla elé, gyorsan a cél felé fordul, céloz és lő, természetesen igyekezve a célpontot azonnal megkapni. Az első pillanattól kezdve azon kell lennie, hogy megszokja a puskát *gyorsan* célhoz kapni s lőni. Ha az álló cél eltalálásában már biztos, akkor megkezdheti a gyakorlatot a mozgó célra.

A legközönségesebb gyakorlat az szokott lenni, hogy a puskás előtt követ dobnak fel s ezt igyekszik eltalálni; ezt azonban a legtöbb esetben nem csinálják célszerűen, mert a puskás rendszeren akkor lő, midőn a kő a legnagyobb magasságot elérte s éppen kezd visszaesni.

De kérdezhetjük: melyik madár repüléséhez hasonlít, csak némileg is, a merőlegesen leeső kő? Egyikéhez sem; még a párzás idején villámgyorsan lecsapó sárszalonkáéhoz sem, mert ez a puskás közelében ezt soha sem teszi.

A kőre való lövöldözés tehát hasznos gyakorlat, de a kezdőt nem készíti elő célszerűen a tényleges vadászathoz; ez inkább az ügyesebb puskásoknak való gyakorlat, feltéve azonban, hogy csak akkor lőnek, míg a kő *emelkedőben* van. Különbözn lehet a követ rézsútosan előre dobni, mi némileg hasonlít a vadász előtt fölkelő madár repüléséhez.

A gurított kövekre való lögyakorlat ellenben igen jó előiskola a futó vad lövéséhez, mert azonkívül, hogy könnyen és olcsón ki is vihető, minden

egyest pontosan lehet ellenőrizni. Kezdetben nagyobb, később kisebb köveket lehet e célra használni. Ha már a vadászjelölt annyira haladt, hogy a gurított követ csak kivételesen hibázza el, akkor a nehezebb gyakorlat vehető elő, amennyiben két követ dobnak el előtte; kezdetben egymástán, később egyszerre, hogy azokra duplázhasson.

Ha már ezen nehézségen is átesett s mindkét lövése talál, akkor a köveket nem egy irányban gurítják előtte, hanem a másodikat úgy dobják, hogy a puskásnak fél fordulatot kell tennie; ez azért is fontos, mert a vadászat alkalmával ilyen eset akárhányszor fordul elő. Az utolsó és legnehezebb gyakorlat, ha a köveket egyidejűleg, éppen ellenkező irányban dobják, mert az elsőre nagyon hamar kell löni, hogy ideje maradjon gyorsan megfordulni, hogy a másakra is eredménnyel lőhessen, különben a második kő igen messze gurulna.

Megjegyzendő, hogy ezen gyakorlatokat legcélszerűbb valamely magasabb helyen végezni s a köveket ennek lejtőjén lefelé gurítani, részint azért, hogy a köveknek nagyobb gyorsaságot adjunk, másrészt azért is, mert a kövek gurulás közben, ha akadályra találnak, magasra ugranak s így a találás ez által is meg van nehezítve. Ha valamely domb lejtőjén két követ gurítunk le egyszerre, ez igen jó alkalmat nyújt a szörmés vadra való duplázás gyakorlására; itt nincs sok idő a hosszas célozgatásra, de azért mégis több van, mintha repülő vadra duplázunk, hacsak ezek nem valami igen lassú repülők.

Végre arra is tekintettel kell lenni, hogy ha ezen gyakorlatokat a kezdővel sík helyen tartjuk, akkor erre a célra lehetőleg homokos területet vagy poros utat használjunk, mert *a kezdőre szerfölött fontos, hogy minden lövésénél tudja, miért hibázott, azaz, vajjon magasan vagy röviden, a találandó tárgy elé vagy mögé lőtt-e*, ami csakis a homokban vagy porban ellenőrizhető. Az ilyen gyakorlatokat rendszeren úgysis a nyár elején szokták tartani, mikor a löhető vad a legkevesebb.

A repülő vadra való lögyakorlatnak egyik módja a szelid galambok lövése, melyek egy erre a célra készített szétnyíló szekrényből repülnek fel. Ezen módszernek azonban — talán nem éppen jogtalanul — több az ellensége, mint a barátja s azok, kik a galamblovészet ellen síkra szálltak, örömmel üdvözölték *Bogardus* amerikai kapitánynak a találmányát, az *üveggolyódobó gépet*. Ezen gép segítségével tollal töltött üveggolyókat lehet a levegőbe dobálni, melyeket éppen olyan nehéz — ha nem nehezebb — eltalálni, mint a sokkal nagyobb galambot, mert az üveggolyók körülbelül billiárdgolyó nagyságúak.

Ezen lögyakorlat tulajdonképpeni feltalálója *Ch. Portlock* volt, ki ezt már 1868-ban megkísérelte Bostonban gyakorlatba hozni. Gépje azonban nem felelt meg a célnak, mert a golyókat egyenesen dobta fölfelé, a lövés reájuk tehát nem volt nehéz s így a gyakorlottabb puskásokat nem elégitette ki. *Ira Paine* 1878-ban ezen gépet egy rugó alkalmazása által javította, úgy hogy ez a golyókat jobban és tovább dobta, de azért még mindig oly hiányos volt, hogy az üveggolyólövést nem tudta közkedveltségűvé tenni. A gép drága volt, felállítása sok nehézséggel és idővesztéssel járt és nehezen lehetett szállí-

tani. *Bogardus* kapitány 1876—77. telén az ügyet ismét a kezébe vette s azon eszme által vezéreltetve, hogy az üveggolyólövés kitünő gyakorlat a sörétes puska használatához, egy aránylag kicsiny, egyszerű, könnyű és a célnak megfelelő gépet szerkesztett. Feltett célját el is érte, mert gépje a golyókat 28—35 m. távolságra és nem nagyon magasra dobta.

Bogardus kapitány a repülő vad lövésében való gyakorlatul az üveggolyók lövését — különböző okokból — a galamblövészet elé helyezi. A mezőn, midőn a vizsla áll és a fogoly csapat felkel, az egyes foglyok jobbra, balra és előre szétrebbenek, míg a galamblövészetnél, ha a fiatal galambok gyengék, de néha az öregek is, egy darabig a szekrény fölött lebegnek, úgy hogy még a kezdő is könnyen lelőheti. Vadgalambokra lőni, melyek, mihelyt a szekrény kinyílik, teljes gyorsasággal repülnek, kitünő gyakorlat volna, de ilyen galambokat nem lehet könnyen szerezni.

Ezen idő óta oly sokféle szerkezetű dobógépet és üveggolyókat készítettek, hogy a legjobbaknak felsorolása és beható leírása is túl menne ezen könyv keretén, de főlőlegesen is volna, mert a különböző szaklapok minden egyes találmányt ismertettek.

Az üveggolyólövés azonban nem terjedt el oly általánosságban, mint várni lehetett volna s mint gyakorlat szempontjából megérdemelné és így a galamblövészetet sem volt képes háttérbe szorítani.

Eközben a szintén amerikai *G. Ligowsky* az úgynevezett agyaggalambot találta fel. Ez az agyagból készült, lefelé hajlított szélű lap nemcsak Amerikában, hanem még Németországban is majdnem teljesen háttérbe szorította az üveggolyót. Míg a feldobott üveggolyó kevésbé felel meg a szárnyas vad repülésének, addig a gép által elhajított agyagalap forgó mozgásba jön, miáltal belsejében a levegő összeszorul és a központfutó erő folytán a külső széle felé nyomódik. De miután ez befelé hajlik, a levegő az agyaggalamb belsejében megmarad s ennek bizonyos állandóságot ad, mi, kapcsolatban a lap homorú alakjával, azt idézi elő, hogy a levegőt könnyen és gyorsan, de bizonyos mértékben szabálytalanul hasítja. Repülésének iránya és gyorsasága tetszés szerint változtatható, így lehet a mozgás lassú, de oly gyorsá is fokozható, mint a novemberi fogoly repülése. Ezen géppel tehát a gyakorlatot rendszeresen lehet végezni. A találmány amerikai gépére oly készüléket is alkalmazott, mely a felrepülő fogoly által okozott zajt utánozza és még egy második karral is kiegészítette, miáltal egyszerre két agyaggalambot lehetséges eldobni, mi a duplázás gyakorlására igen fontos. A 68. ábra a *Ligowsky-féle* dobógépet mutatja, a dobásra beállított agyaggalambbal.

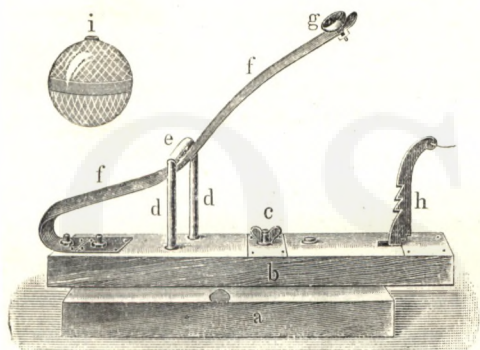
A 67. ábra ellenben egy régibb fajta üveggolyódobógépet ábrázol. Az alsó gerendán *a*, a felső *b*, *c* csavar által úgy van megerősítve, hogy *b* jobbra és balra tetszés szerint forgatható s ennél fogva az üveggolyónak más és más irány adható, anélkül, hogy ezt a puszkás előre tudná. A *b* gerendán levő villa *d—d* a dobó rugót *f—f* egyenes irányban tartja; a villa felső kereszttrúdja vastag gumiréteggel van bevonva, hogy a rugó erős felcsapódását gyengítse, mert különben a gépezet megrongálódhatnék. Az üveggolyó a rugó végén

levő kis csészébe helyezendő. Az üveggolyó a géphez viszonyítva, nagyítva van felrajzolva. Kezelése úgy történik, hogy a rugót lenyomjuk, végét a sarkon mozgó pecek fogába akasztjuk és ha most az üveggolyót a csészében elhelyeztük, a gépet kezelő egyén, húzószinór segítségével, a pecket hátra húzza, minek folytán a felpattanó rugó az üveggolyót ivalakban eldobja. Ily módon kezelendő az agyaggalambdobógép is. A gép felállításának módját a 69. ábra mutatja.

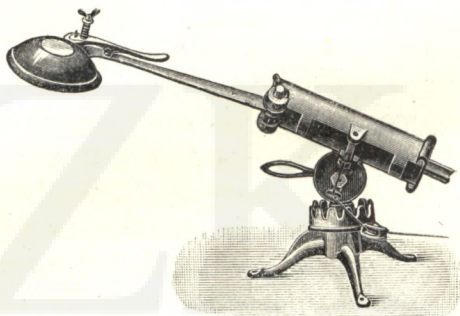
Két vagy három gépnek használatával, melyek különböző irányban vannak beállítva, a gyors lővésben és a duplázásban kitűnő gyakorlottságra lehet szert tenni.

Újabban »Greko« név alatt jött forgalomba egy agyaggömbvetőgép, mely egyszerre két ellentétes irányba tudja dobni az agyaggömböket s ezáltal még célirányosabb.

A használat alkalmával a puskás jelzi, hogy »kész« és »lehet« vezényszóra a gépkezelő a zsinórt elhúzza. Miután a puskás előre sohasem tudja,



67. ábra. Üveggolyódobógép.



68. ábra. Ligowsky-féle agyaggalambdobógép.

hogy az üveggolyó vagy az agyaggalamb merre fog repülni, a lővés határozottan nehezebb, mint gyenge, fiatal galambokra. Az újabb időben a dobórugót azáltal javították, hogy hajlásánál csavarrugószerűen van csavarva; ezáltal tartósabb és nagyobb erőt képes kifejteni.

A lelkiismeretes, jó vadásznak egyik legfontosabb kötelessége, hogy — ha az idő és a körülmények engedik — *akár egyedül van, akár társaságban, minden lővését, akár talált, akár nem, vizsgálja meg.* Ezen szabály pontos betartásának kettős előnye van, melyek a gyakorlati vadászatnál egyaránt fontosak: először is, a puskás látja, hogyan célozott, másodsor, igen sok oly vad kerül meg, melyekről a puskás azt hitte, hogy el vannak hibázva, tehát elvesztek volna.

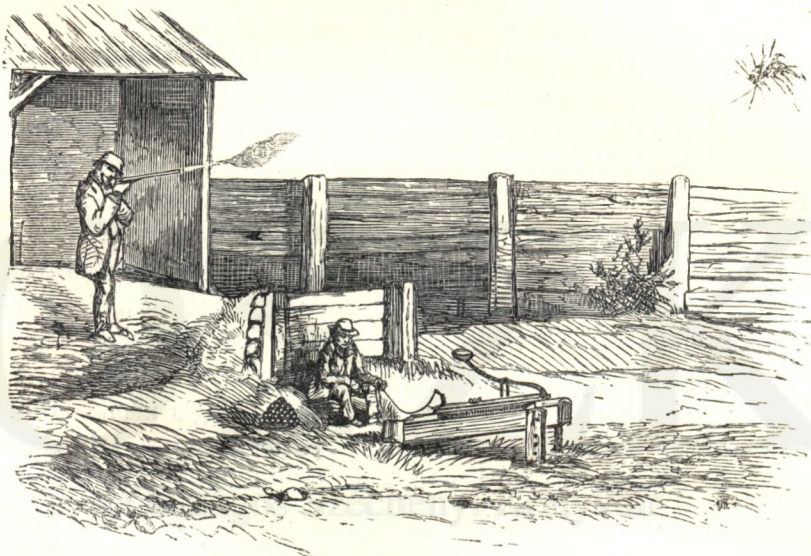
A vadászat tanításának gyakorlásánál a jó példa sokkal többet ér, mint a hosszas elméleti okoskodások; tehát, ebből kiindulva — mondja a szerző — egy pár olyan esetet hozok fel, melyek velem történtek meg s melyek eléggé bizonyítják, mennyire célszerű minden lővés után megnézni az eredményt.

Midőn egyszer, egy erdei hajtóvadászat után, a szomszédos területeket lekerestem, nehogy meglövedőzött vad maradjon el és nyomorultan pusztuljon

el, egy erdei réten keresztülhúzódó, fűvel és sással benőtt árokból egy nyúl ugrott ki, melyre, habár csak a hátát láttam, reálóttam. A lövésre, mellyel látszólag elhibáztam, az árokból a rétre ugrott, hol a második lövésem leterítette.

Puskámat megtöltve, mintegy negyven-ötven lépésre távoztam, mire eszembe jutott, mégis jó lenne megnézni, vajjon az első lövésem nem horzolta-e le a szőrt a hátáról. Visszamenve, nem kis meglepetésemre azt találtam, hogy a nyúl az árokban, hátsó lábaival éppen a réten meglőtt társa vackában fekszik.

A különös véletlen folytán az első nyúl, midőn a tűzben összeesett szomszédját, mely közvetlen mellette feküdt, esésével kiijesztette a vackából s így én azt hittem, hogy másodszor is ugyanazon nyúlra lőttem.



69. ábra. Tevékenységben levő üvegolyódobógép.

Hasonló eset történt velem egy téli hajtóvadászat alkalmával. Én a mozgó oldalon egy méter magas fenyőültvényben mentem, hol egy nyúl mint egy árnyék surrant el előttem; mint mondani szokták, vaktában abba az irányba lőttem. A lövésre a szomszédos földre ugrott ki, hol meglőttem. A fegyveremet megtöltöttem s már indulni akartam, midőn látom, hogy a puskahordozóm a bokrok között keresgél s kérdésemre, hogy mit csinál ott, azt felelte: »Már megvan!« s diadalmasan emelte magasra a zsákmányt. Amikor ugyanis először lőttem, lövésemre egy második nyúl ugrott fel, mit én, természetesen, nem vettem észre; a kísérőm pedig, jobban bízva lövésemben, mint jó magam, mégis jónak látta utána nézni s így a nyúl nem vezett el.

Egy alkalommal, nyáron, nagyon megkértek, hogy egy sorvadásban levő beteg ismerősöm részére egy nyulat lőjjek. Nem akartam — talán utolsó — kívánságát visszautasítani s habár kevés reményem volt, mert ez az eset közvetlen 1848 után történt, midőn nagyon, de nagyon kevés nyúl volt, kimentem

szerencsét próbálni. Már estére hajlott az idő, mikor meglehetősen távolságra öreg kannyulat pillantottam meg, mely ide-oda szaglálódva bandukolt. Tudva, hogy az illető családnál nem igen szoktak különbséget tenni az öreg és fiatal nyúl között, reálöttem; de a lövésemnek más eredménye nem volt, mint hogy a nyúl oldalt fordult s közelebb jött felém. A második lövés sem látszott eredményesebbnek, mert a nyúl megfordult és a sűrűben eltűnt.

Míg fegyveremet megtöltöttem, megjött a hajtóm is, kit beküldtem a sűrűségbe, hogy nézzen a nyúl után. Alig ért oda, hol a nyulat eltűnni láttam, látszólag ugyanaz a nyúl felugrott előtte s az úton átszaladt. Erre visszahívtam, hogy ne keresse hiába, de már akkor ő is kiáltotta, hogy: »Itt fekszik!« — és erre fel is vette az öreg kannyulat.

A negyedik eset, melyet még közölni akarok, nézetem szerint még érdekesebbek, mint az előbbieket. Fentemlített fegyver-, illetve vadhordozómmal egyszer novemberben a pagony azon részébe mentem ki, hol a rossz szomszédok és a nagyszámú vadászó garázdálkodása miatt *kénytelenek* voltunk már ősszel minden őzet kivétel nélkül lelőni. Amint az első hajtásban a hajtóval levő eb elvakkantotta magát, láttam, hogy egy őz közeledik felém, melyet az első nyilásnál le is lőttem. Ebben a pillanatban észrevettem, hogy egy másik kocog utána, de lövésemre oly gyorsan megfordult, hogy csak a tükrét láthattam; bizva puskám jóságában és a durva göbecsben, szabály ellenére utána lőttem. Puskámat megtöltve, arra a helyre mentem, hol a második őzet eltűnni láttam, hátha talállok a lövés helyén szórt vagy vért; azonban nem találtam semmit, csak azt hallottam, hogy egy őz tőlem elugrott.

Hogy biztos meggyőződést szerezzek, vajjon mégis nem-e találtam el, a második ebet, mely eddig velem volt, utána eresztettem. A különben teljesen megbízható eb azonban csakhamar visszatért, anélkül, hogy hangot adott volna, minek folytán meg voltam győződve, hogy a második őzet teljesen elhibáztam s ez a sűrűben csak egy percre megállott s társára várt. Tudva, hogy ha az eb vért talált volna, azonnal el kezdett volna csaholni, nem is akartam tovább keresni s az időközben megérkezett hajtónak megparancsoltam, hogy az első őzet vegye a hátára.

Amint azonban akárhányszor megesik, hogy a tapasztalt vizsla még akkor is tovább keres, ha gazdája, azon hiszében, hogy a vadat elhibázta, visszahívja, úgy az én hajtóm sem tudott belenyugodni s parancsom ellenére bement a kajtoló ebbel keresni. És bizalmát ismét siker koronázta, mert alig ment valamivel tovább balra, már hallottam örömkkiáltását, mellyel jelezte, hogy a vadat megtalálta. Csakugyan, már jött is, egy erős őzbakot vonszolva maga után. Két szem nullás sörét a vékonyánál hatolt be s előre hatolva, a nemesebb részeket is megsértette, minek folytán a bak nem volt képes menekülni, hanem a sűrűben összerogyott. Ez alkalommal nemcsak meg voltam lepetve, hanem szerfölött meg is örültem, hogy egy biztosan elveszettnek hitt őzet ezen a veszedelmes helyen megtaláltunk. Örömem annál nagyobb volt, mert — az igazat megvallva — könnyelmű utánkeresésemért megérdemeltem volna, hogy ezt az őzbakot elveszítem.

És most áttérhetünk a *vadászat gyakorlásának* tárgyalására.

Hanem, hol kezdjük? A szőrme vagy szárnyas vaddal, a golyós vagy sörétes puskával? Ez a fogas kérdés!

Azonban csak egy percig lehetünk kétségben, mert ki akarná elvitatni, hogy a golyós puska nem a legnemesebb szerszám a vadász kezében? Azért nevezzük nemesnek, mert vele, ha helyesen céloztunk, nem lehet hibázni, míg a sörétlövés itt-ott mégis megcsal s azután a vadászat gyakorlása alkalmával a golyós puskával sokkal nehezebb kitűnni, mint a söréttel. Mégis azon véleményben vagyok, hogy ezen fegyvernek beható tárgyalása itt nincs helyén, még pedig a következő okból.

Olvasóim legnagyobb része ritkán, vagy éppen sohasem jön abba a helyzetbe, hogy a sörétes puskán kívül mást is vegyen a kezébe, mert a fővad nem oly gyakori, hogy a golyós puskára lépten-nyomon szükség volna és az apróvad vadászatánál a sörétes puskának van szerepe. Az őz volna kivétel, de a tapasztalás azt mutatja, hogy hazánkban — sajnos! — a helyi viszonyok folytán nagyon kevés százalékát éri a golyóhalál, pedig a jó őzbak a biztos golyót érdemli.

Itt csak azt hangsúlyozhatjuk, hogy ha valaki jó golyólövővé akarja magát kiképezni, szorgalmasan használja a Flobertet. A Flobert-puskával való gyakorlat sem nagy költséggel, sem nagy nehézséggel nem jár s a célnak, saját tapasztalatom alapján, mondhatom, teljesen megfelel. Hogy én golyóval majdnem biztosan lövök, azaz igen ritkán hibázok, csak annak köszönhetem, hogy évek óta Sopronban olyan lakásom van, hol a kertben Floberttel nap-nap után tehettem öt-hat lövést álló és mozgó tárgyakra.

Igen kitűnő gyakorlat, ha van alkalom — például lövöldében —, természetes nagyságú, különböző vadat ábrázoló mozgó céltáblakra, továbbá a mezőn és erdőben alkalmilag a nyulakra golyóval lőni; ez utóbbi által megszokjuk a pontos célzást, mi a golyólövésnél első feltétel. Különben itt is áll, hogy a gyakorlat teszi a mestert. A golyólövésnél nem elég, mint a sörétes puskánál, hogy a célgombot egy vonalba hozzuk a szemünkkel és a céllal, hanem itt a találáshoz még az irányzék is szükséges, melynek rovásán kell a célvonalnak keresztülmennie. Tehát a célozásnál sokkal nagyobb pontosság szükséges, mint a sörétes puskával, pedig erre rendszeren ott sincs több idő, mint itt.

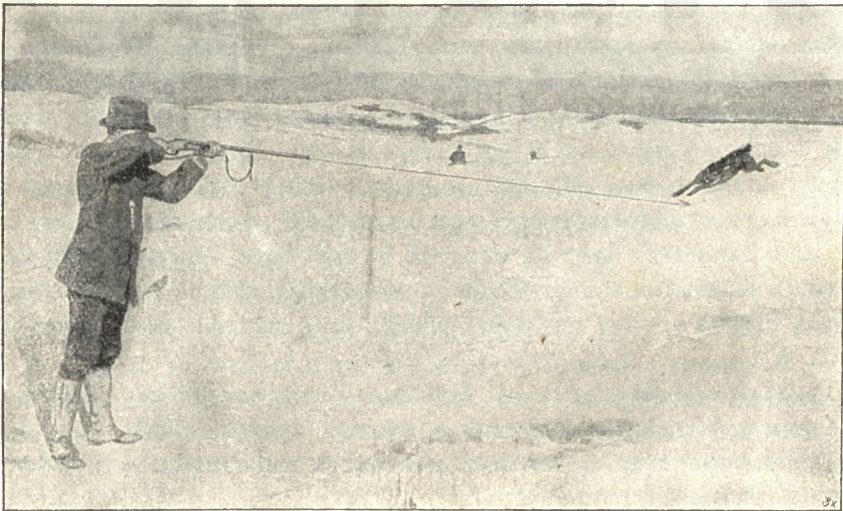
Ha tehát a sörétes puskánál kívánatos, hogy az agyazás a puskás testalkatának megfelelően és ajánlottuk a célozási gyakorlatokat, a golyós puskánál ezen feltételek még fokozottabb mértékben megvannak. Aki a vadászaton a golyós fegyverrel eredményt akar elérni, annak a puskáját oly biztosan kell kezelnie, *hogy már a felkapásnál a célgömböt az irányzék rovásában lássa*; csak így képes gyorsan az irányvonalat a célponttal összekötni és így képes biztosan találni. A célgömböt nem szabad sem nagyon finoman, sem nagyon durván venni; nem szabad az irányzék rovásához jobbra vagy balra fektetni, vagy a puskát hossz tengelye körül elfordítani. A golyós puskák, melyeket a vadászaton használunk, úgy vannak belőve, hogy a célgömb teteje mindig

egy színvonalban áll az irányzék bevágásának felső vízszintes vonalával. Ha tehát a célgömböt igen finoman vesszük, akkor a lövés mély lesz, míg ellenkező esetben magas. A célozásnál a célgömbnek az irányzék rovásában egyenesen kell állania; ha jobbra vagy balra fekszik, a lövés az illető irányban eltér. A golyólövőnek ezen követelményekre folyton ügyelni kell, azaz annyira vérévé kell hogy váljanak, hogy a lövésnél ne is kelljen ezekre gondolnia, mert ha a célt a vadászat alkalmával szintén úgy kell keresnie, mint a cél-lövésnél, akkor mindig el fog a lövésével késni. Hogy a kellő ügyességet elsajátítsuk, ahhoz a folytonos gyakorlat szükséges.

II. A gyakorlati vadászatban való lövésről.

Miután azonban a vadászok legnagyobb része és a kezdők általában, jóval többet használják a sörétes puskát, mint a golyósat, ezen szakasz hiányos lenne, ha a sörétes puskával való lövés szabályait, melyek a vadászaton szem előtt tartandók, mellőzném. Ezen szabályok ismertetése, nézetem szerint, úgy a legcélszerűbb, ha bizonyos vadat, például a nyulat, vesszük fel példa gyanánt. Ennél a következő esetek lehetségesek:

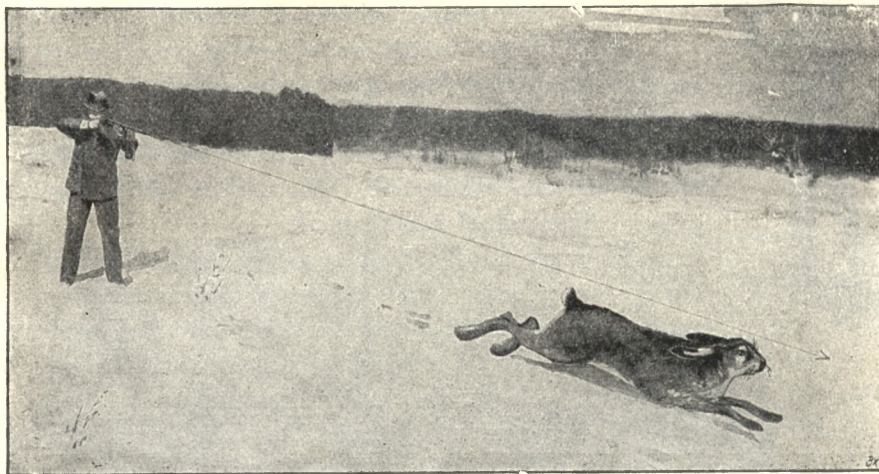
1. a nyúl a vadász előtt keresztben szalad;
2. egyenesen szembe fut, vagy tőle elszalad;
3. rézsútosan közeledik, hátulról vagy szembe;
4. hegynek fel- vagy lefelé szalad.



70. ábra. Lövés az egyenesen szembe szaladó nyúlra.

1. Miután mindig arra kell törekedni, hogy a lövés a nyúlnak fejét, nyakát vagy vállapját érje, de a vad helyét folyton változtatja, a célozás alkalmával nemcsak vinni kell a puskát a vad mozgási irányában, hanem a távolság szerint bizonyos mértékben elébe is kell tartani. A negyven lépés-

nyire gyorsan keresztben futó nyúlnál a vele vitt puskát egy tenyérryire kell a feje elé tartani, ötven lépésnyire két tenyérryire, hatvan lépésnyire négy tenyérryire. Nagyobb távolságra én nem lövök. A ravasz elhúzása alkalmával a puskával megállani nem szabad, mert aki a ravasz elhúzása pilla-



71. ábra. Lövés a vadástól egyenesen elszaladó nyúlra.

natában a balkezelével nem vezeti a puskát tovább, a nyúlnak biztosan a hátulját találja, vagy röviden lő. A nyúl csak akkor marad tűzben, azaz, amint mondani szokták, »bukfencez«, ha a teljes lövés fejét, nyakát és vállapját éri.

A jó puskásnak a lövés hatását, tehát a vad jelzését a tűzben látnia kell, azaz a puska elsütése pillanatában nem szabad a jobbszemét is behunynia. Aki ezen hibát megszokta, csak úgy szokhatja el, ha egy elültöltő puskán gyutacsokat csettent el és emellett igyekszik a szemét mindenképpen nyitva tartani. Ha már a gyutaccsal sikerült, akkor tegyen kezdetben kevés, később több port a puskába s végre rendes vaktöltéssel lövöldözhet.

Azt mondtam, hogy én hatvan lépésnél tovább nyúlra nem lövök; de nemcsak magam nem lövök, hanem nem tudom helyeselni, midőn egyesek minden lehetetlen távolságra odagyújtnak s aztán, ha tíz lövés közül egy sikerül, akkor se vége, se hossza a dicsekvésnek; azzal természetesen hallgatnak, hogy kilenc elment s ebből egy pár talán kapott is valamit, mely elég arra, hogy a szegény vad roppant kínok közt egy pár nap múlva elpusztuljon. A legtöbb puska — és itt ezalatt csakugyan jobbfejta puskákat értek — hatvan-hetven lépésen túl nem főd úgy, hogy a lövés magja mindig biztosan találja a célt.

A keresztben futó nyúl lövése a legkönnyebb, mert a cél a legnagyobb; nehezebb ennél

2. az egyenesen szembe vagy előre futó nyulat eltalálni. Az utóbbi eset leginkább a kereső vadászatnál, a pásztázásnál fordul elő, míg az első a hajtásban és a lesen gyakoribb. Ha a nyúl a vadással egyenesen szembe szalad,

72. ábra. Lövés a puskással szembe repülő szárnyasra.



célozzon és lőjjön úgy, hogy a nyúl a sörétek szóródási körének közepébe szaladjon bele (70.

ábra). Hogy ezt elérje, itt okvetlen elébe kell tartani, tehát úgy célozzon elébe, hogyha a nyúl hirtelen megállana, a lövés közvetlen elébe vágná be. Az elébe tartás helyett itt alá kell tartani, azaz úgy kell célozni, mint ha az előlábainak a karmait akarnók ellőni; azonban ezen esetben is nagy hibát követnénk el és a nyulat biztosan elhibáznók, ha a ravasz elhúzása pillanatában a balkezünkkel megállanánk.

Ha a nyúl a vadásztól elszalad, akkor éppen ellenkezőleg járunk el, azaz nem a nyúl alá célozzunk, hanem föléje, mintha a feje fölött akarnánk ellőni; természetesen, a távolság növekedésével a magasságnak is arányosan nagyobbodni

kell, hogy a lövés a nyulat rendesen, azaz nyakszirten találja.

3. A nyúl rézsútosan közeledik vagy távolodik. Mindkét esetben ugyanazon szabály tartandó szem előtt, t. i. a puskával a nyúl első lábai elé célozva, követjük a vad mozgását, míg a fegyvert elsütjük; a közeledő nyúlnál tehát a puska csövét kissé süllyesztve, a távoznál emelve, oldalt elébe lövünk. Természetesen, tekintetbe kell venni a futó vad sebességét és az oldal-eltérést, ami némi gyakorlat mellett nem fog nehézséget okozni.

4. A nyúl hegynek fut, vagy lefelé szalad. Egy régi vadászregula erre nézve azt mondja: Hegynek! föléje tartsd! Lefelé: alája lőjj!

A repülő vad lövésének legjobb iskolája a fürjészés. A fürj, habár egy pár kis fordulatot tesz is, egyenesen repül a puskás előtt, mint a fogoly; tehát igen könnyű lövés esik rája, különösen ősszel, midőn a kövérségtől alig tud repülni, úgy hogy az ember nem bírja megérteni, hogyan képes ez a madár a hosszú vándorútját délfelé megtenni. A fürj eltalálását az is megkönnyíti, hogy egé-



73. ábra. Lövés a felkelő szárnyasra.

szen apró sörétet használhatunk. A fűrjészésnél különben igen sok függ az időjárástól, mert amilyen jól kitart a fűrj melegben, éppen olyan mozgékony esős időben és hideg szélben, tehát ez utóbbi esetben gyorsabban kell löni, mint az elsőben, mikor rendszeren jól tart.

A kezdőnek ezen vadászatnál nagy előnye, hogy ha a talaj száraz, a lövéseit, ha hibázott, meglehetősen képes ellenőrizni, mert a fűrj rendszeren alacsonyan, a föld színéhez közel szokott repülni s így a legtöbbször tisztán láthatni, vajjon a lövés jobbra vagy balra ment-e el mellette, vagy rövid volt, tehát alatta csapódott be. Fűrjnél a magas lövés a legnagyobb ritkaságszámba megy. A közelről felkelő fűrjet husz-huszonöt lépésnyire ki kell eresztetni; ha azonban egyszerre kettő kel fel, az elsőre hamarabb kell löni.

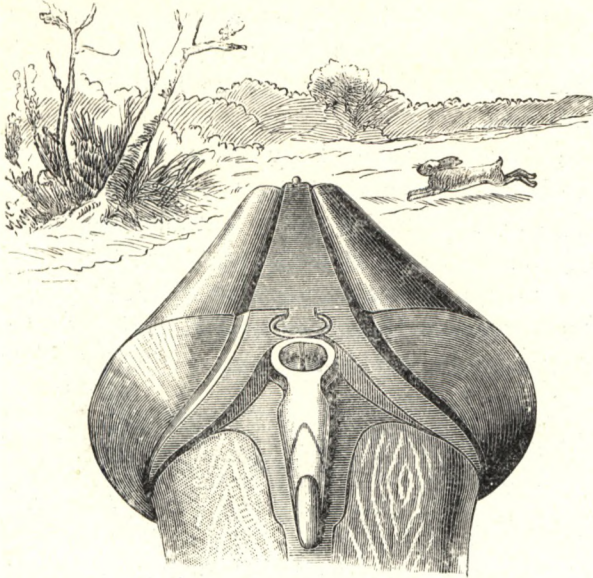


74. ábra. Lövés a keresztben repülő szárnyas vadra.

A repülő vadra körülbelül szintén úgy kell célozni, mint a szőrmés vadra, csak a repülő vad sebességét mindig tekintetbe kell venni. A 72—74. ábrák világosan feltüntetik, miként kell célozni a szembe repülő, a felkelő és a keresztben repülő szárnyasvadra.

Az eddig mondottakból világos, hogy a jó puskásnak lövését tulajdonképpen a vad repülése vagy futása irányában *előre* kell dobni, mert csak így éri a vadat a *serétek* szórkúpja. A 75—79. ábrák tán legvilágosabban mutatják, hogy kell a puskának a megfelelő lövés pillanatában feküdni és hogy kell látnunk a célgombot a csőszin végén.

Ezen szakaszt azonban nem zárhatjuk le anélkül, hogy a gyakorlati vadászatban előforduló *golyólövésről* a legszükségesebbet ne mondanánk el. Gyakorlati például az *őzbakot* választjuk; a legtöbb golyólövés az *álló* őzbakra, és rendszerint lehetőleg a *szélesen* álló bakra tétetik, mert így lehet legjobban *szív* és *tájékat* (Blatt) eltalálni. Legjobban úgy lehet a lövést irányozni, ha



75. ábra. Nyúl 60 lépésre, erős futamban.

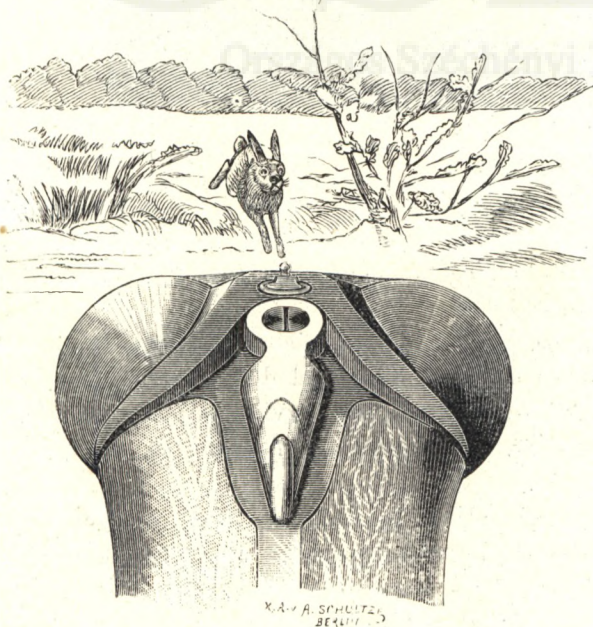
szív mögött hatoljon ki. Ha a bak hátulról ferdén áll, ép ellenkezően kell eljárni. Ha az említett lövések egyikét sem lehet alkalmazni, akkor különösen kezdőknek ajánlatos inkább nem löni, mert a szándékos has- és béllövés, valamint a comblovás, nem illő jó vadászemberhez. Egész közel távolságra még

melső (első) lábuk belső oldalán felfelé haladva a finom ravaszt azon pillanatban érintjük, midőn az irányzék már a szőrön áll, azaz már egypár ujjnyira a vad testén mutatkozik. Ennek megfelelően a golyós fegyvernek úgy kell belőve lennie, hogy a normál távolságra (ca. 80 m.) körülbelül 5 cm. magasabbra hatoljon, mint a vizírozott célpont. Ha a bak oldalvást ferdén áll, úgy kell célózni, hogy a golyó a szívet és tüdőt érje.

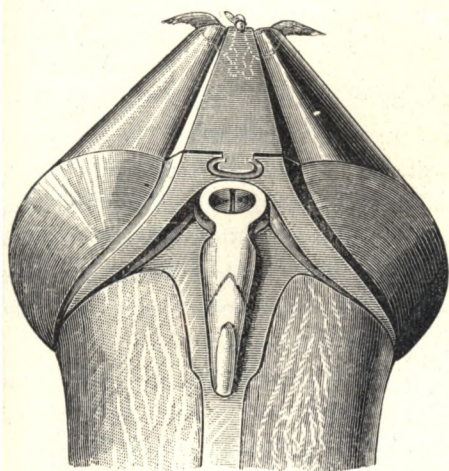
Ha a bak elülről ferdén áll, akkor a felénk fordult mellő mellrészre (Stich) célzunk, hogy a golyó kissé a

a nyaklovást esetleg meg lehet kockáztatni, azonban ez mindig bizonytalan és többnyire keserves utánkeresést igényel.

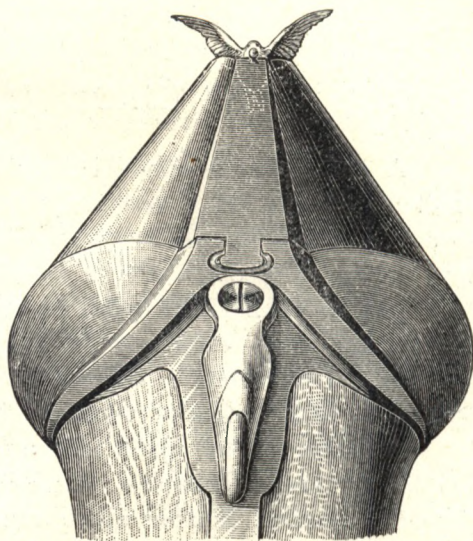
A golyólovásnál még sokkal fontosabb, mint a serétlovásnál a vad löjzésére ügyelni. A tapasztalt vadász rendszeren a vad jelzésén már meg tudja ítélni, hol ül a golyó, ami felette fontos, ha a vad nem a vadász látkörében esik össze. Ebből tűnik ki a füstnélküli lőpor nagy előnye, mely lehetővé teszi, hogy a lövésen keresztül láthassunk, míg a fekete lőpor okozta füstfelhő — különösen nedves időben — a vadászt talány elé állítja; a másik



76. ábra. Nyúl 40 lépésre, teljes futamban, szemközt előlről.



77. ábra. Kácsa reptülve emelkedik.

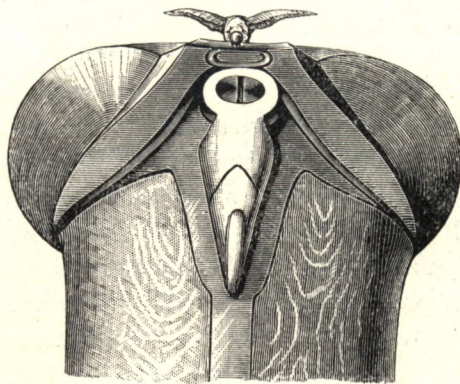


78. ábra. Fácán szemközt reptülve előlről.

követelmény, hogy a lővés helyén szorgosan vizsgáljuk a vérnyomot és a golyó által elvágott netáni szőröket. A jó vérnyom első feltétele, hogy a löveg nyílt belövési és lehetőleg kilövési sebet is okozzon. Legjobban megfelel a kívánt célnak a tompa végű löveg.

Az *iramodó* bakra csak gyakorlott vadász lőjön, mert az ilyen lővés mindig kockázatos. Ily lövéseknél is a bak sebességének megfelelően kissé előre kell ugyan tartani, de távolról sem annyira, mint a serétes lövésnél, miután a golyó sokkal gyorsabban repül.

Az őzbak vadászatánál a 8 mm. öbű és 9,3 mm. öbű (kaliberű) lövegek a legalkalmasabbak. A 8 mm. golyó erős fekete lőportöltést igényel (a 3 gr.) és füstnélküli lőporból közepszerű töltést és körülbelül 11 gr. súlyú löveget. A 9,3 kalibernél a fekete lőporból 3 $\frac{1}{2}$ gr.-nyi töltés és ca. 14 gr. súlyú löveg alkalmazandó. Általában a golyólövés szabálya: közepes kaliber és a löveg s fegyvernél alkalmazható legerősebb lőportöltés.



79. ábra. Fácán egyenesen elrepülve, hátulról.

AZ ÚJKOR VADÁSZFEGYVEREI.

A puskakészítés elméleti tárgyalása messze túlhaladná ezen könyv keretét, azért csakis gyakorlati szempontból teszünk egy pár szükséges megjegyzést és a vadászokra bizzuk, hogy az alább következő rajzok és leírások alapján, továbbá egyes speciális művek nyomán kiválasszák, melyik rendszer felel meg legjobban céljaiknak. Az újabb fegyvereket ma már körülbelül minden vadász ismeri, így tehát tudja azt is, hogy az elöltöltő fegyverek idejüket multák, sőt már a Lefauchaux is teljesen túlhaladott. Éppen ez okból a régi elöltöltő gyutacsos- és a Lefauchaux-puska leírását mellőzni is fogjuk.

A szaklapok az újabb időben folyton hoznak értekezéseket, melyek az újabb fegyvereket behatóan ismertetik, és minden újabb szerkezetet éles bírálat tárgyává tesznek. Minden újabb rendszert vagy a feltaláló, vagy jó barátai égis magasztalnak s mint a létező legjobbat tüntetik fel, hogy ezzel az — akárhányszor jogtalan — reklámmal a dicséért fegyvernek híveket szerezzenek, kikkel elhitetik, hogy ennél jobb csakugyan nem is létezik.

A fegyvernek löképesége nem a fegyvertől függ, hanem a cső szerkezetétől, a závarzattól és a töltény összeállításától. Ez azon alapelv, melyből az egyes rendszerek megítélésénél ki kell indulnunk. Egyiknek előnye a másikkal szemben a kényelmes és gyors kezelésben, az esetleges elsülés biztosításában, a töltény biztos és gyors meggyújtásában, az egész fegyvernek ellentálló képességében, egyszóval minden körülmények közötti használhatóságában van. A puskának többé-kevésbbé tetszetős formája is tekintetbe jön, mert elismert tény, hogy a csinos fegyver minden vadásznak több örömet okoz, mint valami esetlen szerszám.

Mielőtt az egyes rendszerek tárgyalására áttérnénk, célszerű lesz a puska fő részeinek: a csőnek, a závarzatnak és az agyazásnak szerkezetéről egyet-mást előrebocsátani.

1. A cső.

A cső öbének (kaliber) a száma eredetileg azonos az illető öbnek megfelelő gömbölyű golyók számával, ahány t. i. ebből egy fontot nyom; ez idővel a töltényhüvelyek normális jelévé vált és a töltényür belső kiterjedését jelzi, míg a cső többi részének öbe ugyanazon számú puskáknál is bizonyos eltérést mutat, mert, ámbár két normálöböt különböztetünk meg, az angolt és franciát, azért a különféle gyárak nem fúrják a normális öbnek megfelelően a sörétes csöveket, hanem ezek több-kevesebb eltérést mutatnak, mit a kidolgozásnál előforduló esetlegességek idéznek elő és ha bizonyos határt nem lépnek túl, a puska lövési képességére nincsenek is befolyással. Természetesen, ezen tekintetben sok hibát is követnek el, mert a tölténykamara és a cső átmérője közötti különbség nem önkényes és a megengedhető határ túllépése a puska löképeségére káros hatású.

Rendes vadászati viszonyainkat tekintve, a huszas, tizenhatos és tizenkettes öbű kétsövű fegyverek vehetőek tekintetbe. A nagyobb öbű puskának a tölténye, természetesen, több port és több sörétet tartalmaz, de azért a por és sörét közötti arány az összes öbű nagyságoknál megközelítőleg azonos kell hogy legyen s így, azon gyakran hallható nézet, hogy a nagyobb öbű puska messzebb hord és lövése erősebb, téves; csak az igaz, hogy a tizenkettes öbű puska töltényében több levén a sörét, mint a tizenhatos vagy huszaséban, nagyobb a valószínűség, hogy a vadat több szem éri. Némely vadász azért is szereti a tizenkettes öbű puskát, mert ez rendesen erősebb szerkezetű, mint a kisebbiek és így az erősebb töltény használata lehetséges.

Az erős töltények célszerűségének kérdéséről és a töltési viszonyokról később fogunk szólni. Az a vadász, kinek csak egy puskája van, annak a tizenhatos öbű felel meg a legjobban. Az itt-ott látható tizennégyes öbű puskákat, mint ilyeneket, újon nem készítenek, hanem vagy az előltöltőknek hátultöltökké való átalakításából, vagy a nagyon kikopott hátultöltőknek szükséges megváltoztatásából származnak.

A cső fúrása két részből áll: a tulajdonképpeni csőből és a tölténykamarából; a kettőnek egymással azonban teljesen koncentrikusoknak kell lenniök. Ellenkező esetben, ha például a tölténykamara fúrása ferdén áll a csőéhez, akkor lövés alkalmával a fojtás nem megy egyenesen a csőbe, a sörétek rézsütosan ütődnek a cső falához, honnan lepattanva, az ellenkező oldalhoz vágódnak s így az ismételt ide-oda ütődés folytán különböző irányban hagyják el a csövet, miáltal a nagy szóródás mellett a gyenge erejű lövés jön létre. Hasonlóan hatnak a cső belsejében levő esetleges egyenetlenségek, melyek igen különböző okokból származhatnak. A tölténykamara és a cső közötti igen éles átmenet is csökkentheti a puska lövési képességét, mert a sörétnek és a lőporgázoknak lökésszerű, hirtelen behatolása a szűkebb csőbe, a sörét vezetését és erejét jelentékenyen gyengíti.

A tölténykamara és cső közötti átmenetet tehát egy bizonyos hosszúságú kúpnak kell közvetítenie, csak hogy itt is igen sok hibát követnek el. Az átmeneti kúp hosszúsága csak akkora lehet, hogy a fojtás, mihelyt a töltényhüvelyből kilép, azonnal elérje a cső falát, nehogy mellette lőporgázok legyenek szabaddá. Azok a kúpos összeköttetések tehát, melyek egy időben divatosak voltak, éppen a hosszú összekötő kúp miatt határozottan rosszak s csakis rézhüvelyek használata mellett van bizonyos jogosultságuk; mert ezeknél, vékony faluk miatt, a belső üreg nagyobb lévén, mint a kartonhüvelyké, egy számmal nagyobb fojtást kell használni, tehát a tizenhatos öbűhöz tizennégyest és így a fojtás az átmeneti kúp falával azonnal érintkezik, míg a rövid átmenetnél, ha kemény fojtást használunk, a puska erősen rúg.

A cső ezen esetleges átmeneti szűkülésével nem tévesztendő össze a cső végének mesterséges megszükitése, mit choke- vagy szűkített fúrásnak nevezünk. Ezen, már előbb megkísérlett, de körülbelül csak pár évtized óta sikertelen fúrásmodnak a célja a sörétlövés szóródását kisebbiteni és a találati képet a közepén tömöríteni. Ha előbb ezen irányban terv nélkül kísérleteztek,

ma a jobbhírű fegyvergyárak tényleg képesek a choke-fúráshoz kötött követelményeknek minden tekintetben megfelelni.

A jó choke-fúrás előállítása azonban nem oly könnyű, mint azt talán első pillanatra elképzelni lehetne. Teljesen egyforma choke-fúrás mellett nem minden cső mutat egyforma löeredményt, mert itt a csövek rezgési viszonyai lényeges szerepet játszanak. A pontos és egyenletesen lövő szűkített choke-fúrás nagy gondosságot igényel s így olcsó pénzért jó szűkített-fúrású csövet nem várhatunk. A technikailag helyesen készített, kúposan szűkített csőnek a tölténykamrától pontosan hengeres fúrással kell bírnia, a cső végénél következik a kúpos átmenet a rövid, szűkebb részbe, mely szintén teljesen hengeres kell hogy legyen. A szűkített és kúpos rész hossza nem tetszés szerinti, hanem az őb nagyságával arányban van.

Vajjon a lövés tömörítésének mily nagy foka felel meg a vadász céljainak, az a puska használatának mineműségétől és az illetőnek a lövésben való jártasságától függ. Ha valaki puskáját az erdőben és a foglyászásnál használja, hol nagy távolságról nem igen lehet szó, annak célszerűbb a mérsékelt szóró fegyver, mint az, amelyik nagyon összehord; a körvadászatoknál használandó puskánál is célszerű, ha a puskás számot vet saját képességével, mielőtt nagyon összehordó puskát választana, mert a találás valószínűsége a szórás kisebbedésével, szintén fogy.

Legegyenletesebben főd a pontosan fúrt hengeres vagy irányos cső; azonban az ilyen csövek ritkák, mert előállításuk rendkívül gondos munkát kíván. A valódi irányos csőnek a tölténykamrától a cső nyílásáig minden pontján egyenlő átmérőjűnek kell lenni, legfeljebb a tölténykamara felé engedhető meg egy kis tágulás, míg fordítva, a cső nyílása felé soha. A legerősebb szűkített kúpos fúrástól, mely a cső nyílásánál 1 mm. szűkülést mutat, egészen a tiszta, »javított irányos fúrásig«, mely nem egyéb, mint gyenge szűkített fúrás s melyet leginkább azért állítanak elé, mert tiszta hengeres, irányított fúrást nagyon nehéz készíteni, sokféle fokozat van.

Ezen különböző fokozatokból a vadász céljainak legjobban megfelelőt kiválaszthatja. A legtöbb vadász részére legcélszerűbb, ha az egyik cső irányos fúrású, a másik cső pedig, hogy távolabbra is lehessen löni, mérsékelt szűkített kúpos fúrással van ellátva. Az ilyen mérsékelt szűkített fúrás volna ajánlható az úgynevezett vegyescsővű pusokák sörétes csövénél is, ha ezen csőből gömbölyű golyót nem lövünk. Miután azonban hazánkban a viszonyok olyanok, hogy a vegyescsővű puska sörétes csövébe is a legtöbbször célszerű golyót tenni, a szűkített fúrást nem ajánlhatom, habár az ilyen irányos csövek ritkán lövik a sörétet jól és egyenletesen, minek oka a két egyenlőtlen cső különböző rezgési viszonyaiban keresendő.

A puskacsövek hosszának megállapításánál tekintettel kell lenni arra, hogy a löpörgázok teljesen felhasználódjanak, mielőtt a lövedéken, illetve a puskaporon levő fojtás a csövet elhagyja. A lövedék nagyobb ellentállása rövidebb csövet tételez fel, azért készítik a golyós csöveket rövidebbre, mint a sima söréteseket. Igen sokan a vadászok közül azt a nézetet vallják, hogy

a hosszabb csövek jobban és messzebbre hordanak, mint a rövidebbek, mert azok a sörétet jobban vezetik és a lőporgázokat jobban kihasználják; ezen nézet azonban teljesen téves. Ha a cső olyan hosszú, hogy a lőporgázok mozgató erejének egy része a fölösleges hosszúságú csőben a fojtás dörzsölésének legyőzésére használódik fel, akkor a lövés ereje ezáltal gyengül; hasonló eset áll be, ha a cső annyira rövid, hogy a fojtás kimegy belőle, mielőtt a gázok kellőleg kiterjedhettek. A gyakorlati kísérletek alapján kitűnt, hogy legjobbak és a célnak leginkább megfelelnek a 750—780 mm. hosszúságú csövek. A cső hosszának megválasztásánál az a körülmény is fontos szerepet játszik, hogy a rövidebb csövű puskával, rövid irányzóvonala lévén, gyorsabban lehet célózni, mint egy hosszabbal; az igaz, hogy könnyebb is vele hibázni. Hol tehát a gyors lövés a fő és nagy távolságra nem lövünk, például vizslával való foglyászásnál és az erdőben, célszerűbb rövidebb csövű fegyvert használni.

Habár az összes fegyvercsövek ki vannak próbálva, azért — főleg a könnyebb fajta puskák vásárlásánál — célszerű a cső erősségét behatóan megvizsgálni. A csövek elrepedését igen különböző esélyek idézhetik elő, mi ellen még a legkorrektebb próba-belövés sem véd. Ha egyes ilyen eshetőségek, például a cső nyílásának eldugulása hó vagy föld által, vagy a cső üregének erős megszűkülése benragadt hüvelymaradványok következtében, vagy vastag, gyűrűszerű rozsdafoltok képződése folytán még a legerősebb csövet is megrepszthetik, azért van akárhány körülmény, melyet az erős cső kibír, míg ez a gyengébb csövet tönkreteszi. Így p. o. akárhánszor megesik, hogy a jobb csőből többször egymásután lövünk és a bal csövet ezalatt nem vesszük igénybe, ha a töltények nincsenek rendkívül erősen becsavarva, előfordulhat, hogy a balcsőben levő töltény becsavarása a folytonos rázkódtatás folytán meglazul, a sörétfojtás a csőben előre csúszik, a sörét egy része kihull, de egyes szemek a fojtást a cső közepén a cső falához ékelik s a bal cső töltényének kilövése alkalmával a cső megrongálódik. De tekintetbe kell venni a csövek kopását is a használat és tisztítás következtében. Egy szóval, inkább legyen az a puska egy pár dekával nehezebb, mintsem örökösen attól féljünk, hogy a nagyon filigrán szerkezetű »Fusil-plume« valami bajt fog okozni.

Természetesen, nem értem ezalatt azokat az elegáns foglyászó puskákat, melyeknek könnyű csövei rendkívül erős és nagyon megbízható *Krup-féle* öntött acélból készülnek és az egész puska a legnagyobb gonddal van kidolgozva; habár ezeknél is a füstnélküli por használatával az óvatosság nagyon ajánlatos. Itt elsősorban azon hármascövű puskákról van szó, melyek oly olcsón árusíttatnak el, hogy az ember nem tudja, vajjon a gyáros könnyelműsége nagyobb-e, aki ilyen forgalomba hoz, vagy a vadászé, aki ilyen puskát használ.

A cső vastagságának megítélésénél, természetesen, nem szabad a cső anyagának minőségét tekinteten kívül hagyni. Az újabb időben a puskacsövek készítésénél az öntött acél kezdi a drága damaszkcöveket háttérbe szorítani, mert tartósság tekintetében még a legolcsóbb öntött acél sem áll a damaszkc

mögött, míg a finomabb öntött acélfajok ellentállóbbaknak bizonyultak a damaszknál. Ezeknek az öntött acél fajoknak anyagát bizonyos eljárással anynyira tömörítik, hogy rugalmasságuk és szívósságuk rendkívül fokozódik, minek folytán ezekből vékonyabb csöveket is lehet előállítani, mert anyaguk keményebb, mint a damaszké s ennek folytán a kopásnak is kevésbé vannak kitéve.

A puskacsövek gyártásánál használt damaszkot különbözőképpen össze-csavart vas- és acélsodrony összeforrasztása által állítják elő és így az előállítás módjának megfelelőleg különböző mintázatot mutat. Minél finomabb és egyenletesebb a mintázat, annál drágább az illető damaszkfaj, mert a mintázat egyenletessége és szabályossága nemcsak a cső szépségét emeli, hanem egyszerűen az anyag jóságának is a próbaköve. A legolcsóbb damaszkfaj a szalag-



80. ábra.
Bernard-damaszk.



81. ábra.
Rózsa- vagy török-damaszk.



82. ábra.
Patkószeg-damaszk.



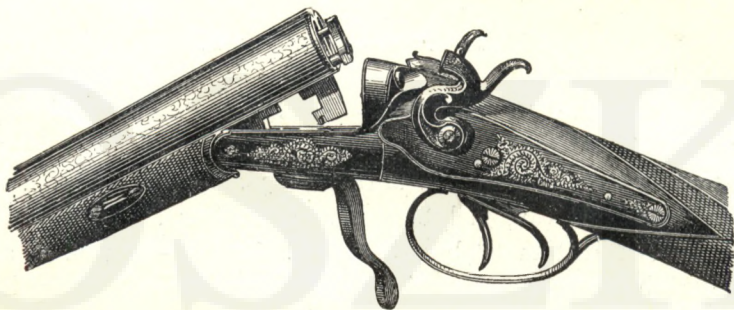
83. ábra.
Crollé-damaszk.

damaszknak, mely egyszerű csavaralakú mintázatáról ismerhető fel. A legfinomabb damaszkfajok: a valódi Bernard-damaszk, és török- vagy rózsá-damaszk; a patkószeg- és crollé-damaszk jó közepes fajok (lásd a 80—83. ábrát). Ezekon kívül azonban még igen sok damaszknak-fajta van.

Azon régi nézet, hogy a jól lövő sörétes csőnek puha anyagból kell készülni s ez okból a damaszknak alkalmasabb, mint a keményebb öntött acél, behatóbb kísérletek alapján valótlannak bizonyult. A nagyon kemény, komprimált öntött acélból készült csövek éppen oly jól lönek, mint a legpuhább damaszkeső, ha mindkettő ugyanazon gondossággal van kívül-belül kidolgozva. Sőt az újabb évek pontos kísérletei bebizonyították, hogy a *witteni*, *Excelsior-acél* és a *Krupp-féle Special-puska acél* a legtökéletesebb csőanyag, mely az angol acélfajoknál is kitünőbb s most az elsőrangú puska számára általánosabban használtatik. A legtöbb damaszkesövet Belgiumban készítenek; kevesebbet gyárt Anglia, míg a valódi Bernard-damaszkesövek Franciaországban készülnek.

2. A závarzat.

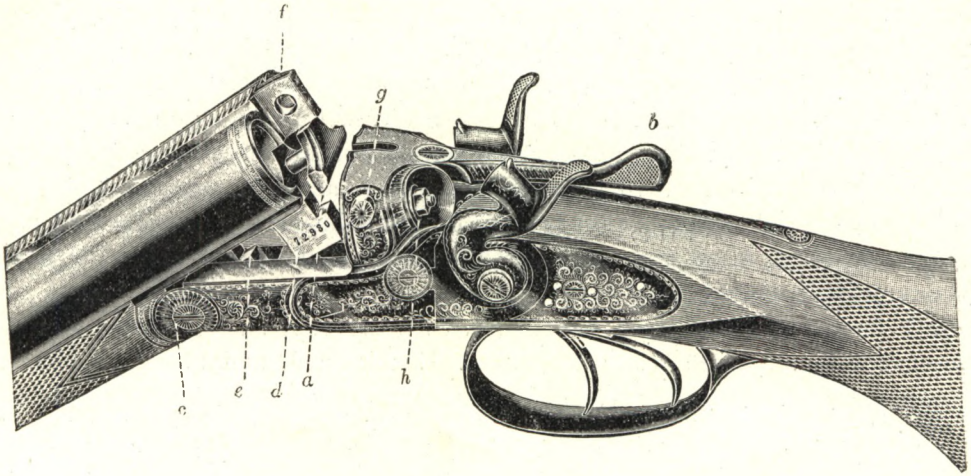
Miként a cső anyagának kiválasztásánál az izlés és előszeretet nagy szerepet játszanak, ugyanazt mondhatjuk a závarzatra vonatkozólag is. A závarzat feladata a fegyvert biztosan elzárni és a lőpor gáznyomásával szemben a szükséges ellenállást kifejteni; ezen célnak rendes körülmények között a régi, egyszerű, az agy alsó részén fekvő excenter závarzat éppen olyan jól megfelel, ha jól és pontosan van kidolgozva, mint a reteszárók különböző nevei (Toplever, Scott) a kakasok közt fekvő kulccsal. Nem lehet azonban tagadni, hogy ezek a Scott-závarzatok sokkal könnyebben és kényelmesebben kezelhetők; nagy előnyük továbbá, hogy ezen závarzatok mellett a závarvasnak sokkal laposabb és tetszetősebb alakot lehet adni. A závarvas a csövek aljzatát képezi és a csövek forgatására szükséges sarkazatot, és a csöveket az agyazattal szorosan összekapcsoló zárókészüléket tartalmazza. Ennek az ú. n. farvasa áll ellent a lőporgázok nyomásának, tehát készítésénél arra kell ügyelni, nehogy tetszetős



84. ábra. Excenter-závarzat.

formája és könnyüése miatt a szükséges biztonság veszélyeztessék. Ha a závarvas nagyon gyenge, a legjobb zár sem tart; rövid idő alatt egyik-másik része kiterjed, minek folytán a csövek a závarzatnak a csöveket elzáró lapjától eltávolódnak, mi a fegyver további használatát veszélyessé, illetve lehetlenné teszi. A reteszávarzatoknál még inkább feltétlenül szükséges, hogy a legnagyobb gondossággal legyenek kidolgozva, hogy a reteszek a megfelelő kapcsokba minden nehézség nélkül és anélkül, hogy tágan járnának, beakadjanak, hogy a meghosszabbított sín lencsealakú vége a závarvas megfelelő üregébe pontosan beilleszkedjék és hogy a háromszoros zárnál a harántzárék a csősín meghosszabbításának és a závarvasnak megfelelő nyílását teljesen kitöltse. Ha ezen követelményeknek nincs elég téve, a szép kinézésű závarzat szemfényvesztés és a puska részei kevés használat után kotyogni fognak. Tehát itt is ismételjük, hogy ne az olcsót keressük, mert kevés pénzért pontos és gondos munkát nem lehet kapni, más szóval: »olcsó húsnak híg a leve!« Elméletileg a legjobb a háromszoros reteszávarzat, mert ez a csöveket a závarvassal nemcsak alul köti össze, mint a többi zárók, hanem a felső részükön is; de az erős töltéssel szemben biztonságot ez is csak akkor nyújt, ha a

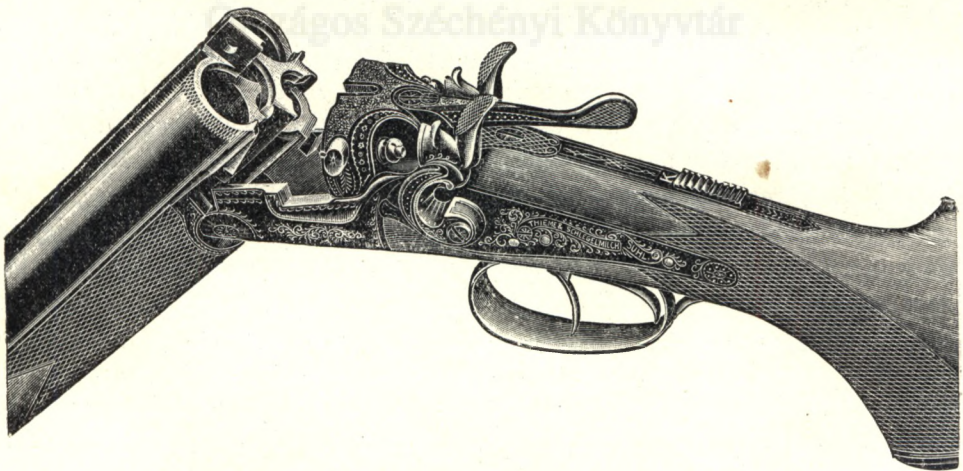
munka nagyon pontos. Ha az ilyen biztonság a kétsövű sörétes puskáknál rendes töltények mellett nem is elkerülhetlenül szükséges, a golyós töltény



85. ábra. Háromszoros reteszzárvázat.

erősebb gáznyomása miatt, a vegyes- és hármascövű golyós fegyvereknél okvetetlen megkövetelendő.

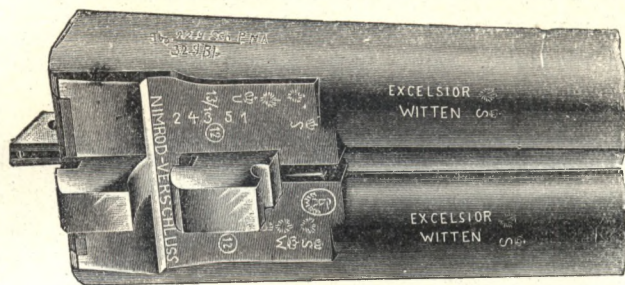
Az excenter-zárvázatot a 84. ábra mutatja. A cső alsó részén levő kapocs belső részén bemetszés van, melybe a kengyelkulccsal összeköttetésben levő excenter a kulcs fordítása közben beleakad. Ennél — az ú. n. angol kulcsnál — gyakoribb a zárvázat hosszában fekvő egyenes kulcs vagy hosszú kulcs.



86. ábra. Nimrod-orrzárvázat. I.

A háromszoros reteszzárvázatot, a kakasok közötti felső kulccsal, a 85. ábra mutatja. Ha a felső kulcsot *b* hüvelykujjunkkal gyengén jobbra nyomjuk, a *c* sarkazat körül forgó cső annyira lebecslik, hogy a töltényeket kényel-

mesen betehetjük. A csőnek gyenge felemelésével a závarzatot ismét elesukhatjuk és a cső három helyen kapcsolódik a závarvashoz. A csőkampók két bemetszésébe *d* és *e*, egy kívülről nem látható, kettős ék akad bele, mely össze van kötve a kulccsal és a závarvasban mozog. Ezenkívül a csősín kiálló részén *f*, mihelyt a puska bezáródik, egy erős hengeres zárszeg, *g* megy kereszt-



87. ábra. Nimrod-orrzávarzat. II.

tül, mely a závarvas farvasába van illesztve és melyet szintén a kulcs hoz mozgásba. Ez a háromszoros zár a csövet a závarvasal úgy összeköti, mintha egy darabból állanának és még a legerősebb használat mellett sem tágul meg, sőt nem is rezeg, mi a lövés pontosságát jelentékezen növeli.

A háromszoros reteszzávarzatnak további jelentékeny javítását képviseli a Nimrod-puskagyár által Guhlban forgalomba hozott »Nimrod-orrzávarzat«, melyet 86. és 87. ábráink minden magyarázatnál világosabban tüntetnek fel.

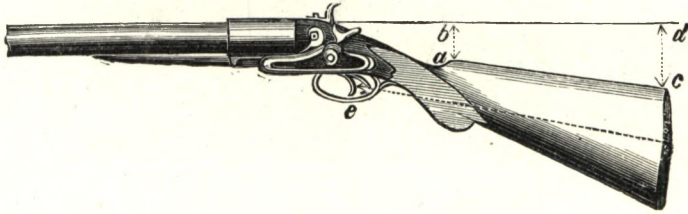
3. Az agy.

Az agy a puskának fából készült része, melyhez, illetve melybe a csövek, a závarzat és a szerszám vannak erősítve. A puska választásánál az agyra a legnagyobb figyelem fordítandó, mert ha a puska agya nem felel meg a puskás testalkatának, vagy amint mondani szokták, nem fekszik jól az arcához, egyenletes, jó eredményt nem ér el vele soha. Akinek hosszú nyaka és hosszú karjai vannak, általában nyulánk testalkatú, az hajlottabb és hosszabb agyú puskát kell hogy használjon, mint a köpcös testalkatú puskás; akinek az arca sovány, annak a vastag agy jobban fekszik, mint a telt arcú, erős arcesontú egyének.

A puska fekvésének megbírálásánál a következőleg járunk el: Valamely — szemünkkel éppen egy magasságban levő — célt jól megnézünk, azután behúnyjuk mindkét szemünket és anélkül, hogy testünkkel megmozdulnánk, célhoz vesszük a puskát. Midőn szemünket kinyitjuk, a célgömbnek a célon kell lennie s a sínből, a célgömbtől számítva, kétharmadát látjuk csillogni. Aki nem képes behúnyt szemmel fejével és testével annyira mozdulatlanul maradni, hogy a szeme a célra legyen irányítva, az a kísérletet nyitott szemmel teheti. Ha a puskát gyorsan célzáshoz kapja, látni fogja, hogy a célgömb hova áll.

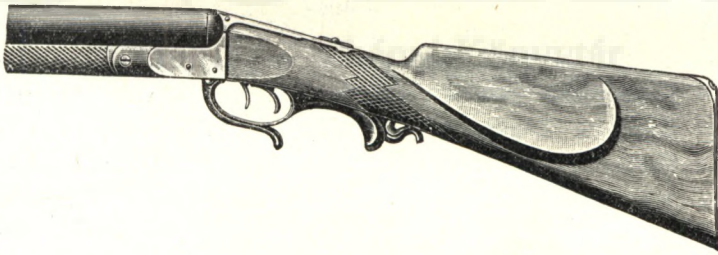
Hacsak a célgömböt látjuk, vagy ennek is csak a felső részét, akkor a puskaagy nagyon hajlott; ha az egész csövet látjuk, akkor az agyazás igen egyenes. Az első esetben a puskás mindig igen röviden, a második esetben magasan lőne.

Az agy hosszának megítélésénél a következőkre kell ügyelnünk. Ha a puska agyát a behajtott jobb karunk könyökizületébe szorítjuk, mutatóujjunkkal az első ravaszt kényelmesen el kell hogy érjük. Általában ajánlatos, inkább valamivel rövidebb, mint igen hosszú agyat választani. Az utóbbi,



88. ábra. Agymérték.

kivált télen, midőn vastagabban vagyunk öltözve, kényelmetlen. Az agy méreteit a következőleg vehetjük le. A csősin közepére egy hosszú vonalzót úgy állítsunk élére, hogy hátsó vége a puska tusánál kiálljon, és most a tus vége felső részének távolságát a vonalzótól lemérjük (88. ábra $a-b$ és $c-d$). Az agy hosszát a puska tusavasának közepétől a jobb cső ravaszáig húzott vonal hossza adja meg. Közepes testalkatú egyének részére a következő mér-



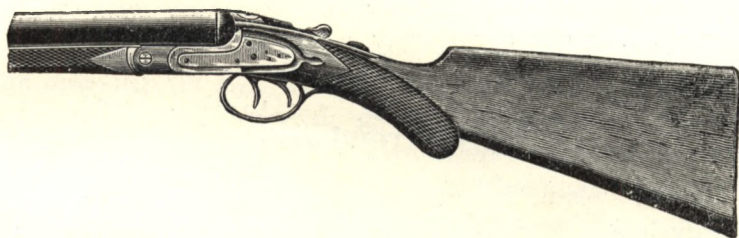
89. ábra. Német agyazás.

tékek vehetők fel: tushossza 36 cm., a tus orrának távolsága az egyenestől (88. ábra $a-b$) 3,5 cm. és hátsó rész távolsága (88. ábra $c-d$) 7 cm.

Alakra nézve háromféle agyazást különböztetünk meg: a német (89. ábra), az angol (91. ábra) és a pisztolyagyazást (90. ábra).

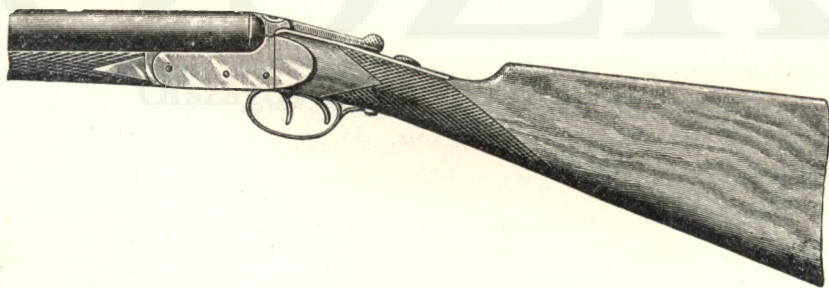
Az eredeti német agyat erős pofával és kengyelfogantyúval készítik s ha a puskás arcához jól talál, t. i. nem túlerős, sem nem gyenge, a célzásnál a legjobban fekszik az archoz, különösen, ha a puskás megszokta célozás alkalmával a puska tusát erősen a vállához szorítani és arcát a tus pofájára fektetni. A kengyel mögött levő szarufogantyú homorulata a kéznek biztos támaszt nyújt, midőn a puskaagy nyakát átfogja. Hogy ez a fogantyú mennyire

előnyös, legbiztosabban mutatja a *pisztolyagyazás* általános elterjedése, melynél a puska nyaka, mielőtt a tusába átmenne, lefelé egy kanyarulatot képez. Ez tulajdonképpen nem más, mint a kengyelfogantyú pótlása, hogy a kéznek biztos támasza legyen, mi az egészen sima *angol agyazásnál* hiányzik. Az angol agynak meglehetősen gyenge tusa van, melyen úgy a pofa, mint a kengyelfogantyú hiányzik; az agy nyakának és tusának orma egy vonalban van az irányvonallal, míg a német agyazásnál a tus orma az irányvonalától egy keveset jobbra eltér.



90. ábra. Pisztolyagyazás.

Az agy ezen formája határozottan a leghelyesebb, mert a puska, amint a vállhoz vesszük, arcunkhoz rézsút állván, a szem az irányvonalat gyorsan megtalálja. Az arcnak kellemetlen felverése, a puska rúgása következtében, mindig az igen egyenes agyazás következménye s ez ellen a pofa kipárná-



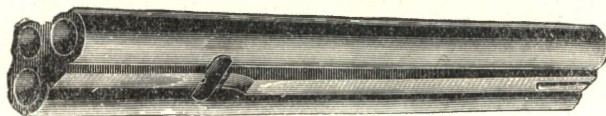
91. ábra. Angol agyazás.

zása, mi a puskát el is rondítja, mit sem használ, hanem csak a tus megfelelő lefaragása segít.

Az agyforma kiválasztásánál igen nagy szerepe van a megszokásnak és a kedvtelésnek; a legjobb mindenesetre az, amelyik arcunkhoz a legkényelmesebben fekszik s amelyekkel a leggyorsabban tudunk célozni.

Aki jobb szemét a célozásnál nem használhatja, az kénytelen vagy a baloldali célozást megszokni és angol agyú puskát használni, vagy a hajlított nyakú puskával próbálni szerencsét, mely utóbbinál még fontosabb, hogy teljesen a puskás testalkatához mérten legyen készítve, amennyiben az agy nyakának hajlása a puskás arc- és vállszélességének kell megfelelni, hogy

a felkapásnál a szeme az irányvonal hosszabbításába essék. Az ilyen agy készítéséhez hosszú rostú fa használandó, mert különben igen könnyen törik.



92. ábra. Homorított csősn.

A magas lövés javítását még a *homorított csősn* alkalmazása által is sikerrel kísérelték meg (92. ábra), mely König sz. k. alezredes találmánya.

Fegyverrendszerek.

Ezen általános elvek ismertetése után áttérhetünk az egyes *fegyverrendszerek* tárgyalására. Miután a különböző rendszereknek részletes és beható tárgyalása a már többször hangsúlyozott okból nem lehetséges, kénytelenek vagyunk csakis az általános jellegzésre szorítkozni és a meglevők tömegéből csak egy pár tipikus szerkezetet fogunk részletesebben leírni.

A jelenleg általánosságban elterjedt vadászfegyverek *vagy kakasos, középen gyújtó fegyverek* (Lancaster), *vagy kakas nélküli, önfelhúzó fegyverek* és a legújabb időben az *automata- és ismétlő-fegyverek*.

1. Középen gyújtó- vagy Lancaster-fegyver.

A különböző szerkezetű vadászfegyverek között legnagyobb mértékben a *középen gyújtó* vagy másként *Lancaster-puskának* nevezett fegyver van elterjedve, mint ezt első gyári előállítója, de nem feltalálója után elnevezték. A *Lancaster-fegyver* feltalálója a belga *Bernimolin*, ki ilyen puskát már 1850-ben készített.

Ezen rendszert *Lancaster* hozta Londonban forgalomba; puskái találtak is elismerésre, de a különböző fogyatékoságuk miatt, különösen a töltényeket illetőleg, nem igen terjedtek. A töltények még húsz év múlva is nagyon hiányosak voltak és igen sok nem sült el, mely hibán csak az utolsó négy évtized haladó technikája volt képes segíteni, úgy hogy a középen gyújtó puska korszaka körülbelül a hetvenes évek első éveiben kezdődik.

Bármilyen hiányos volt is azonban a központi gyújtás, már előre lehetett látni, hogy ezen szerkezet mindazon előnyöket egyesíti magában, miket a hátultöltő fegyvertől megkívánhatni, hogy tehát valami módon javítva, ez lesz a jövő fegyvere. A tapasztalás azt bizonyítja, hogy a hozzáfűzött reményekben nem is csalódtak, mert a Lancaster-fegyver határozottan diadalmaskodott a többi rendszerek fölött. A legkedveltebb puska lett, mert úgy tetszetős külső formája, valamint a lőpornak gyors gyújtása folytán a régi, jónak bizonyult gyutacsos fegyvert leginkább megközelítette. Az erős és a különböző külső

hatásokkal szemben biztos töltények szállítása veszélytelen, a szerszámrészekhez a levegő és víz nem férhet, a puska megtöltése, a töltények kivevése a lehető legkényelmesebben eszközölhető. Nem csodálhatni tehát, hogy az összes fegyvergyárosok ezen szerkezet előnyeit azonnal felismerve, arra törekedtek, hogy tökéletesítsék; tartósságát, egyszerűségét és kényelmességét fokozzák. Ennek következtében a kakasos középén gyújtó rendszereknek egész sorozata keletkezett, melyek a célnak, az egyik jobban, a másik kevésbé jól, mind megfelelően s a vadászokra az egyik csábítóbb volt, mint a másik.

Mellőzve a különböző változtatásokat és javításokat, melyeken a *Lancaster*-fegyver az idők folytán átment, egy olyan kakasos puska jellegzésére szorítkozunk, mely a mai kivánalmaknak teljesen megfelel (lásd a 79. és 80. ábrát).

A *Lancaster*-fegyver leggyakoribb elzáró készüléke a kettős reteszzávarzat a kakasok között fekvő kulccsal, gyakori a lencsealakú és a závarvasba illeszkedő sínmeghosszabbítás vagy a háromszoros závarzat a sínmeghosszabbításon keresztül menő zárszeggel és azt sem lehet tagadni, hogy ez a puska legkényelmesebben kezelhető. A legtöbb puskának levehető, csappantós előágya és osztott csősarkazata van. Előnye továbbá ezen fegyvernek, hogy a cső kapcsai radiális állásúak levén, ennek folytán a csövek félköralakú mozgásánál a kapcsok szorosan beilleszkednek a závarvas bemetszéseibe. A závarvas csőzáró lapjában elhelyezett gyúszegeket vagy csavarrugó tolja vissza, mi azonban gyakran ki van téve az elrozsdásodásnak, megakadásnak és törésnek vagy a gyúszegek egyszerű, laza csapszegek, melyek saját súlyuknál fogva visszaesnek, illetve a tölténytoló lecsapott széle a fegyver nyitása alkalmával visszatolja. A drágább fegyvereknél gyakran a közönséges tölténytólót a tölténykidobó készülék helyettesíti, mely a kilőtt töltény hüvelyét a puska kinyitása alkalmával kilöki. Ha még olyan jól is néz ki, midőn a fegyverkereskedésben a vevőnek az ilyen hibátlanul működő *tölténykidobó készüléket* bemutatják s bármilyen ingerlőleg is hat egyik vagy másik vadászra az ily módon elérhető gyorsaság a töltésben, illetve lövésben, azért ezen újítást még sem ajánlhatjuk feltétlenül, mert a gyakorlatban nem mindig megy olyan simán, mint a boltban. Ha a fegyver nem a lehető legtisztább, a tölténykamrába rozsdá képződött, vagy a töltényhüvely elrepedése folytán lőpormaradványok rakódtak le a kamra falára, vagy a nedves időjárás következtében az úgy is egy kissé szorosan járó hüvelyek megdagadtak, az előbb oly korrektül működő tölténykidobó egyszerre megtagadja a szolgálatot s a hüvely a tölténykamrában bennreked. Ekkor aztán kész a nyomorúság, ha esetleg nincs úgy szerkesztve, hogy ilyenkor, mint közönséges tölténykító működjék, mert az akaratos hüvelyt nem lehet az ujjunkkal megfogni és kihúzni. De eltekintve ezen kellemetlenségtől, a hüvelykidobó készülék a puskán oly komplikált változtatásokat idéz elő, melyek annak tartósságát csökkentik. A hüvelykidobó készülékhez teljes és meglehetősen bonyolódott szerszám szükséges, mely a závarvas mellő részébe van beágyazva. Ezáltal természetesen a závarvas gyengül s a törésnek, elhajlásnak hamarabb ki van téve. A tölténykító is két részből áll, hogy mindkét csőhöz külön-külön működhessen, hogy a ki nem

lőtt töltényt ki ne dobja. Ebből még a nem szakértő is láthatja, hogy ha a már magában sem nagyon erős tölténykitoló rúdját hosszában felezik, valami nagy tartósságról nem lehet szó, hanem attól lehet tartani, hogy az ilyen gyenge rész a legkisebb ellentállás következtében elgörbül. Végre az egész készüléket, miután elhelyezésére kevés hely van, minden részében nagyon finoman kell kidolgozni, mi tartósságát szintén nem nagyobbítja.

A vadász jobban teszi, ha az ezen megtakarított pénzt

a puska más részének, p. o. a *szerszámnak* jobb kidolgozására fizeti reá. Ezen takarékoskodni hiba! Csak a legjobb éppen jó és semmi sem okozhat a vadásznak annyi kellemetlenséget, mint ha a puska szerszámja rossz. A jó szerszám készítéséhez először a létező legjobb anyag, másodsor a legpontosabb munka szükséges s minden részében a legprecízebbül kell hogy kidolgozva legyen; mindezt kevés pénzért nem lehet kívánni, de nem is lehet

kapni, mert a jó szerszám, mit megbízható puskaműves készít, ötször annyiba kerül, mint a közönséges gyári árú. A régi előltöltők szerszámja, a közép-

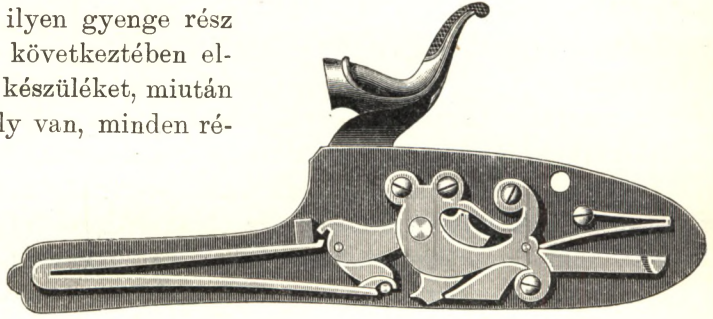


94. ábra. Hátul fekvő szerszám.

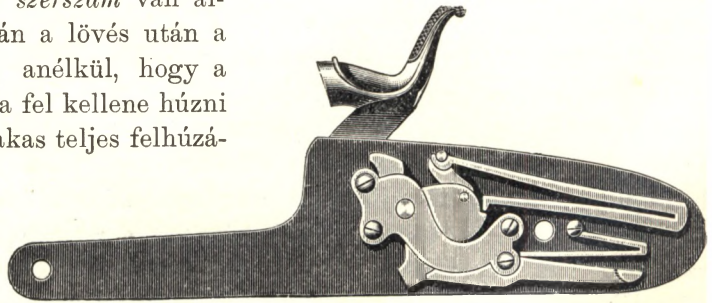
gyűjtő fegyvereknél tényleg csak annyiban változott, hogy a kakasa, miután a gyúszegre rácsapott, magától visszaugrik az első nyugvóra. Ma már minden jobb puskán *visszaugró szerszám* van alkalmazva, minek folytán a lövés után a puskát ki lehet nyitni, anélkül, hogy a kakast az első nyugvóra fel kellene húzni s továbbá a puska, a kakas teljes felhúzásáig biztonsági állásban van.

A legdrágább és legjobban kidolgozott szerszám az úgynevezett kereszt diófedő-

szerszám. Ennél a diófedőnek, t. i. a dió és diófog fölött levő lemeznek, melybe a szerszámlemezrel közösen a dió és diófog illeszkedik, három, sőt



93. ábra. Elöl fekvő kereszt diófedő-szerszám.



95. ábra. Hátul fekvő szerszám egész szerszámlemezrel.

négy karja is van, melyek ellentétben az egyszerűbb szerszámok diófedőjével, melyeknek csak a felső részükön van egy erős kar és melyeknél a diófogat a diófedőn keresztülmenő diófogcsavar hozza mozgásba, biztos, változatlan fekvést kölcsönöznek. Még a nemszakértő is képes lehet a szerszám jóságát némiképp megítélni, ha a következő jelekre ügyel. A szerszám minden részének: a dió vagy roppantónak, a diófognak, a szerszámrugónak és a diófogrugónak, csak kis felületükkel, tehát nem egész lapjukkal szabad a szerszámlemezen, illetve a diófedőn feküdniök, úgy hogy közöttük egy igen kis hézagnak kell lenni. A szerszámrugó feszüljön rugalmasan, a kakast gyors és egyenletes lendüléssel csapja előre és a felhúzásnál élesen csengő s ne karcolás-szerű hangot adjon.

Megkülönböztetünk előlfekvő és hátulfekvő-szerszámot. Az elsőnél a szerszámrugó a dió előtt (93. ábra), az utóbbinál a dió mögött van (94. ábra). Készítenek hátulfekvő szerszámot egész szerszámlemezzel is (95. ábra). A fino-



96. ábra. Modern kakasos közepén gyújtó puska.

mabb szerkezetű fegyvereknél többnyire a szerszám ilyen egész lemezzel van, mivel az előrészével a závarvasba beillesztett szerszám erősebben áll és így pontosabban is működik. A kakasok alakja rendkívüli változatosságot mutat s valóban bámulatos, hogy némelykor milyen idomtalan kakasokat láthatni, melyek elferdített alakjukkal a szemet sértik és emellett annyira célszerűtlenek, amennyire csak lehetséges, mert a felhúzásnál nem nyújtanak a hüvelykujjnak kellő támasztékot. A kakas alakja legyen egyszerű, vonalai legyenek szépen hajlítotak és a fogantyúja úgy legyen alkotva, hogy ujjunk ne csúszhasson le róla. Ami a puska külső kiállítását illeti, megjegyezzük, hogy a jelenlegi irány határozottan a legnagyobb egyszerűsége törekszik. A finomabb fegyvereken ma már bevéselt vadászjeleneteket, vagy művésziiesen faragott agyat nem látunk, hanem egyszerű lapos arabeszk díszítést használnak és a sötét és szépen csiszolt agy képezi a puska díszét. Minden más díszítés a használat következtében szenved és a puska ennek folytán igénytelen kinézetet nyer. A mai ízlésnek teljesen megfelelő közepén gyújtó fegyver a 96. ábrán látható.

2. Kakasnélküli puskák (Hammerless).

Az első kakasnélküli puskák is, miként az első középen gyújtó fegyverek, melyeknek töltényhüvelyei erős kartonlemezről vannak készítve, Angliából kerültek a kontinensre. Közkelettségük azon időből származik, midőn *Greener* birminghami fegyvergyáros ismert kakasnélküli puskáját forgalomba hozta. Ezen puskának, különösen a pénzzel bőven rendelkező körökben, dacára drágaságának, főleg az akkor még új tölténykidobó készüléke és önműködő biztosító zárja miatt sok kedvelője akadt. Szintén Angliából kerültek hozzánk az *Anson*- és *Deeley*-rendszerű puskák, melyeket első időben a németországi fegyvergyárosok mintául használtak, sikerült és nem sikerült utánzataik készítésénél. Az utolsó években azonban ezen tipikus mintától eltértek s felismerve, hogy a kakasnélküli puskát szerszámjának egyszerűsége legjobban ajánlja, a jó szerkezetű, de bonyolódott s nehezen hozzáférhető szerszám szerkezetet a külső oldalt fekvő szerszámmal helyettesítették.

Az angol kakasnélküli puska és utánzatainak szerszámja a legtöbb esetben a ravaszlemezre van erősítve és az ezen célra erősen kívájt závarzatban fekszik, melynek ellenállóképessége ennek folytán jelentékenyen kisebbedett. Azáltal, hogy a szerszámok szűk helyen vannak elhelyezve, az egyes, gyakran nagyszámú részek nagyon finomra vannak kidolgozva. Eltekintve azon körülménytől, hogy elhelyezésüknél fogva nagyon nehéz hozzájuk férni, egyesek oly bonyolódott szerkezettel bírnak, hogy a nem szakértő meg ne próbálja szét szedni, különben úgy járna, mintha óráját bontotta volna szét alkotó részeire. Az oldalt elhelyezett szerszámú, kakasnélküli puskák sokkal egyszerűbbek és nem szakértő is könnyen tisztán tarthatja, mert az oldalt elhelyezett szerszám, eltekintve azon változtatástól, melyet az önfelhúzó készülék és a befelé fekvő roppantók követelnek, mégis csak a perkussziós fegyverekéhez hasonlít. Mindkettőnél az erőt a szerszám rúgó adja s csak igen kevés önfelhúzó készüléknél találunk csavarrugót.

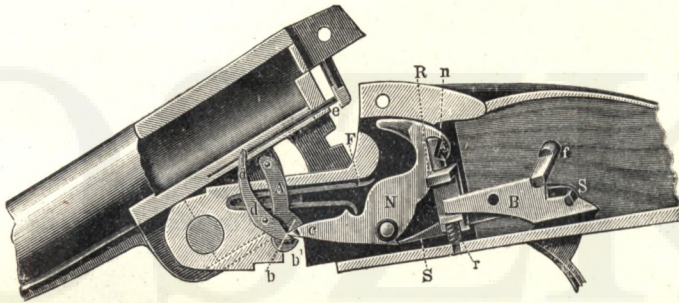
A legtöbb szerkezetnél és főleg az angoloknál a szerszám felhúzását a sarkazaton lebillenő csövek súlya eszközli. Az angol fegyvereknél ez egészen jogosult is, mert Angliában tudvalevőleg a nagy öbű, erős és nehéz csöveket kedvelik, melyeknek súlya tényleg képes rúgókat a megfeszíteni. Másképpen áll azonban a dolog nálunk a kontinensen, hol a könnyű puskák általában elterjedve, melyeknél a cső súlya a legtöbbször nem képes a két erős rúgót összenyomni. Ezeknek tehát a szerszámok felhúzását vagy a závarzat kulcsa végezi, vagy pedig a kinyitás alkalmával a balkézszel, illetve egy erős rándítással kell segíteni.

Az önfelhúzó puskáknál a legtöbb különbség a szerszám szerkezet biztosító készülékében van. Ezek vagy ravasz-, vagy diófog-, vagy roppantó biztosító záruk. Az első olyan készülékek, melyek reteszszerűen a ravaszok elé nyomulnak és a ravaszok hatását a szerszám részeire megakadályozzák, míg az utóbbiak ellenben vagy a roppantót, vagy a diófogat rögzítik és céljuk az, hogy a szerszám elszabadulását még azon esetre is meggátolják, ha a ravaszokat nem

érintjük; tehát biztosítanak az elsüléstől, akkor is, ha a roppantó rovási kikoptak, vagy a puska erős rázkódtatást szenved. Ezen biztosító zárokat egyesítve is szokták alkalmazni. Az önfelhúzó puskáknál a megbízható biztosító zár mindenesetre elengedhetetlen kellék.

Míg a kakasos puskánál a szerszám szerkezetnek esetleges hibája a kakasok felhuzása alkalmával azonnal szembeötlik, ezt az újabb önfelhúzó puskáknál nem mondhatjuk. Így aztán nincs kizárva, hogy a puska nyitása vagy zárása alkalmával, a szerszám valami belső hibája miatt, magától elsülhet még akkor is, ha a ravaszt nem érintjük.

Ezen önkéntelen elsülést előidézheti úgy a roppantó rovásiainak, valamint a diófog-rugónak kopása vagy törése, vagy ha a diófog éke nem vagy gyengén akad a megfelelő rovási; de elsülhet akkor is, midőn a dió rovási nem elég élesek vagy némileg kopottak, ha a puskát erősebben csapjuk be, vagy a puska más rázkódtatásnak van kitéve, különösen ha a závarvas a puska könnyebbétevése miatt gyengébb és így a rezgés hatásának könnyen enged.

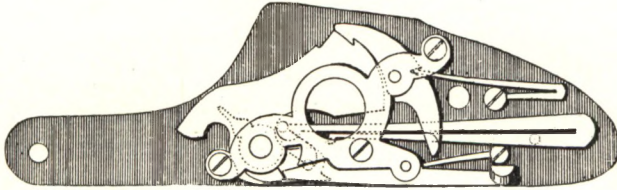


97. ábra. Greener-féle Hammerless-Gun.

Ezen okból az újabb önfelhúzó puskákra önműködő biztosító zárt szoktak alkalmazni, még pedig, mint már említettük, ravasz-, diófog- vagy roppantó biztosítózárt; sok esetben azonban a háromféleből egyesített kettős biztosító zárt is készítenek. A ravaszbiztosító zár minden körülmények között nem elégséges, mert ha a dió rovásiiban hiba van, a puska a rögzített ravaszok mellett is elsülhet.

Az angol önfelhúzó kakas nélküli puskák típusaként a tölténykidobó készülékkel ellátott Greener-féle Hammerless-Gun-t mutatjuk be. A roppantót *N*, a sarkazaton lebillenő csövek oly módon huzzák fel, hogy egy, az első csőkampón levő feszítő toldalék *A*, a roppantó meghosszabbított hátulsó karjába *c* akad, ezt felfelé emeli *s* így a szerszámrugót *F* feszítve, addig fordítja, míg a diófog *S* a megfelelő rovásiába akad. Ha a szerszám felhuzása végbement, az automatikus, kettős szerszám- és ravaszbiztosító zár a következőleg működik. A zárvasba beagyazott retesz *R* egy csavarrugó, *r* által előre hajtva a roppantónak mellső karján levő szegbe, *n* akad és így a roppantót rögzíti, még akkor is, ha a dió második rovási, valami okból, a szolgálatot megtagadná. Ezzel egyidejűleg a ravaszbiztosító zár is tevékenységbe lép,

amennyiben a závarzat tolokájával összeköttetésben levő és bemetszéssel ellátott henger f , a puska nyitása alkalmával, megfordul és domború felével a ravaszra támaszkodva ezt rögzíti. A puska csak ezen kettős biztosító zár kinyitása után süthető el, mi oly módon történik, hogy az agy baloldalán levő kis exentert, mely az f hengerrel összeköttetésben van, annyira elfordítjuk, hogy a henger rovása a ravasz felé legyen fordulva és ezt ezáltal szabaddá teszi.



98. ábra. Régi szerkezetű kakas nélküli puska oldalszármája.

A ravaszbiztosító zár a reteszbiztosító zárt is kinyitja, mert a ravasz lapjának mellső karja a retesz R kimetszésébe akad s így, ha a ravaszt megnyomjuk, a reteszt leviszi és a roppantó szabad lesz. Ha a ravasz a diófogat érinti és ezt a roppantó rovásából kiszabadítja, a roppantó a szerszámrúgó által hajtva előrecsappan. Ha ujjunk a ravaszt elereszti, a csavarrugó r a reteszt R ismét előretolja.

A nagyon elmésen szerkesztett tölténykidobó működéséhez a szerszámrúgó ereje van felhasználva és így egy külön készülék beállításának szüksége

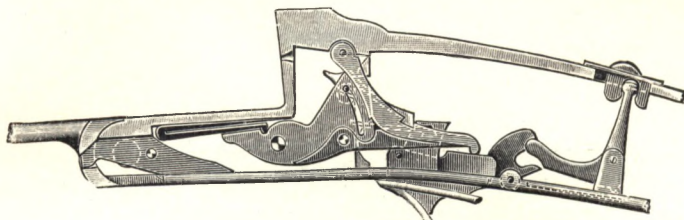


99. ábra. Középen gyújtó kakas nélküli puska oldalszármával.

elmarad. Az osztott tölténykitolóra e egy kétkarú emeltyű d a következő módon hat: midőn a puska kinyitása alkalmával a csövek a sarkozatban mozogni kezdenek, a feszítő toldalék A rovásával C először a roppantó hosszabbított karjába c akad és megkezdődik a szerszámrúgó G feszítése. Ha a feszítés nagyrészen véghezment, a további fordulónál a roppantó karja a második rovásból b kiugrik és erős ütéssel az előbb említett emeltyűt d megcsapja s az ütést másik végével d a tölténykitoló vezető szegére viszi át és ez a töltényhüvelyt kidobja. Ha a roppantó karja a kivető emeltyűt elütötte, a dió b rovásába fekszik s ez a szerszámrúgót addig feszíti, míg a diófogat

pecke a roppantó második rovasába akad. Ha ellenben a töltény nincs kilöve és a puska nyitása alkalmával a megfelelő szerszám felhúzva maradt, akkor *c* kar a roppantó első rovasát *b* nem érintheti és így a kidobó-tevékenység elmarad.

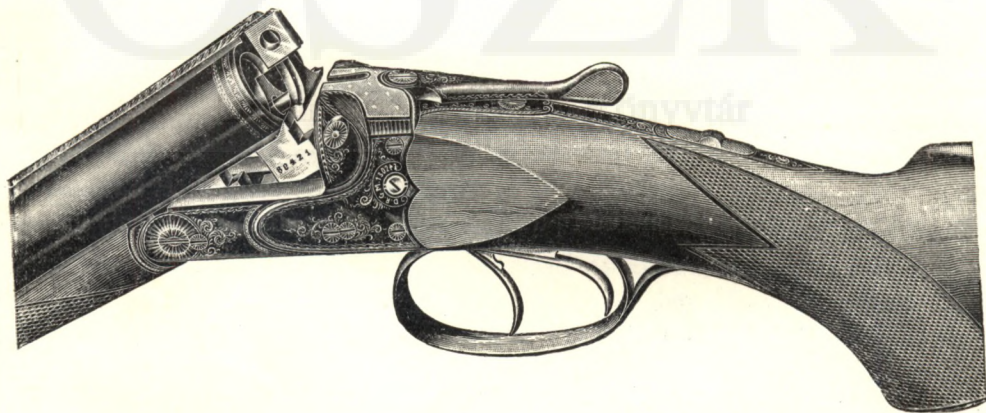
Ezen fegyver egyes részeinek részletes leírását azért adtuk, mert egyszerűen és célszerűen szerkesztett részein az ilyen szerkezet lényege a legjobban látható és mert az ilyenmű szerkezetek között ez vált be legjobban.



100. ábra. Legújabb J. P. Sauer és fia cég által készített kakas nélküli szerszám.

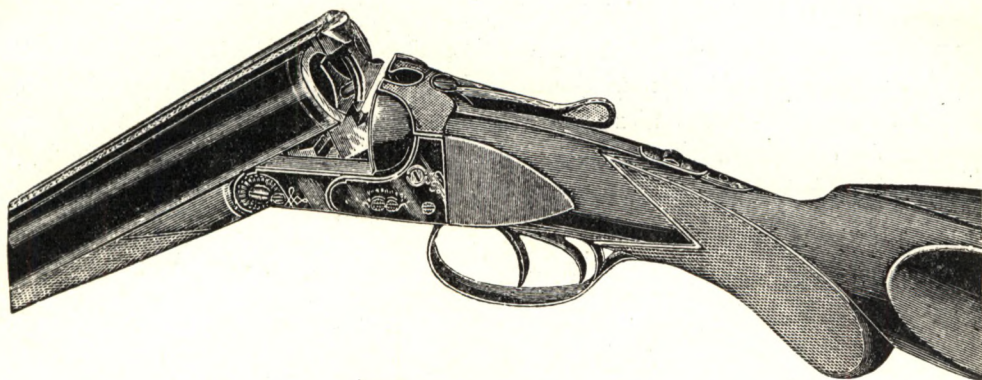
Az *Anson* és *Deeley*-féle puska, melyet részint eredeti példányokban, részint utánzatokban láthatunk, szerszámszerkezet tekintetében hasonlít a Greener-féléhez, de külső alakja nem oly tetszetős, minek oka a závárvas négyszögű alakjában rejlik.

Ennek a puskának szintén kettős biztosító zárja van, a tölténykidobója azonban a závárvas mellső részében elhelyezett külön kidobó szerszám.



101. ábra. J. P. Sauer és fia cég legújabb kakas nélküli puskája.

Amint már fennebb is említettük, az utóbbi időben kezdik elhagyni az éppen leírt önfelhúzó rendszert s inkább az egyszerűbb oldalszerszámú rendszer felé fordulnak. Egy ilyen oldalszerszámmal ellátott puska külső alakja a 101. ábrán látható, mely a *J. P. Sauer és fia* suhli cég gyártmánya. Mint a rajzból látható, perkussziós, visszaugró szerszám, csakhogy a diófog és a roppantó megfelelő rovasa más alakú és előre van helyezve. Ezen szerkezet céljáról és előnyeiről a *Sauer*-féle önfelhúzó háromcsövű puskánál lesz szó,



102. ábra. Krupp-féle acélesővű önfeszítő kakas nélküli puská.

itt csak annyit jegyzünk meg, hogy a szerszámok a závarvasba vannak beágyazva és így a szerszámcsavar kivevése által azonnal levehető. Ezenkívül nagy előnye, hogy e závarvas nincs elgyengítve, mint a ravaszlemezen elhelyezett szerszámoknál s ennél fogva úgy a závarzat, mint maga a puská is tartósságban nyer.

A Sauer-féle kettős biztosítással ellátott puskának felhuzását a závarvas mellső részében elhelyezett forgatható emeltyű eszközli, melynek rövidebb karjára a lebillenő-csővek súlya hat, míg a hosszabb emeltyűkar a roppantót fogja meg és a szerszámot felhuzza. A puská felhuzott állapotát a diótengelylyel összeköttetésben levő mutatón láthatni. Ezen mutatók a legtöbb oldalt elhelyezett szerszámmal bíró önfelhuzó puskánál meg vannak s a már leírt jelző szegecskéknél azért is célszerűbbek, mert a mutatók mellett a nedvesség nem hatolhat be a szerszám belsejébe, mi a závarvas farlemezen elhelyezett jelző szegecskéék mellett esős időben lehetséges.

A nagyban haladó fegyvertechnika most már igen tökéletes kakas nélküli fegyvereket, aránylag mérsékelt áráért gyárt. Mint ilyent, a *J. P. Sauer és fia* suhli gyáros legújabb kakas nélküli puskáját mutatjuk be (101. ábra), mely három-

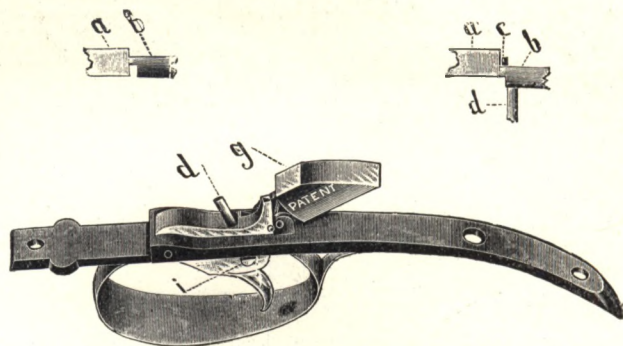


103. ábra. Első minőségű Hammerless-puská, önműködő új tölténykivetővel (Ejector).

szoros závarzattal és az agy nyakán önműködő biztosítéki zárkészülékkel van ellátva s mely által a szerszám csakis az esetben működik, ha ezen biztosítéki zárt előretoljuk, azonkívül a szerszámlemez mindkét oldalán önműködő jelzőmutató van alkalmazva. Egyszerűbb kiállítású, de Krupp-féle acélesővű önfeszítő kakas nélküli puskát mutat 102. ábránk, mely bizonyára minden jogosult igényt szintén kielégíthet. Tölténykidobóval is ellátott, egészen I-ső osztályú kakas nélküli dupla puskát, — angol ízlésben kiállítva, — mutat 103. ábránk.

Mint egy legújabbban finomabb fegyvereknél alkalmazott újítást, az *egyes ravaszt* kell felemlítenünk

(104. ábra), mely mindkét csőnek egymásutáni elsütésére szolgál és különleges fékezőkészülék által mindkét cső egyszerre való elsütését teljesen kizárja.



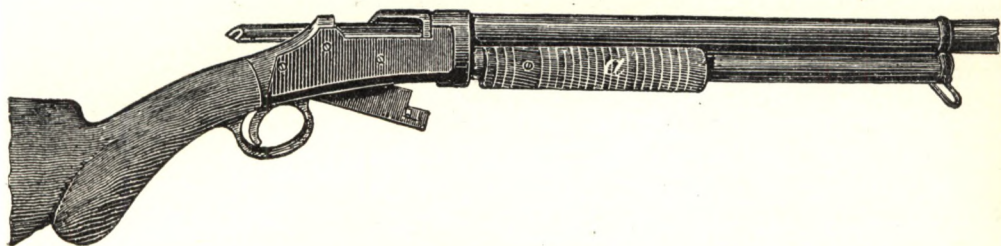
104. ábra. Egyes ravasz.

3. Automata és ismétlő serétes puskák.

A gondosabb vadóvás és tenyésztés folytán előállott nagyobb vadállomány egyrésztől, másrésztől a fiatalabb generációnak azon törekvése, hogy nemcsak vadászni kíván, de lehetőleg gyorsan, sokat, rekordra kíván vadat elejteni, voltak okozói annak, hogy a kiváló szabatosággal készült, igen jó lövésű automatikus és ismétlő serétes puskák, melyek azonkívül nem is túldrágák, a legnagyobb mértékben elterjednek.

Ilyen a 105. ábránkon látható 1897. évi mintájú *hatlövetű* eredeti amerikai szétszedhető *Winchester serétes ismétlő fegyver*. Ez a legújabb, javított szerkezettel, pontosan működő, kitűnő hordképességű és kifogástalan gyári készítmény, 16-os és 12-es öbű. A nálunk már igen elterjedt fegyver töltése és kezelése a következő: Az alsó csőbe (azaz a tölténytartóba) öt darab töltény tehető, úgy ha a puskát hat darab tölténnyel akarjuk tölteni, akkor először a szerkezetet az előagy hátrahúzása által kinyitjuk és a felső csőbe egy töltényt teszünk, az előagyat visszahúzzuk s a kakast az első nyugvóra eresztjük, ezáltal a szerkezet elzáródik, úgy hogy sem a ravaszt elhúzni, sem pedig az előagyat hátrahúzni nem lehet s így a véletlen elsülés meg nem történhetik. A szerkezet alsó nyílásán át a többi öt töltényt a tölténytárt képező alsó csőbe egymásután betoljuk; hogy ha most már löni akarunk, a kakast felhúzzuk, ezáltal a szerkezet szabadon kezelhetővé lesz. Ha az első lövést megtettük, balkezünkkel (mellyel az előagyat különben is tartjuk) az előagyat hátrahúzzuk, anélkül hogy a puskát elvinnénk az arctól s ezen húzásra a kilőtt hüvelyt önmagától kidobja, egy töltényt az alsó csőből az emeltyűre

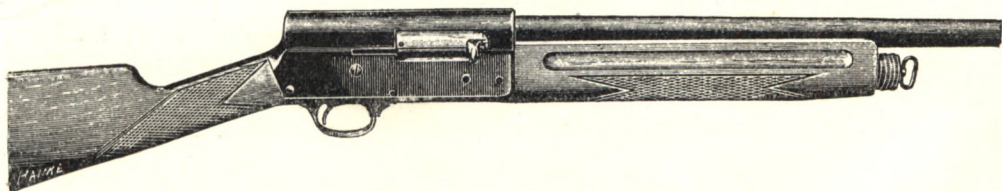
vesz és amikor az előagyat visszatoljuk, a töltényt a felső csőbe viszi, ekkor a második lövést tehetjük. Ez a művelet oly gyorsan tehető, hogy kevés gyakorlat után 5–6 másodperc alatt mind a hat töltény kilőhető. Az újabb



105. ábra. Hatlövetű amerikai Winchester serétes ismétlőpuska.

minta könnyű szerrel kétfelé szétszedhető, s ezáltal úgy a fegyver tisztítása, valamint szállíthatása igen könnyű. A Winchester-puskák csőhossza 70–76 cm; súly 3,4–3,6 kg.

A vízi, hajtó- és körvadászatokon szintén nagy kedveltségnek örvend az önműködő, öntöltő ötlövetű ismétlő *Browning serétes vadászpuska*. Szerkezete teljes biztonsággal működik és kezelése igen egyszerű. A töltés és kezelés a következőképp történik: A jobboldali szerszámlapon levő gomb megnyomásakor a tölténytárba egy töltényt teszünk és azt a zárszerkezet hátrahúzása által a csőbe emeljük, azután a további négy töltényt a tölténytárba tesszük, a ravasz megnyomására a csőben levő töltény elsül, a lövés következtében a zárszerkezet a kilőtt hüvelyt kidobja, a tölténytárból egy töltényt a csőbe emel és önmagától záródik; így tehát a ravasz egymásutáni elhúzása által mind az öt lövés gyorsan kilőhető, lövés beszüntetése esetén a kengyelen levő biztonsági retesz hátrahajtása által a szerkezet elzárható, a baloldali szerszámlapon levő retesz hátrahajtása által a tölténytár zárható el és akkor a csőben levő töltényt ki lehet venni és esetleg másikkal felcserélni. Az előagy végén levő csavar eltávolítása után az előagyat le lehet venni és így a csövet az agytól szétvenni, miáltal a fegyver könnyen tisztítható és olajozható. A cső hossza 65–70 cm., súlya 3,5 kg, 12-es öbű (106. ábra).



106. ábra. Önműködő, öntöltő ötlövetű ismétlő Browning serétes puska.

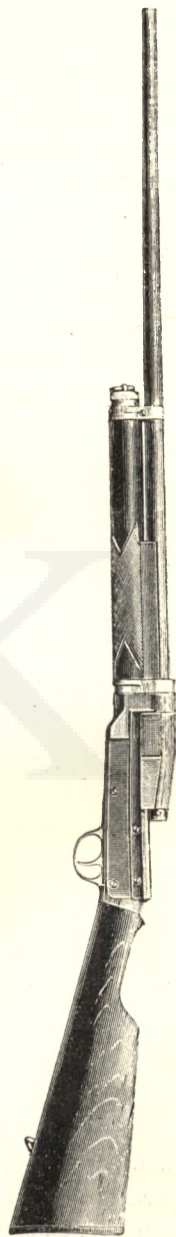
Az ismétlő automata fegyverek közül a legújabb a stockholmi svéd fegyver- és tölténygyár által forgalomba hozott »önműködő, öntöltő ötlövetű *Sjögren-féle serétes puska*« (107. ábra). A könnyen és pontosan működő fegyver

különös előnye, hogy az ismétléskor nem a cső, hanem a zárszerkezet csúszik hátra, a cső pedig a foglalatjában szilárdan áll. A csőben és tölténytárban levő töltények a zárszerkezet egymásutáni hátrahúzása által könnyen kiszedhetők. A cső az agytól könnyű szerrel szétválasztható és szállítás vagy tisztítás nehézséget nem képez. A puskák 12-es öbűen készülnek, csőhossz 65—70 cm., súly 3,35 kg.

4. Vegyescsővű és hármasesővű puskák.

Habár az apróvad vadászatánál, az őzet kivéve, leginkább a sörétes puskáról lehet szó, azért a vadász akárhányszor jöhet azon helyzetbe, hogy a golyós csövet igen jól használhatja. Az ezen célra használt vegyescsővű puskát az újabb időben a háromcsővű kezdi háttérbe szorítani és az összes fegyvergyárak arra törekednek, hogy ezt a rendszert minél alkalmasabbá és a vadászatra minél célszerűbbé alakítsák. Előnye, szemben a vegyescsővű puskával, főleg abban nyilvánul, hogy a vadásznak a golyólövésen kívül, nem egy, hanem két sörétes cső áll rendelkezésére; továbbá, míg a vadász a rendes vadászatok alkalmával nem igen határozhatja el arra magát, hogy az apróvadra a vegyescsővű puskával vadásszon, addig a jól szerkesztett háromcsővű puskát minden alkalommal használhatja.

A *vegyescsővű puskánál* a középben gyújtó rendszert éppen úgy használják, mint az eddig leírt összes rendszereket, csak a zárvársa kell hogy erősebb legyen, mint a közönséges sörétes puskáké, mert a golyólövésből kifolyólag nagyobb gáznnyomással szemben kell ellentállást kifejtenie. Habár a puska-művesek, illetve fegyvergyárosok, az új vegyescsővű puskák készítésénél erre tekintettel is szoktak lenni, az oly fegyvereknél, melyeknek váltócsövei vannak s kivált ha a vegyes csőpár utólag készült a sörétes puskához, elég gyakran szomoruan tapasztalhatni, hogy rövid használat után a závarzat minden része kotyog. Aki tehát arra határozza el magát, hogy csak egy puskát tart, amelybe a vegyes csőpár beilleszthető, jól teszi, ha olyant választ, melynek elég erős zárvársa és biztos závarzata van, még ha ez a puskát valamivel nehezebbé is tenné. A vegyescsővű puskánál rendszeren a 450-es, azaz 11,5 mm. öbű expressz-csövet, ehhez sárgaréz töltényhüvelyt és 16-os öbű sörétes csövet szoktak alkalmazni, de használják a 16-os síma cső mellett az 500-as, 12,7 mm.-es expressz golyós csöveket is, melyet azonban csakis medvére és vaddisznóra szoktak használni. Újabb időben a 8 mm.-es fél- vagy háromnegyed nikelburkolatú lövedékkel ellátott töltényekhez való csöveket is kezdenek forgalomba hozni. A célgömbnek nem szabad nagyon finomnak lenni

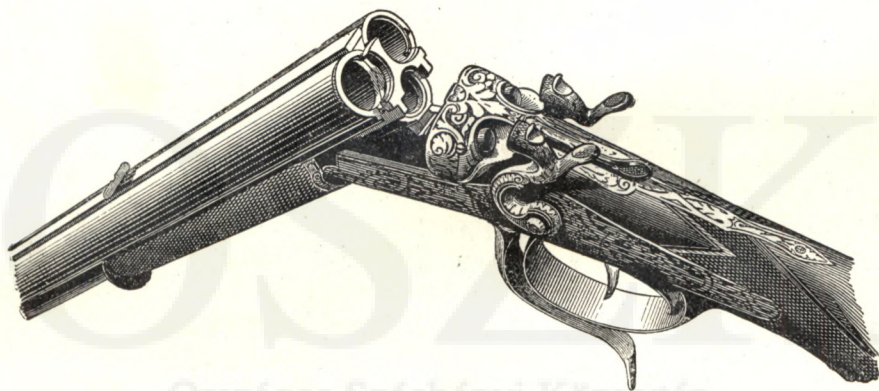


107. ábra.
Önműködő, öntöltő
öltöetű ismétlő
Sjögren-féle sörétes
puska.

és az irányzék bemetszése legyen elég nagy, hogy a kettőt kapásban is jól össze lehessen hozni.

A *háromcsövű puskának*, mint neve is mondja, három csöve van, még pedig két egymásmellett fekvő sörétes csöve és egy, ezek alatt fekvő golyós csöve. Míg az ilyenmü puskák kezdetben meglehetősen nehezek és nehezen kezelhetők voltak, a fegyvertechnika tökéletesedésével gyártásukban nagy haladás konstatalható s ma már amellet, hogy nem túlságos nehezek, külső alakra is elég tetszetősek és csinosak. Ezáltal a vadászok oly puskához jutottak, melyet minden körülmények között használhatnak s mely különösen a hivatásos vadászoknak tesz igen jó szolgálatot.

Az első háromcsövű puskákat kivétel nélkül kakasokkal készítették. Ilyen általánosan használt puskát a 108. ábrán láthatni. A fegyver kinyitása a kenyelkulcs (Roux-kulcs) előrenyomása által történik. Ha a golyós csövet akarjuk elsütni akkor a kakasok között fekvő kis kulcsot félretoljuk, minek folytán



108. ábra. Háromcsövű puska.

a jobb cső gyúszegét a golyós csővel hozzuk összeköttetésbe. Ennél jelenleg sokkal kedveltebb a Top-lever-závarzat, a kakasok között fekvő kulccsal sinmeghosszabbítással. Ennél a kis kulcs, mely a gyúszegét a golyós csőre állítja, a jobboldali szerszám lemezén van elhelyezve. A háromszoros reteszzávarzat és az erős závarvas természetesen itt is nagyon ajánlatosak.

A kakasos háromcsövű puskával azonban közvetlen egymásután csak két lövést tehetni, mert a harmadik lövéshez a jobb cső kakasát fel kell húzni és a gyúszegét a megfelelő csőhöz át kell helyezni. Ezen hátrány a jól szerkesztett *önfelhúzó háromcsövű* puskánál elesik, mert ennél vagy egymásután el lehet sütni mind a három csövet, vagy az áttétel a célzás közben véghezvihető kis mozdulattal lehetséges.

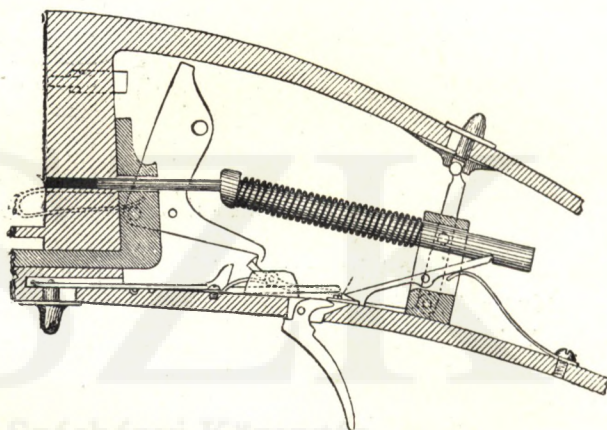
A háromcsövű puskánál még inkább szükséges, mint a sörétes puskánál, arra ügyelni, hogy a legegyszerűbbet és a legtartósabbat válasszuk és a bonyolódott szerkezetűeket, melyeknek kezelése sok gyakorlatot kíván, kerüljük. Ha a már úgy is komplikált önfelhúzó szerkezethez, még a golyós cső részére, egy harmadik is járul, a rendszer igen könnyen olyan lesz, mint egy óramű,

mely a legkisebb hiba következtében azonnal elakad. A závarvas kellő erőségére is nagy súly fektetendő. A harmadik szerszám miatt a závarvasat annyira ki kell vájni, hogy tartósságában nem sokat lehet bízni, mi különösen a nagyon könnyű s hozzá még olcsó háromcsövű puskára áll, melyektől óva intünk minden vadászt. Az önfelhúzó háromcsövű puskát, ha azt akarjuk, hogy tartós legyen, a legjobb anyagból, a legpontosabban és leglelkiismeretesebben kell készíteni, mert erős gáznyomásnak kell ellentállnia és a závarvasát gyengíteni nem szabad. Ezen két elkerülhetetlen követelménynek azonban olcsó pénzért eleget tenni teljesen lehetetlen.

A meglevő sok szerkezet közül itt csak egyárnak adhatjuk a leírását.

Ilyen a *Kettner* által Kölnben szerkesztett és a 109. ábrán látható önfelhúzó háromcsövű puskáé. Závarzata és felhúzó készüléke éppen olyan, mint a régebbi *Teschner*-puskáé, a három szerszám azonban nincs egymással összekötötten a ravaszlemezre erősítve, hanem van két külön

ütőrügős szerszámja a két söreteres cső számára, melyek a závarvas mélyedéseiben vannak elhelyezve és a harmadik cső részére, a két előbbi szerszám között egy csavarrugós szerszám fekszik. A golyós csőhöz a jobb cső gyújtószege szolgál, melyet a závarvas farlemezén levő gomb által lehet tevékenységbe hozni. Tolózavár biztosító zárja, melyhez a kengyelen levő tolható gomb szolgál, a diófogakat rögzíti. A mellékelt rajz a golyós cső csavarrugós szerszámját és a jobb cső ütőszerszámját a kettőhöz tartozó ravasszal felhúzott és nem biztosított állapotban mutatja.

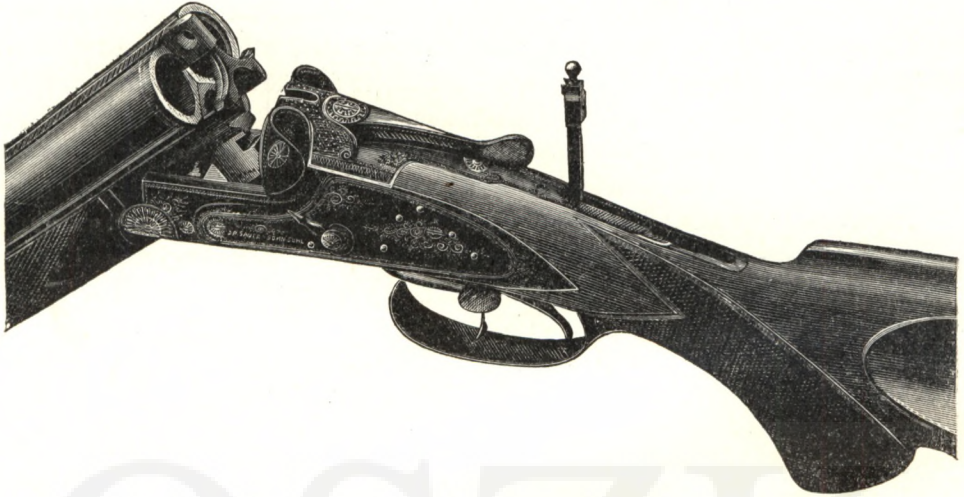


109. ábra. Kettner-féle háromcsövű puskáé.

Ezekután áttérünk a háromcsövű puskák azon neméhez, melyeknél minden szerszámhoz külön ravasz van és így a különböző mesterkéltelekké válnak, de hátrányuk, hogy a ravaszok könnyen összetéveszthetők. A megszokás azonban igen sokat tesz s miután az áttétel hiányzik, sokkal egyszerűbben szerkeszthetők és emellett mind a három cső egymásután gyorsan elsüthető, minek folytán a vadászok kezdik felkapni.

Az önfelhúzó háromcsövű puskák tárgyalását a fegyvertechnika legújabb termékével zárjuk be, mely a szerkesztés egészen új útján halad s emellett a legkisebb részletéig gondos, megfontolt és kipróbált berendezésével, nemcsak a technikus teljes megelégedését érdemelte ki, hanem kényelmes és biztos kezelési módjával, tetszetős, kezes alakjával, szükséges erősségével a vadászokat is teljesen kielégítette. Ez a *Sauer és fia* cég által szerkesztett önfelhúzó háromcsövű puskáé, melynek külső alakja a 110. ábrán, szerszám-

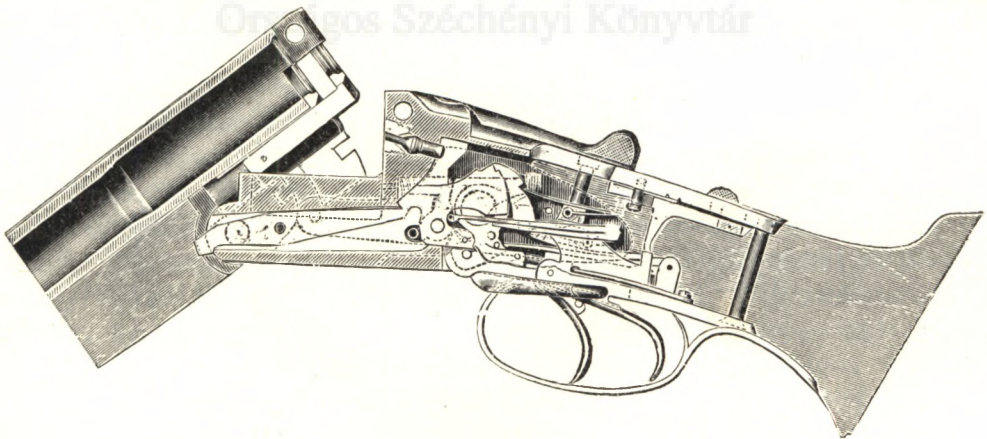
szerkezete pedig a 111-ik ábrán látható. Ennek a puskának szerkesztését az a körülmény tette kívánatossá, hogy egyrészt a ritkán használt golyós cső szerszámjának felhúzott állapotban való tartása, míg a puszka töltve van, célszerűtlen, másrészt ha a golyós cső szerszámját csak a használat pillanatában



110. ábra. A Sauer és fia-féle önfelhúzó háromcsövű fegyver.

húzzuk fel, jelentékeny biztosítást nyújt a golyós és sörétes csőnek esetleges összetévesztése ellen.

A Sauer-féle puszka sörétes csövei 16-os, golyós cső 11 mm.-es öbűek s az egész puszka éppen hat német font súlyú. Zárószervezete kettős reteszzávarzat,



111. ábra. A Sauer és fia-féle önfelhúzó fegyver szerszám szerkezete.

a sínmeghosszabbításon keresztüljáró haránt zárszeggel; závarvasa szintén célszerűen levén szerkesztve, a puszka a nagyon erős lövéseket is kibírja. A sörétes csövek biztosítását az agy nyakán levő recézett tolózavar végzi, melyet ha visszahúzzunk, a szerszámokat elzárja, míg a kinyitása még célzásban is

végezhető, amennyiben a tolózávárt hüvelykujjunkkal könnyen előretolhatjuk. Ha a puskát a kakasok között fekvő kulcs segítségével kinyitjuk, az előrebillenő csövek súlya a sörétes csövek szerszámját felhúzza, míg a golyós cső szerszámjának felhúzását a baloldali szerszámnál levő külön felhúzó kulcs végezi. Ez oly jól van elhelyezve, hogy a felhúzás még célzásban is kényelmesen eszközölhető. Míg a golyós cső szerszámja nincs felhúzva, a fegyver egyszerű sörétes kétsövű puska, melynek ravaszai a sörétes csövekkel vannak összeköttetésbe és jobb ravasz csak a golyós cső felhúzása pillanatában lép összeköttetésbe a golyós cső szerszámjával. Ha a jobb sörétes csövet a golyós cső elsütése után közvetlen használni akarjuk, elégséges a golyós cső felhúzó kulcsát előrenyomni, miáltal az áttétel a sörétes csőre foganatosítva van. Ha a golyós csőt nem használjuk és a szerszámját le akarjuk eresztetni, akkor a felhúzó kulcsot lenyomjuk és azután a jobbszerszám ravaszát visszahúzva a kulcsot lassan ismét feleeresztjük. Mindaddig tehát, míg a fegyvert, mint kétsövű puskát használjuk, a golyós cső szerszámja el van választva a puska többi gépezetétől és a golyós töltényt az egész vadászat alatt nyugodtan a puskában hagyhatjuk, anélkül, hogy a véletlen elsülésétől félni kellene. A golyós cső szerszámjának felhúzását a závarvas baloldalán kilépő jelzőszeg mutatja, míg a sörétes csövek felhúzott állapotát a megfelelő szerszámlemezen levő mutatók jelzik.

A sörétes csövek szerszámjai visszaugró oldalszerszámok. A ravaszlemezre erősített golyós cső szerszám is igen elmésen szerkesztett szerszámrugós visszaugró szerszám, csak a ravaszszerkezet mutat némi bonyolódottságot.

A szerszám működése a 111. ábráról látható, melyen a bal cső hosszmetsetben van felrajzolva és a závarvas baloldala úgyszintén a baloldali szerszám hiányzik. A gépezet működéséről már előbb volt szó.

A závarvas farlemezen levő biztosító zár a ravaszokat annyira rögzíti, hogy ezek a diófogakat nem érinthetik. A dió rovásainak sajátságos alakja biztosítékot nyújt a puska leesése, nagy rázkódás stb. által előidézhető elsülése ellen, mivel a diófogékek karomszerűleg akadnak a dió rovásába s csak akkor akadnak ki, ha a diófog a *megfelelő irányban* kiemelődik, mi csakis a ravaszok által történhetik. A diófognak ilyen szerkezete mellett természetesen az egyszerű tolóbiztosítózárra elégséges.

Amint láttuk, az oldalszerszámok felhúzása a puska kinyitása által, a golyós cső szerszámját nem érinti, hanem ennek felhúzását a závarvas baloldalán levő kulcs végezi, mit hüvelykujjunkkal igen könnyen mozgásba hozhatunk. A roppantónak az alján levő, háromélű zárékje, felhúzott állapotban, a ravaszlapjának, mely egy mozdulatlan és egy mozgó karral bír, a megfelelő alakkal bíró rovásába és egy karom, melyet a felhúzó kulcs felemeli, a mozgó szárába akad. Ha a szerszám fel van húzva, a felhúzó kulcs magától visszamegy eredeti helyére. A ravaszra gyakorolt nyomás a roppantó előbb említett háromélű zárékját a ravaszlapjának rovásából kiemeli s a lecsappanás után a roppantó a szerszámrugó rövidebb karjának visszaható ereje folytán, ismét visszapattan. A golyós cső ravaszmozgását tehát, mint láttuk, a ravaszlemez

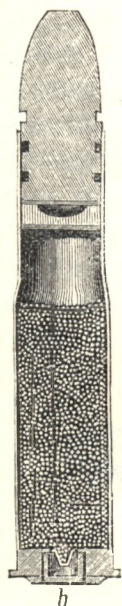
mozdulatlan szára, melyen a zárék rovása van, létesíti, míg a mozgó szárat, mely a korrespondáló cső elsütésére szolgál, az említett karom tartja rögzítve. A megfelelő oldalszerszám diófogával azonban csak akkor jöhet érintkezésbe, ha a ravaszlemez, mozdulatlan szárával érintkezik, mit a felhúzó kulcs gyenge lenyomásával, jobban mondva érintésével érhetni el, mert ez által a karom felemelkedik, a ravasz szára szabad lesz és egy kis rugó hatása folytán ismét a ravaszlemez mozdulatlan szárára fekszik.

A golyós cső szerszámjának ezen komplikációja azért volt szükséges, hogy a jobb sörétes cső elsütése alkalmával ki legyen zárva az az eset, hogy a golyós cső is elsülhessen. A ravaszkészülék a legcélszerűbben van szerkesztve, mert lehetségessé teszi, hogy a ravasz mindkét csőnél rendesen funkcionál, anélkül, hogy az áttétel különös nehézségekkel járna, illetve sok időbe kerülne. Hogy azonban egy ilyen puska mindig jól működjék, ahhoz tiszta, pontos munka és a létező legkitünőbb anyag szükséges és így nem lehet csodálkozni, hogy a *Sauer*-féle háromcsövű puskák ára 240—550 korona.

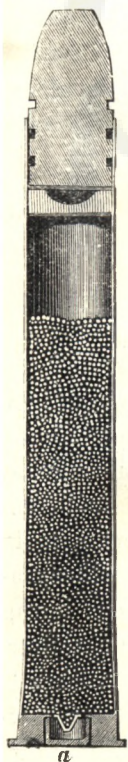
5. A cserkészkarabély.

Habár a cserkészkarabély használatának csak a nagyvad vadászatánál van helye, azért az újabb kor fegyvereit tárgyaló fejezet hiányos lenne, ha a vadászpuskák ezt a fajtát teljesen mellőznők. Az egyes részletek tárgyalásába nem bocsátkozhatunk, tehát csak arra szorítkozunk, hogy a vadászoknak, egy pár, a cserkészkarabély kiválasztásánál érvényesülő, gyakorlati tanácsot adjunk. Lássuk mindenekelőtt az őb nagyságát és azután a huzalok szerkezetét. Míg régen a vegyescsövű puskáknál és a cserkészkarabélyoknál az őb nagysága legalább 15—16 mm. volt, mivel azt hitték, hogy a nagyobb golyó kicsapódási sebet üt és így több is utána a vér, jelenleg, a fegyvertechnika nagymérvű haladása folytán, a vadászok rájöttek, hogy a kis őbű fegyvernél a lövedék rendkívül fokozott hatása folytán a kisebb lövedéknek is megvan a kívánt hatása s emellett a puskának azon értékes tulajdonságot kölcsönzi, hogy a lövedék röppályája lapos. Minden cserkészkarabélytól ma már oly razanciát kívánhatunk, hogy vadász-lőtávolságra, a lövedék röppályája a célpont fölé ne emelkedjék, úgy hogy a távolságbecslésből származó kisebb hibák a lövés eredményére p. o. 150—200 lépésig ne legyenek befolyással. Ezt 11 mm.-es hosszú lövedékkel el is érhetjük, ha a cső jól van készítve s a töltésnél a por és ólom között a helyes arányt, 1 : 5, betartjuk. Emellett a lövedék hatása olyan, hogy a kicsapódási seb és vérzés nem kisebb, mint a nagyobb őbű fegyvernél, de átütőereje ezénél jóval nagyobb. A lövedék hatását fokozza, hogy csúcsa le van tompítva.

A 112. ábrán feltüntetett német katonai tölténynek a nálunk használatos rövid 450-es, 11·5 őbű expressz-töltények CR. * * * és X 1891. K és C jellel, 5 gr. portöltéssel és 25 gr. súlyú lövedékkel felelnek meg. Használják még nálunk az 500-as 12·7 mm.-es ugyancsak rövid expressz-töltényeket is, melyek különösen medvére, vaddisznóra ajánlhatók. Az angol expressz-töltény (113. ábra)



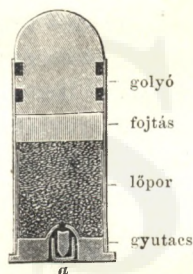
112. ábra.
Német katona-
töltény.



113. ábra.
Angol express-
töltény.

sokkal nagyobb lőportöltése által tűnik ki. A 114. ábrán egy régi fajta 20-as öbű Lancaster golyós töltény látható, melyeket az expressz-töltények elterjedése előtt általában használtak; a 115. ábra egy töltött sörétes Lancaster töltényt mutat. A rézhüvelyes töltények rajzaira vonatkozólag megjegyezzük, hogy ezeknek lőportöltése nincs egészen berajzolva, hogy a hüvely belsejének egy része látható legyen. A helyesen töltött golyós hüvelynél a *lőpornak ki kell tölteni az egész űrt*, mi a lövedék, illetve a viaszfojtás alatt van, azonban arra ügyelni kell, hogy fölösleges por ne legyen a hüvelyben, mert akkor a golyó rátevése alkalmával egyes porszemek szétzúzódhatnak.

Ha fennebb a 11 mm.-es öböt »kicsiny«-nek jeleztük, ezen jelzés ma már tulajdonképpen nem áll. A 11 mm. ma már »nagy«



114. ábra. Lancaster golyós töltény.



115. ábra. Töltött közepén gyújtó töltény.

öb és a »kis« öb alatt a 8, esetleg 6 mm.-es öböt értjük. A razancia, találási képesség és az átütő erő, melyek a 8 mm. öbű katona-fegyvereknek oly kitünő használhatóságot kölcsönöznek, nem kerültek el a vadászok figyelmét se és a nikelburkolatú golyók használata mindinkább kezd tért hódítani. Mint minden újításnak, úgy ennek is vannak pártolói és vannak ellenzői. A mellette és ellene felhozott érveket itt felsorolni nem lehet s így csakis egy pár megjegyzésre szorítkozunk. Az acélburkolatú golyó általában nem alkalmas vadászati célokra, mert rendesen igen kicsiny kicsapódási sebet, nagy belső roncsolást és kevés vérvesztést okoz. Ennélfogva átmentek a fél-, illetve kétharmad burkolatú lövedékekre; és csakugyan nem lehet tagadni, hogy úgy találási biztosság és a nagy kezdősebesség tekintetében még nagy távolságra is, valamint hatását tekintve, kielégítőnek mondható. Hanem más körülmények is jönnek számításba, melyek nem hagyhatók figyelmen kívül. A 8 mm. karabélynak rendkívüli hordképessége és átütő ereje azon kellemetlen körülményt idézi

elő, hogy a lövés tárgya mögötti területet rendkívül veszélyezteti. Ha meggondoljuk, hogy a félburkolatú lövedék aránylag nagy távolságból még a lábszár vastagságú bükkfatörzset átfúrni képes, beláthatjuk, hogy át nem tekinthető terepen, mily elővigyázat szükséges, ha ilyen puskát használunk. De jól megfontolandó az a kérdés is, hogy vadászfegyvereink a nikelburkolatú lövedék igen nagy gáznyomást kibírják-e? A közönséges félburkolatú lövedék, mely 31 mm. hosszú és burkolata 21 mm. 2 gr. füstnélküli porral 1913—2187 atmosph. nyomást hoz létre és a nyomás közönséges fekete porral is, milyent a golyós töltényekhez használnak, 1406—1501 atmosph. Ennek a nyomásnak csakis a legjobb anyagból készült cső és az egészen biztos závarzat képes



116. ábra. 9.3 mm.-es golyós patron.

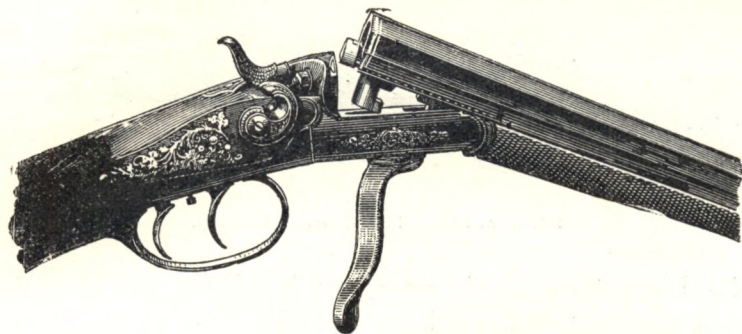
kellőleg ellentállani. Ami vadászati viszonyaink között legjobbak azok a vegyes-csővű vagy háromcsövű puskák, illetve cserkészkarabélyok, melyeknél a golyós cső tölténye 3 gr. fekete porból és rövidített háromnegyed burkolatú lövedékből áll. Ez kétszáz lépésig egyenes röppályával bír, a gáznyomás 754—773 atmosph. és átütő ereje kielégítő. Az ismétlőfegyverek, 8 mm. nikelburkolatú lövedékkel, kezdenek azonban mindinkább terjedni.



117. ábra. Peremes kúpos lövegek.

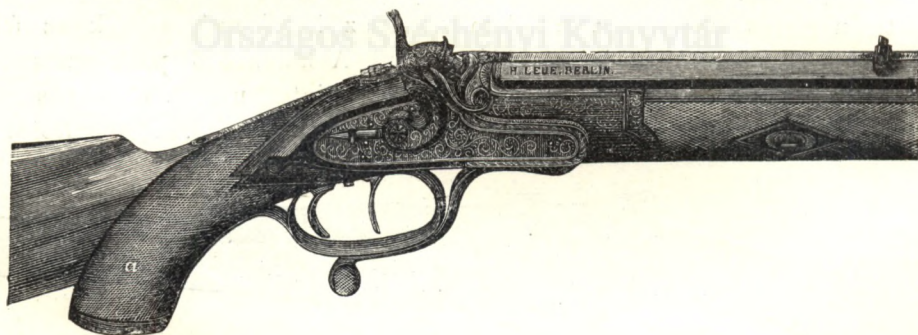
A huzagok szerkezete azaz mélysége és csavarulata mindig a használandó lövedék minőségéhez alkalmazkodik. A hosszabb lövedékhez erősebb csavarodás szükséges, mint a rövidebbhez s miután a puha ólom a huzagokat átugorja, a 8 mm.-es lövedéknél kényszerítve voltak ellentálló burkolatról gondoskodni. A kemény anyaghoz azonban laposabb huzagok valók, mert a mély huzagot nem töltené ki és így a gázok egyrésze a lövedék mellett felhasználatlanul kiáramlanék; különben a kemény lövedékhez elégséges a lapos huzag is, hogy azt biztosan vezesse. Az ólomlövedékhez körülbelül 0.25, a nikelburkolatú lövedékhez már 0.1 mm. mélységű huzag is elegendő. Ebből következik, hogy a nikelburkolatú lövedék számára készült puskából nem lehet ólomlövedéket lőni, sem megfordítva. Míg az ólomlövedék részére készült huzagok 550 mm.-re egyszer fordulnak, addig a nikelburkolatú lövegek huzagának csavarodása 240 mm.

A cserkészkarabély irányzókészüléke legyen a lehető legegyszerűbb; a céllövő puskák irányzóik a cserkészeten nem érnek semmit, mert itt akárhányszor nagyon hiányos világitásra vagyunk utalva. Mélyen bemetszett irányzó, erős célgömb, igen ajánlhatók; az összes mesterkelt irányzókészülékek közül legjobb, de nagyon drága is, a távcsőirányzó.



118. ábra. Cserkészkarabély.

A 118. és 119. ábrákon két közepen gyújtó cserkészkarabély, továbbá a 120. és 122. ábrákon két ismétlő cserkészkarabély van feltüntetve. Ezenkívül már önfelhúzó számszámmal bíró cserkészkarabélyokat is készítenek. A mozdulatlan csővel bíró karabélyok rendszeren pontosabban lőnek, mint az előrebillenő csővel bírók, kivált erősebb töltények használata mellett. A mozgó csővel bíró puskánál a závarzat és a cső összeköttetése a závarvassal a lőpor felrobbanása alkalmával rezgésbe jönnek, ez a lövés pontosságát befolyásolja, míg a moz-

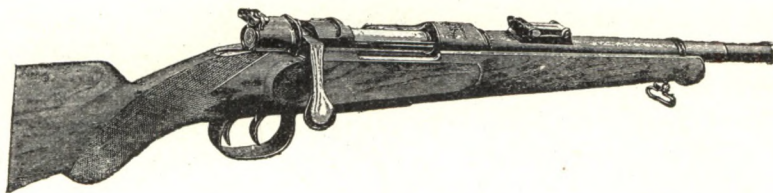


119. ábra. Cserkészkarabély.

lulatlan csővű puská, ennek kevésbé van kitéve. A mozdulatlan csővű závarzatok a *Mausers*-, *Martini-Henry*- és *Manlicher*-félék.

Mielőtt ezen fejezettel végeznénk, még a *síma csövekből való golyólövésről* kell egyetmást megjegyezni. A síma csőből való golyólövés ma már csak szükségből mint kisegítő jöhet szóba, de azért akárhány eset van, midőn nem kerülhető el. Általában azt mondhatjuk, hogy a síma csőből gömbölyű golyóval löni nagyon bizonytalan és 30–40 lépésen túl gömbölyű golyóval a vadra

lőni éppen könnyelműség. A síma csövekből 80 lépésig még legjobb eredménnyel a *Witzleben*-féle lövedékek lőhetőek, ha a csövek jól vannak fűrva. A *Witzleben*-féle golyó egy, a puska öbének megfelelő fahengerből áll, melynek az egyik végére ólom van ráöntve; a fahengeren három rovas van, melyek körül a zsírozott pamut oly vastagon csavarandó, hogy a hengernek a puska csöv-



120. ábra. Mauser ismétlő cserkészkarabély.

ben vezetést biztosítson. Habár az egyes lövedékek már pamuttal ellátva kerülnek a kereskedésbe, ajánlatos, hogy a puskás a pamut felcsavarását a puskája öbének megfelelőleg maga végezze, mert ha a puska öbe nagyobb, akkor a lövedéknek nincs vezetéke, ha pedig szűkebb, esetleg a cső megsérülhet. A *Witzleben*-féle lövedéket jól befaggyúzva kell a hüvelybe tenni. A *Witzleben*-

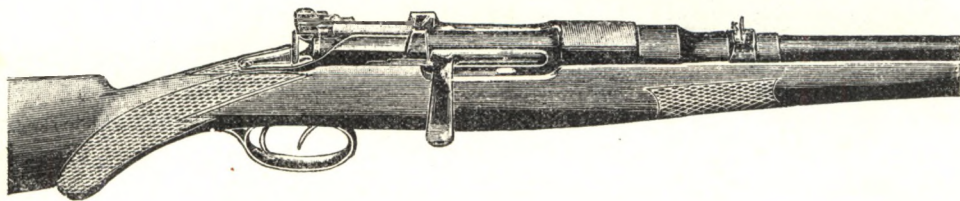


121. ábra. 7 mm. öbű Mauser-töltény.

féle lövedéket szűkített fűrású csőből természetesen nem szabad lőni.

Midőn a fegyvereket tárgyaló szakaszt befejezem, nem hallgathatok el

egy megjegyzést: A különböző külföldi gyárosok által készített rendszereket részletesen ismertetve, nem volt céлом ezzel az illető gyárosoknak az úgynevezett *puskaművesek* rovására reklámot írni. A különböző puskarendszerek ismertetése tudományos alapon, minden mellétekintet nélkül, történt s elismerem, hogy az egyes puskaművesek, milyenek p. o. *Pirk J. örököse Dotzauer*



122. ábra. Manlicher-Schönauer ismétlő cserkészkarabély.

Károly Budapesten, *Seifert József* Pozsonyban, *Springer J.* utódai és *Mulátsch* Bécsben, *Nowotny* Prágában (Budapesten is van telepe), *Peterlongo János* Innsbruckban és a karintiai *Ferlach*ban többen, továbbá a vidékiek közül szintén akárhányan készítenek legalább is oly jó puskákat, mint a felsorolt gyárosok, természetesen, ha a megrendelő nem sajnálja a jó munkának megfelelő árt megfizetni.

Töltények és a töltények részei.

Az újabb kor fegyvereiről szóló fejezetet a közepén gyújtó töltény célszerű töltésének és a különböző löpörnemek hatásának leírásával fejezzük be. Ha a töltény rosszul van elkészítve, a legjobb puskával sem érhetni el kielégítő eredményt és akárhány vadász, aki a vadászaton a rossz eredményért a puskáját hibáztatja, talán az okot inkább a töltényekben kellene hogy keresse.

A töltényhüvelynek egyik legfontosabb kelléke, hogy erős gyujtással bírjon, mely a löport biztosan és gyorsan felrobbantja. A feldicsért, bonyolódott szerkezetű, gyorsan gyújtó gyutacsok a fekete löporral töltött töltényeknél nem érnek semmit, mert ennek elég egy jó gyutacs, amilyent a hüvelygyárakban rendszeren használni szoktak. Másképpen áll a dolog a nitróporokkal, melyek különböző alkotásuk folytán többnyire sajátos gyujtást igényelnek, mert a rendes gyutacsok gyors elégésükre nem minden esetben alkalmasak. Továbbá igen fontos követelmény, hogy a töltényhüvely olyan tömött és ellentálló anyagból készüljön, hogy a gázokat elzárja és a lövés alkalmával el ne repedjen. E célból azonban nem szükséges, hogy okvetlenül belső bádogburokkal bírjon; a jó kartonpapirosból készült hüvely teljesen megfelel a követelményeknek. Egy további elengedhetlen követelmény, hogy a töltényhüvelyek a tölténykamarába találjanak. Ha nagyon tágan járnak, akkor elrepednek, míg ha szorosan járnak s a tölténykamara esetleg nem tiszta, esős vagy nedves időben, egyes töltények teljesen elakadnak.

A pornak és sörétnek egymáshoz való viszonyát a sörétes fegyvereknél csak általánosságban és feltételesen lehet megállapítani. Még ugyanazon öbű puskáknál is oly különböző tényezők szerepelnek, hogy csakis kísérletek alapján állapíthatjuk meg az arányt, mely a legjobb eredményt adja. A csövek vastagsága, hossza és súlya, a závarzat milyensége, az egész puska súlya, mind igen fontos szerepet játszanak.

Általánosságban felvehetjük, hogy a legtöbb fegyvernél a por súlya úgy viszonylik a sörét súlyához, mint 1 : 6; ritkán 1 : 5 s még ritkábban 1 : 7-hez. Nagyobb öbű puskák rendszeren gyengébb töltési arányt kívánnak, mint a kis kaliberűek, azaz a löporadagot nem lehet oly mértékben fokozni, mint a sörétet. A sörétadag egyoldalú fokozásával, a találási szám növekedik, de minden túlzás az átütő erő rovására történik. Az igen erős löporadag szintén hátrányosan hathat ugyanazon puskára; mert eltekintve attól, hogy a puska rúg, még szór is és a lövésnek ráadásul átütő ereje sincsen. Ezen körülmény abban leli magyarázatát, hogy a löpor erős hatása folytán a sörétek már a csőben összevisszaverődnek s nem mint egy kompakt egész, hanem egyenként hagyják el a csövet. Az egyes szemek azonban kevésbé képesek a levegő ellentállását legyőzni, mint a söréttöltés összetartó tömege, tehát azok lassabban haladnak és a célhoz elgyengülve érkeznek. Ugyanilyen eset áll be, ha nagyon aprószemű és így igen gyorsan égő löport használunk. A löpor gyors robbanó hatása a sörétet itt is szétvágja és a lövésnek nincs átütő ereje.

Mindazonáltal nehogy azt higgye valaki, hogy általában a gyenge töltényeket ajánlom. Ez korántsem szándékom, inkább azt tartom, hogy a töltés legyen olyan erős, milyent a puska, illetve a vadászat célja megkíván. A szárnyas vad vadászatánál, hol inkább az egyenletes fedésre, mint a lövés különös átütő erejére fektetendő a fősúly, a töltéshez kevesebb por használandó, mint télen használni szoktunk. A fedésre az is kedvező befolyással van, ha a sörétadagot nagyobbítjuk és puha, de zsirozatlan fojtást használunk. Midőn a nagyon erős töltények használatát nem ajánlom, ezzel azon nézettel szemben foglalok állást, mely azt tartja, hogy ha a 70–75 mm. hosszú hüvelybe annyi port és sörétet tömnek, amennyi bele fér, ezzel a bölcsek követ felfedezték és azt tartják, hogy »sok, sokat segít!« Az ilyen erős töltésekkel csakis rendkívül erős fegyverekből lehet kielégítő eredménnyel lőni, de azért a velejáráó fejtűgás nem marad el.

Habár a lőpor és sörét arányát minden puskánál feltétlenül megfelelőleg megállapítani nem is lehet, azért a legtöbb puska töltése a következő fokozat határai között fog mozogni:

12-es öb =	$5\frac{1}{2}$ gr. —	6 gr. lőpor,
	30 gr. —	33 gr. sörét;
16-os öb =	$4\frac{1}{2}$ gr. —	5 gr. lőpor,
	27 gr. —	30 gr. sörét;
20-as öb =	4 gr. —	$4\frac{1}{2}$ gr. lőpor,
	24 gr. —	26 gr. sörét.

A fojtás kiválasztása szintén igen fontos. A legtöbb puskánál a zsirozott nemezfojtások két kátrányos lemez közé helyezve, igen célszerűnek bizonyultak; de azért akad olyan puska is, amellyel jobb eredményt érünk el, ha zsirozatlan puha nemezfojtást használunk. Ennek oka a legtöbb esetben valószínűleg a cső fűrásának egyenetlenségeiben keresendő, mit a puhább fojtás könnyebben képes kiegyenlíteni. A fojtásnak feladata a lőporgázokat a söréttől elzárni és a gázok erejét erre átvinni. Ezen célból a csőben bizonyos mértékben szorulnia kell, azonban az ellentállásnak a szükségesnél nagyobbak nem szabad lenni, mert a gázok egy részét ok nélkül használná fel. Célszerűtlen tehát a tölténybe igen nagy átmérőjű fojtást szorítani, hacsak a cső öbe nem bővebb, mint a töltényhüvely. Azokat a zsirozott nemezfojtásokat, melyekre a kátrányos lemezek reá vannak ragasztva, csak akkor ajánlom, ha kellő rugalmassággal bírnak és nem kemények. A fojtás vastagsága legyen körülbelül 1 cm., ezen vastagság azért szükséges, nehogy a lőporgázok elszakítsák, továbbá azért is, hogy a tölténykamra és cső közötti átmenetet úgy kitöltse, hogy mellette gázok ne szabadulhassanak ki.

A különböző vadászati céloknak megfelelő sörét nemét is igen jó, ha a vadász saját kísérletei alapján állapítja meg. Ugyanazon számú sörétet nem

minden puska lövi egyformán s akárhány olyan puska akad, mely a durvább sörétből jóval többet lő egy iv papirba, mint az egy számmal apróbból; éppen úgy megtörténik, a vadászaton is, hogy az apróbb sörét jobban fed s ezzel jobb eredményt is érhetünk el, mint az addig használt durvább szeművel.

A sörétet a különböző vadászati céloknak megfelelőleg különböző nagyságban gyártják és, az osztrák számozást véve alapul, a következőleg szokták általánosságban alkalmazni:

00. sz. = 4.50	$\frac{m}{m}$	átmérőjü,	farkasra, sasokra, túzokokra.
2. » = 4.25	»	»	túzokokra, vadludakra, süketfajdra.
3. » = 4.00	»	»	vadludakra, vidrára, rókára, esetleg őzre.
4. » = 3.75	»	»	rókára, őzre, télen nyulra.
6. » = 3.35	»	»	nyulra, nyírfajdra, télen récékre és ölyvnagyságú ragadozó madarakra.
8. » = 2.75	»	»	nyáron récékre, ősszel nyulra, fácánra.
10. » = 2.25	»	»	szeptemberben foglyokra, szalonkára.
12. » = 1.75	»	»	} augusztus hóban foglyokra, fürjekre és sárszalonszalon-
14. » = 1.25	»	»	

Mi végre azt a kérdést illeti, vajjon a puha vagy kemény söréttel lehet-e jobb eredményt elérni, az eddigi kísérletekből nem lehet azt következtetni, hogy a kemény sörét jobb a puhánál. Az bizonyos, hogy a kemény sörét a csőben kevésbé változtatja meg az alakját, de ez a körülmény a lövésnek se a fedésére, se az átütőerejére befolyással nincsen.

A kemény sörét nem annak köszöni keménységét, hogy melegen vízbe öntik, mint ezt *Chilled Shot* állítja. Az ólom nem acél, melyet ha izzó állapotban hirtelen lehűtenek, kemény lesz; a kemény sörét öntvény s keménységét a 60% ólomhoz adott 20% antimon és 20% ónnak köszöni.

Meg kell még említenünk, hogy a sörétre való fojtás ne legyen vastag, hanem olyan, melyik a sörétet éppen akadálytalanul ereszti ki a csőből. Természetesen mindennek van határa s így túlságos vékony sörétfajtást azért sem vehetünk, mert a töltények hordozás közben igen könnyen kibomlanak, továbbá a jobbső kilövése által előidézett rázkódtatás a balcsőben levő töltény fojtását nagyon meglazíthatja, úgy hogy a sörét kihullhat a töltényből.

A már előbb érintett kérdést illetőleg, hogy a sörétlövéshez milyen szemcséjű lőpor a legalkalmasabb, még egy pár megjegyzésünk van. Mint már említettük, a nagyon apró szemcséjű lőpor használata ugyanazon kellemetlen eredményt idézi elő, mintha a töltény lőpormennyiségét túlságosan fokozzuk. A nagyon aprószemű lőpornál a gyulladás, illetve ennek továbbterjedése rendkívül hevesen, néha szabálytalanul terjed át egyik szemről a másikra. A gázfeszültség a tölténykamrában igen nagy és nem tolólag, hanem lökészerűen hat a sörétre és ha ezt mozgásba hozta s a tért, melyet a lőporgázok betöltenek, megnagyobbította, akkor a nyomása hirtelen kisebb lesz, úgy hogy a

gáznyomás abban a pillanatban, midőn a sörét a cső nyílását elhagyja, a csőben jóval gyengébb, mint a meggyulás kezdetén volt.

Ez azonban éppen nem kellemes és célszerű, mert a lőporelégés ideálja az, hogy a lőpor nem a meggyulás pillanatában válik gázzá és akkor mutat legerősebb gáznyomást, hanem inkább a lőpor elégésére és a gázfejlődésre az egész idő szükséges, míg a sörét a csövön keresztül halad. A durvább szemcséjű por ezen ideált jobban megközelíti, mert az egyes szemek között levő levegőréteg következtében lassabban ég. Ennek folytán nem is hat oly károsan a csőre és a závarzatra és a puska nem rúg, mint midőn aprószemű lőpor van a töltényben. Természetesen az elégés lassításának a löveg minőségéhez kell alkalmazkodni, tehát a sörétes töltényhez nem szabad olyan durvaszemű port venni, mint a sokkal lassabban mozgó golyó töltényéhez, mert ezen esetben a lőporszemcsék egyrésze még nem égne el, mikor a sörét a csövet már elhagyta. Ezekből következik, hogy a sörétes töltényekhez középszemcséjű lőpor használandó, és tényleg ilyent is használnak általában, p. o. nálunk a bádogdobozokban elárúsított osztrák »Jagd- und Scheibenpulver No. II.«.

Szólanunk kell még a vadászatnál használt *füstnélküli vagy nitroporokról* is. Ezen nagykiterjedésű kérdés részletes tárgyalása, egyes, egymástól nagyon eltérő fajtáinak összetétele, gyártási módja oly nagy adathalmazt képeznek, melyet ezen könyv keretén belől feldolgozni nem lehet s így csak arra szorítkozhatunk, hogy egy pár gyakorlati tapasztalatot közöljünk.

Ha meggondoljuk, hogy a fekete lőpor feltalálása óta szerzett tapasztalatok milyen régiek, szemben a füstnél porok gyártására és használatára vonatkozó ismereteinkkel, be kell vallanunk, hogy a füstnélküli porok tulajdonságai még nagyon kevésbé ismeretesek s hogy még a gyárosokat is gyártmányuk akárhányszor zavarba hozza. A nitroporoknak változó sajátosságai, melyek közül a legaggasztóbb az, hogy hatásuk akárhányszor, minden kimutatható ok nélkül, rendkívül heves szokott lenni, rendkívüli óvatosságra intenek. Általában nem szabad egy percre se megfeledkeznünk arról, hogy a füstnélküli por rendkívül nagy robbanóképességgel bíró vegyi készítmény és nem az aránylag ártatlan, fekete porral van dolgunk. Míg a fekete porból a töltésnél egy gramm többlet nem okoz nagy bajt és az erősebb fojtás vagy valami más gyutacs használata folytán romboló hatás nem nyilvánul, addig a füstnélküli pornál már 0.1 gr. többlet, vagy egy másfajta gyutacs alkalmazása stb. a puska rongálását idézhetik elő. Éppen ezért a füstnélküli por használatánál nem tanácsos a port ürmértékkel mérni, hanem súlymértéket kell használni, mert különben teljesen egyenlő töltényeket készíteni nem lehet.

A vadászatnál használatos nitroporoknak két fajtája különböztethető meg, az első a nitrált növényrostokból salétromsavas sókkal vegyítve előállított hetzbachi falőpor és a zselatinált porok, milyen a walsrodei, Foerster-féle és mások. Az elsőnek azon tulajdonságát, hogy a levegőből nedvességet vesznek fel, miáltal energiájukból veszítenek, külső zselatinálás által igyekeztek megszüntetni. Ilyen lőpor p. o. az angol E.-C.-por. Minden füstnélküli por más és más gyújtást kíván s annyi mindenestre biztos, hogy csakis a megfelelő gyújtás

mellett fejt ki kellő hatást; az elégtelen gyújtás eredménye, hogy a por nem képes egészen gázalakba átmenni, egyrésze meg se gyúl, füstöt képez s így legbecsesebb tulajdonsága esik el, t. i. füstnélkülisége és az ilyen esetben rendszeren képződő gázok a puska csövét is nagyon megtámadják. Az egyes füstnélküli porok használata alkalmával észlelt nagyfokú rozsdásodás a legtöbb esetben a hiányos gyújtásra vezethető vissza és ha nem is közvetlen oka, mindenesetre elősegítője. A gyárosok ez okból lőporukat már a megfelelő gyutaccsal ellátott hüvelyekben hozzák a kereskedésbe, mi már azért is előnyös, mert a lőporadag biztosan le van mérve, mit a vadász aligha végezhetne oly lelkiismeretes pontossággal. A nitroporoknak rendkívüli hajlama a rozsdaképezésre készíti módjukban leli magyarázatát. A füstnélküli porok készítéséhez használt salétromsav a kész porból nem távolítható el teljesen, ebből az elégsé alkalmával allégenysavas gázok képződnek, melyek minden fémeket erősen megtámadnak. A nitroporok használata mellett tehát a puska tisztítására kétszeres gond fordítandó. Nagyon ajánlatos ennél fogva a puskát a vadászat után, hacsak lehetséges, legalább kitörülni. A tisztításra a *Dippe* és társa által Heidelbergben gyártott Curol igen jónak, az olajnál és vazelinnél jobbnak bizonyult. Ha valaki előreláthatólag a vadászat után nem képes a puskáját rögtön kitisztítani, jól teszi, ha egy-két, feketeporral töltött töltényt lő ki a puskából, mert így aztán a puska takarítása minden baj nélkül másnapra is maradhat.

Azt a kérdést vetve fel, melyek a nitropor előnyei szemben a jónak bizonyult fekete porral, csak azt felelhetjük, hogy alig más, mint füstnélkülisége. A füstnélküli pornak jobb hatása nincs, mint a jó fekete lőpornak és hatásának egyenletességét véve tekintetbe, jó, ha nem áll e mögött. Füstnélkülisége azonban oly szembeötlő előnyös tulajdonsága, hogy már magában ez elég ok, adott esetben csakis ezt használni. Ki nem tapasztalta már úgy az erdőben, mint a mezőn, hogy nedves időben a megálló füst miatt nem volt képes másodszor löni, ilyenkor, ha legalább a jobbcsőben füstnélküli porral töltött töltény van, valóságos jótétemény. A foglyászatnál is jóval több duplázást lehetne csinálni, ha a jobb csőben mindig füstnélküli port használnánk.

Aki azonban füstnélküli lőpor használatára szánja el magát, az csak alaposan kipróbált és teljesen megbízható gyártmányt vegyen. De legyen tekintettel puskája minőségére és állapotára is; nem minden könnyű gyári puska alkalmas arra, hogy a nitropor által létrehozott jóval erősebb gáznyomásnak ellentálljon. Amely puskának nincs biztos závarzata, kellő ellentállással bíró csöve, abból nem célszerű füstnélküli porral ellátott töltényeket löni.

Nem tagadható azonban, hogy a füstnélküli vadászlőporok gyártása nemcsak külföldön tökéletesedik nagymérvben és folytonosan, hanem nálunk a most a kincstár által forgalomba hozott *osztrák-magyar füstnélküli vadászlőpor I. és II. minősége* is minden tekintetben teljesen kielégítő gyártmány, melyből az I. sz. minőségű csakis serétes, a II. sz. főleg golyós töltényekhez használandó.

A fenti fejezet szűk keretében a lövészet- és fegyverisme legszükségesebb tudnivalóit igyekeztünk az olvasóval megismertetni — de a legjobb puska, a legjobb töltény sem ér semmit, ha a puska rossz kézben van s kezelője tudását, a gyakorlat elhanyagolásával, csak könyvekből meríti; mert csakis a gyakorlat teszi a mestert!

Hogyha puskaporod hiába fogyasztod,
A vadban kárt nem téssz, hanem csak riasztod,
Kutyád azt se tudja, hogy mitévő legyen,
— Úgy öli a harag, úgy marja a szégyen!





Angol setter.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Rövidszőrű német vizsla (barnán irombázott).

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Szállkásszörű német vizsla.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Griffon.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Rövidszőrű német vizsla (barna, jel nélkül).

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Véreb.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Rövidszőrű tascsó (vörös).

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Pointer.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Skót (feketevörös) setter.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár

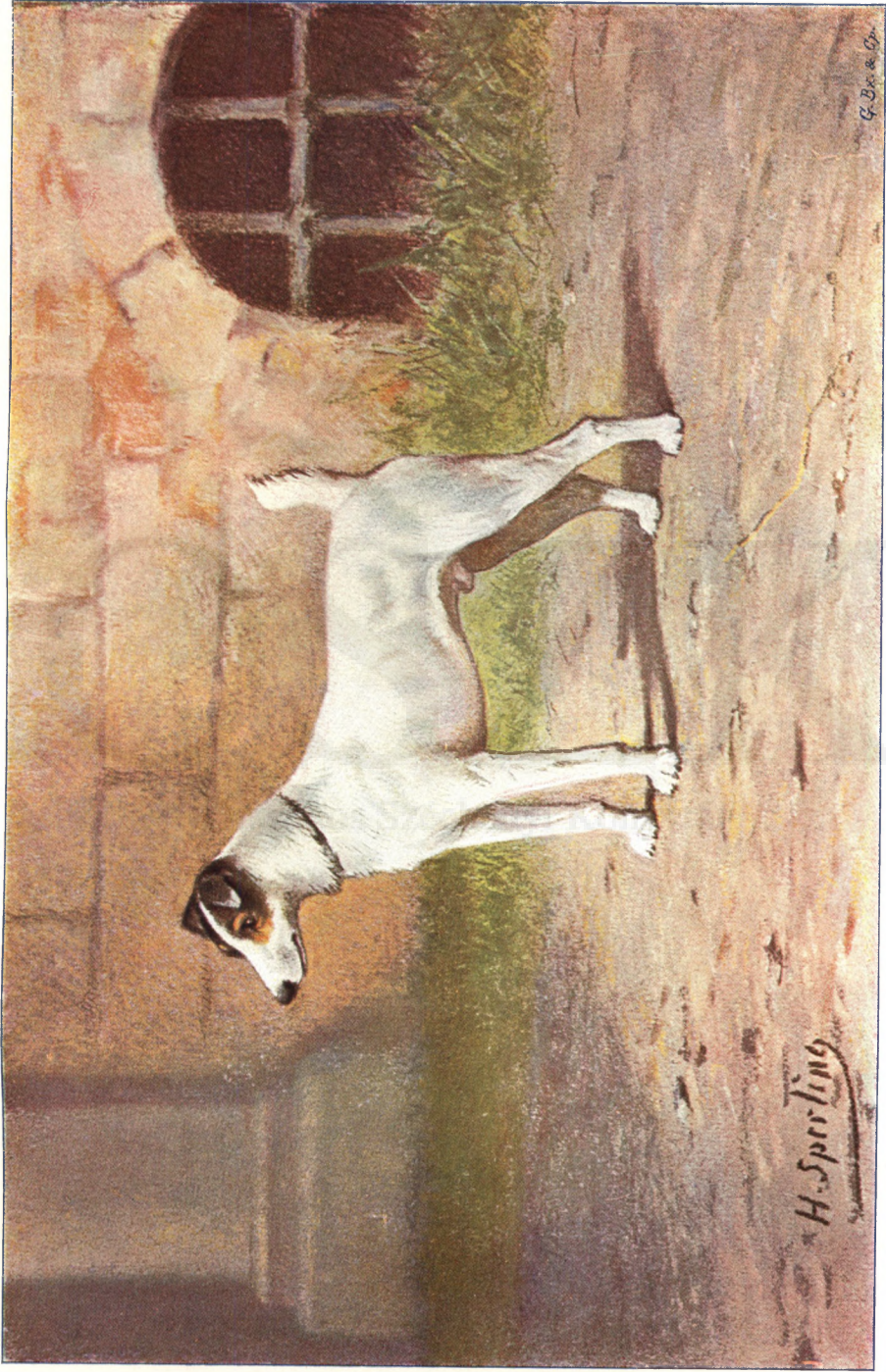


A fácán.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Foxterrier.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Ir (vörös) setter.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Rövidszőrű tascó (fekete).

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Szálkásszörű tacsó.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Hosszuszőrű német vizsla.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



Hosszuszőrű tacskó.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



FRIBERGER ©

Az Athenaeum nyomása.

NYÚLHAJTÓVADÁSZAT.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenæum nyomása.

FARKASOK A HAJTÁSBAN.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

BESZÁLLÓ VADRÉCÉK.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

MOCSÁRI SZALONKAVADÁSZAT.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

VADÁSZAT CSALSÍPPAL.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



OSZÉNYI-ÉRTÉK

Az Athenaeum nyomása.

VADRÉCEVADÁSZAT.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

FOGLYÁSZÁS NÉMET VIZSLÁVAL.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



O. GÖLLNER-RECH.

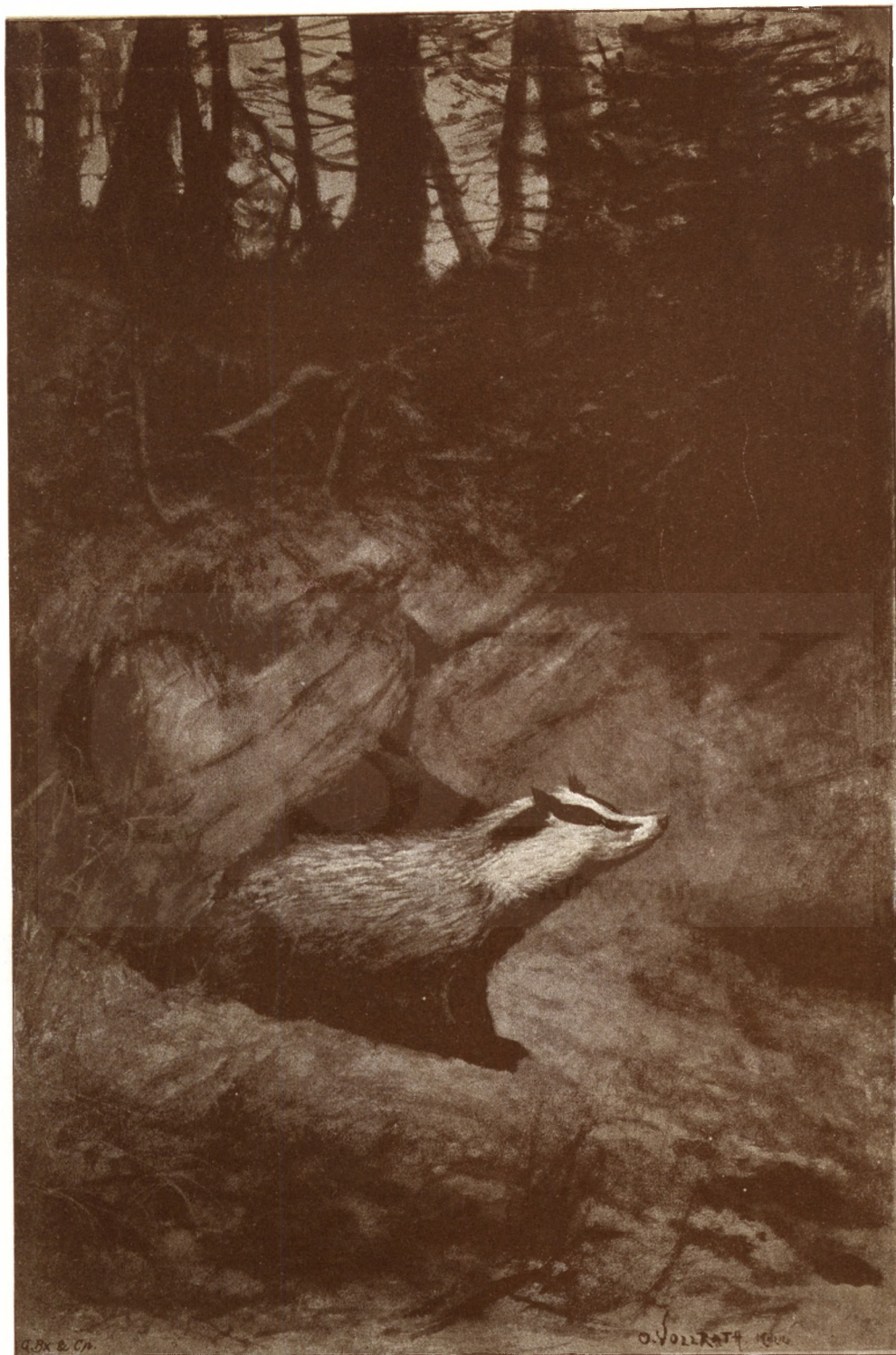
Az Atheneum nyomása.

FOGLYÁSZÁS ANGOL VIZSLÁVAL.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

BORZ.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Atheneum nyomása.

NÉMET VIZSLÁK. — IDOMÍTÁS A MEZÓN.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

RÓKAUGRATÁS.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

VADÁSZAT AZ UHÚVAL.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



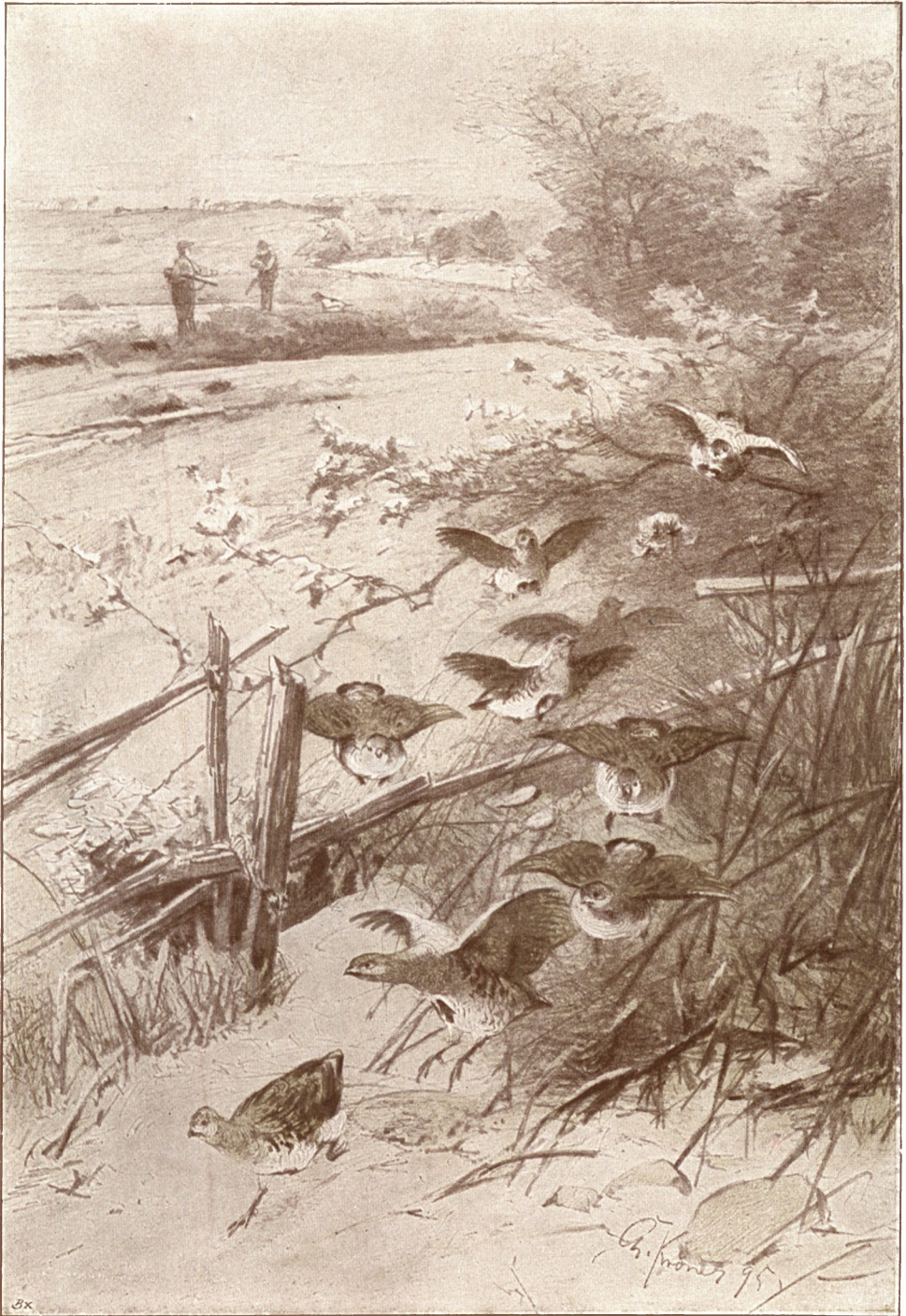
Az Athenaeum nyomása.

ÜREGI NYÚLVADÁSZAT VADÁSZMENYÉTTTEL.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



3x

Az Athenaeum nyomása.

FOGLYOK.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

KERGETŐZŐ SZALONKÁK.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

SZALONKA-HAJTÓVADÁSZAT.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

BORZÁSATÁS.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

VIDRAVADÁSZAT.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár



Az Athenaeum nyomása.

VADMACSKA.

OSZK



Országos Széchényi Könyvtár

